

RAAP-RAPPORT 2 - REEKS ERFGOEDADVIES
WINTERSWIJK

Wijkanalyse Bargerbosch te Winterswijk te Winterswijk

Cultuurhistorisch onderzoek

RAAP

SWECO

Colofon

Opdrachtgever: Gemeente Winterswijk

Titel: Wijkanalyse Bargerbosch te Winterswijk te Winterswijk. Cultuurhistorisch onderzoek.

Versie: 01-04-2025

Auteur: ir. L.J. Keunen, drs. J. de Jong & T. Versluis MA

Projectcode: WINEA2

Bestandsnaam: RAAPrap_2_WINEA2_20250401

ISSN: 0925-6229

RAAP

Leeuwendeldseweg 5b

1382 LV Weesp

Postbus 5069

1380 GB Weesp

Telefoon: 0294-491 500

E-mail: cultuurhistorie@raap.nl

Website: www.raap.nl

Monumenten Advies Bureau

Bredestraat 1

6542 SN Nijmegen

Telefoon: 024-378 67 42

E-mail: info@monumentenadviesbureau.nl

Sweco

Fabriekstraat 19c

7005 AP Doetinchem

Telefoon: 088-500 1 600

E-mail: info@sweco.nl

© RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V., 2025

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V. aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Samenvatting

De gemeente Winterswijk heeft RAAP, MAB en Sweco gevraagd een erfgoedstudie uit te voeren naar de woonwijk Bargerbosch, in verband met toekomstige ontwikkelingen in dit gebied. Uit het onderzoek is naar voren gekomen dat de wijk is gebouwd op de overgang van een voorheen kleinschalig kampenlandschap naar de aangrenzende jonge heideontginningen. Hier stond de boerderij Bargerbosch, die in elk geval vóór 1647 moet zijn gesticht en in 1907 werd vervangen door een nieuwe boerderij. In 1968 kocht de gemeente Winterswijk delen van het land van de boerderijen Bargerbosch en De Stegge op, inclusief de boerderij Bargerbosch, die daarop werd gesloopt. Op dit land werden door verschillende ondernemingen in totaal 172 woningen gebouwd, stedenbouwkundig opgezet in een structuur van woonerven volgens principes van het structuralisme. Terwijl de gerealiseerde bebouwing niet zeldzaam of bijzonder is, heeft vooral het aanwezige groen zowel een cultuurlandschappelijke als een historisch-stedenbouwkundige waarde. Stedenbouwkundig maakt dat groen deel uit van een cultuurhistorisch waardevol stedenbouwkundig concept, met een nog gave inrichting van de openbare ruimte.

Inhoud

Samenvatting	3
Inhoud	4
1 Inleiding	5
1.1 Kader	5
1.2 Bronnen en methoden	6
1.3 Onderzoeksgebied	6
1.4 Uitvoering	6
2 Verhaal van de plek	7
2.1 Het onderzoeksgebied	7
2.2 Landschapsecologie (biotiek en abiotiek)	7
2.3 De geschiedenis van Bargerbosch	9
3 Historische ruimtelijke objecten en structuren	33
3.1 Terreinen van aardkundige waarde	33
3.2 Terreinen van archeologische waarde	33
3.3 Archeologische verwachting	34
3.4 Landschapstypen	34
3.5 Landschapselementen	34
3.6 Groen erfgoed	37
3.7 Ecologie	37
3.8 Erven	43
3.9 Stedenbouwkundige karakteristiek en concept	44
3.10 Stedenbouwkundige context	50
3.11 Wijken en buurten	52
3.12 Bebouwing	52
3.13 Infrastructuur	65
3.14 Zichtlijnen	65
3.15 Inrichting openbare ruimte	67
4 Waardering	73
4.1 Aardkunde	73
4.2 Archeologie	73
4.3 Cultuurlandschappen	73
4.4 Historische bouwkunst en stedenbouw	73
5 Kansen en bedreigingen	77
5.1 Aardkunde	77
5.2 Archeologie	77
5.3 Cultuurlandschappen	77
5.4 Ecologie	77
5.5 Historische bouwkunst en stedenbouw	79
6 Verhalen inwoners	82
Literatuur en overige bronnen	83
Overzicht van figuren, tabellen, bijlagen en appendices	84

1 Inleiding

1.1 Kader

De gemeente Winterswijk heeft RAAP, Monumenten Advies Bureau en Sweco gevraagd een bureauonderzoek uit te voeren voor het onderzoeksgebied Bargerbosch, in verband met toekomstige ontwikkelingen in deze woonbuurt.

Figuur 1. De grenzen van het onderzoeksgebied 'Bargerbosch'

1.2 Bronnen en methoden

Het onderzoek is gebaseerd literatuur-, kaart- en archiefonderzoek. Voor dat laatste is met name geput uit de collectie van het Erfgoedcentrum Achterhoek en Liemers (ECAL). Daarnaast hebben we gebruik gemaakt van de beschikbare digitale erfgoedinformatie over de gemeente Winterswijk die reeds bij RAAP, MAB en Sweco voorhanden is.

1.3 Onderzoeksgebied

Het onderzoeksgebied betreft een woonbuurt aan de noordrand van de bebouwde kom van Winterswijk, aan de westzijde van de Waliënsestraat die hier als uitvalsweg van de bebouwde kom functioneert. In het westen en noorden gaat de wijk over in het landelijk gebied.

1.4 Uitvoering

Het onderzoek is uitgevoerd in de periode februari – april 2025 door John de Jong (MAB), Teun Versluis (Sweco) en Luuk Keunen (RAAP).

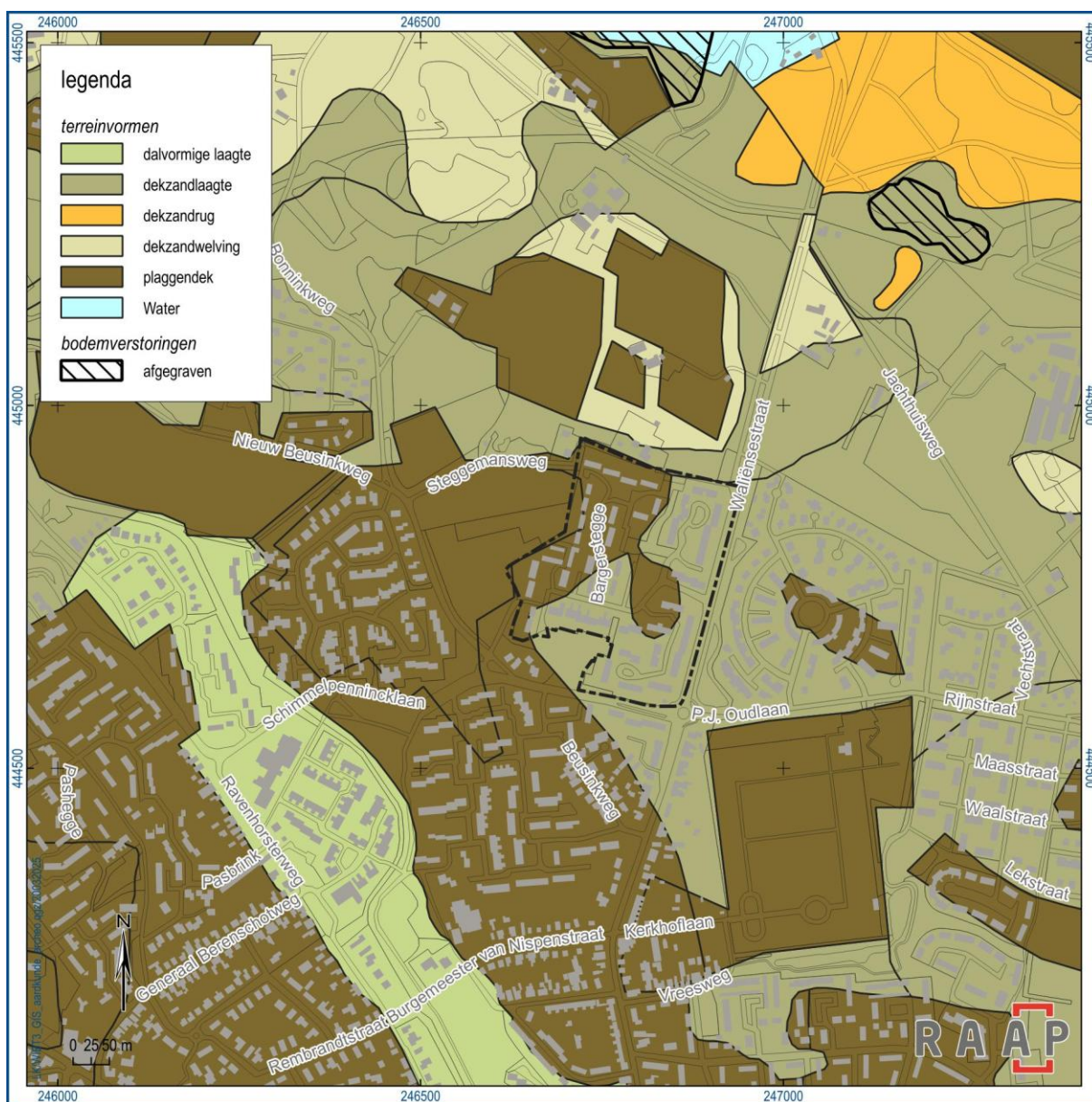
Voor de dateringen van de in dit rapport genoemde geologische perioden wordt verwezen naar bijlage 1, voor de dateringen van de archeologische perioden naar bijlage 2 en naar bijlage 3 voor de historische tijdschaal van Winterswijk.

2 Verhaal van de plek

2.1 Het onderzoeksgebied

Het onderzoeksgebied betreft de locatie van de historische boerderij Bargerbosch, op historische kaarten abusievelijk ook wel 'Berg en Bosch' genoemd, en de directe bouwlandkampen daaromheen, alsmede de zoom met vroegere heidevelden rondom die bouwlandkampen.

2.2 Landschapsecologie (biotiek en abiotiek)

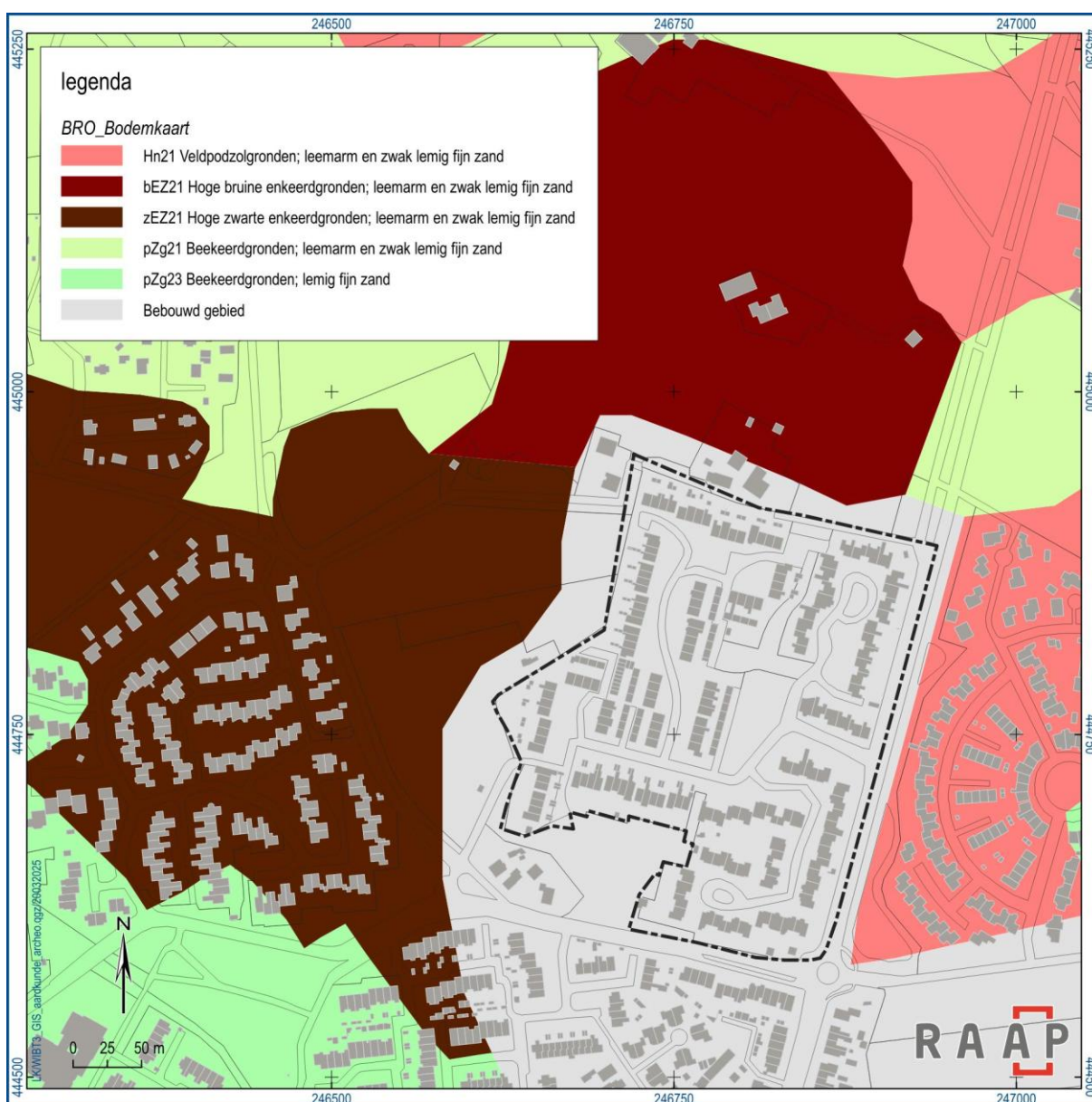
Figuur 2. Geomorfologie van het onderzoeksgebied en omgeving. De stippellijn geeft de contour van het onderzoeksgebied weer.

2.2.1 Geologie en geomorfologie

Het onderzoeksgebied ligt in een (met dekzand opgevuld) smeltwaterdal op het Winterswijks plateau, op de overgang van een plaggendek (waarschijnlijk op een dekzandrug) naar een uitgebreide dekzandlaagte, al dan niet dalvormig. Het plaggendek zet zich in westelijke en zuidwestelijke richting, onder de huidige bebouwing, verder voort.

2.2.2 Bodem

Alhoewel de bodems onder grote delen van de huidige bebouwde kom niet gekarteerd zijn, is door extrapolatie wel af te leiden dat we te maken hebben met een overgang van een hoge zwarte enkeerdgrond met leemarm en zwak lemig fijn zand, naar een hoge bruine enkeerdgrond met leemarm en zwak lemig fijn zand, en naar een veldpodzolgrond met leemarm en zwak lemig fijn zand.

Figuur 3. Bodemkaart van het onderzoeksgebied en omgeving.

Veldpodzolen zijn kenmerkend voor vroegere heidevelden, die door de arme omstandigheden relatief snel konden degraderen. Hoge zwarte enkeerdgronden danken hun ontstaan aan het gebruik van heideplaggen in de bemesting, terwijl hoge bruine enkeerdgronden veelal ontstaan zijn door het gebruik van beekdalplaggen.

2.2.3 Water (hydrologie)

Het onderzoeksgebied ligt historisch gezien in een vork tussen de beekdalen van de Whemerbeek in het zuidwesten en de Willinkbeek in het noorden. Het gebied was echter in beide gevallen door dekzandruggen van de onmiddellijke invloed van het beekdal gevrijwaard.

2.2.4 Ecologie

Flora

Zie § 3.7.

Fauna

Zie § 3.7.

2.3 De geschiedenis van Bargerbosch

2.3.1 Prehistorische landschapsontwikkeling

Uit het onderzoeksgebied zijn geen archeologische vindplaatsen bekend. Wel zijn er vondsten in de directe omgeving gedaan. Zo zijn er bij de aanleg van een rioolcunet achter de beeldentuin aan de Steggemansweg 'vondsten uit een middeleeuwse laag' tevoorschijn gekomen (zaakidentificatie 4674902100). Ten zuidwesten van het onderzoeksgebied, aan de Schimmelpennincklaan, zijn sporen van bewoning uit verschillende delen van de prehistorie gedaan, namelijk het laat-paleolithicum (3077582100), de midden-bronstijd (2727768100 en 2726058100), de late bronstijd (2726406100 en 2871801100), de late ijzertijd (2727751100) en de ijzertijd (2725580100). Het gaat om vondsten op de dekzandruggen onder het plaggendek, in alle perioden van de prehistorie kennelijk aantrekkelijke bewonings- of gebruikslocaties. Omdat deze vindplaatsen buiten het onderzoeksgebied liggen, is niet nader uitgewerkt wat hier is aangetroffen.

2.3.2 Historisch landschap

Het pre-industriële landschap (750-1800)

De historische boerderij Bargerbosch wordt voor het eerst vermeld in het verpondingskohier van Dorpbuurt uit 1647. Er was toen sprake van Berent Bergerbosch, die 'op de havesaat' een huisje had dat hemzelf toebehoorde. Mogelijk was dus het huis van hem, maar stond het op grond van de naburige havezate Ravenhorst, die een stuk naar het westen lag. Zo'n situatie pleit ervoor dat het boerderijtje toen nog wel niet zo oud zal zijn geweest. Of bij de stichting van de boerderij ook nieuw land is ontgonnen, of dat het boerderijtje bij bestaand akkerland is gezet, is niet bekend. In ieder geval lag het erf Bargerbosch aan enkele kleine kampen tegen een grotere es langs de Whemerbeek. Die kleine kampen kunnen jong zijn, die es was dat zeker niet.

Berent trad onder de naam Bargerbosch in 1654 als getuige bij een huwelijk in Winterswijk op, en in 1653 liet Berent Bargerbusch een dochter Marriken dopen. Drie jaar eerder, op 10 juni 1650, liet Jenneken Bergerbus haar zoon Henrick Vaeltriedt dopen. In 1652 was Jenneken Bargerbus doopgetuige bij de doop van Henrick ten Grotenhuis, en in 1659 was Trijne Bargerbusch doopgetuige bij de doop van Geertjen Groters. Mogelijk was Harmen ten Bergerbosch, die op 27 november 1637 trouwde met Elcke ter Pelwick, ook al woonachtig op deze boerderij. Dat is de vroegst bekende vermelding van deze naam. Al deze namen in registers uit het midden van de 17e eeuw lijken er wel op te wijzen, dat de boerderij al toen zeker één of twee generaties zal hebben bestaan.¹

Vanaf het midden van de 17e eeuw hebben we een ononderbroken reeks bewoners. Een andere Harmen Bergerbus (de zoon van Harmen uit 1637?) trouwde vóór 1671 met Willemken Sambarg, in 1685 met Alken ter Stegge en in 1686 met Alken Pas. Diens oudste zoon uit zijn eerste huwelijk, Berent Bargerbus, trouwde in 1699 met Stijntjen Beerninck.

Hun dochter Willemken (1700-?) trouwde in 1719 met de 18 jaar oudere Berent Bargerbos (1683-?), die zich naar de boerderij van zijn vrouw noemde. Zij hadden in dat jaar zeven kinderen en een bedrijf met twee paarden. Zelf was Berent afkomstig van de boerderij Samberg, en zo noemde hun zoon zich ook. In 1760 trouwde deze Wander Bargerbos (1723-?), zich bij het huwelijk Samberg noemend, met Willemken Harmelink (1733-?). Hun kinderen werden echter onder de naam Bargerbos gedoopt. Die kinderen woonden er in 1820 nog, en zij noemden zich stevast *Bargerbos*. Rond 1832 werd de familie Bargerbos opgevolgd door de familie Ros, te weten Garrit Jan Ros (1802-1877). Tegelijk bleef de familienaam Bargerbosch of Bargerbos in Winterswijk bestaan, maar op de gelijknamige boerderij woonden de naamdragers niet meer.

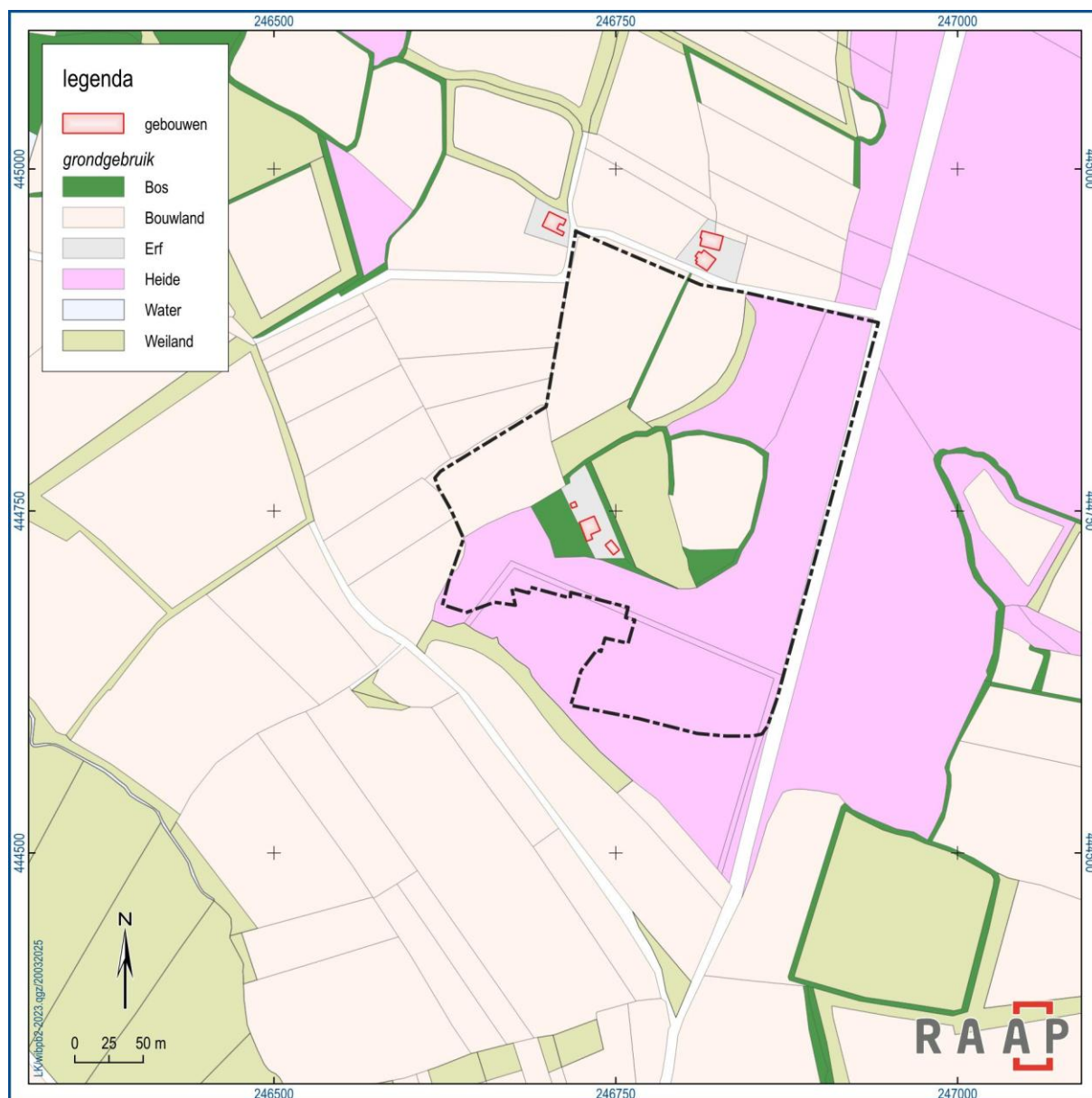
De boerderij Bargerbosch was in 1832 onderdeel van het grotere bezitscomplex van grootgrondbezitter Jan Hesselink en cons. Hij woonde in Winterswijk op Freriks, de boerderij die aan hem kwam vanuit de familie van zijn vrouw Johanna Freriks.² De grootte van het bedrijf van Bargerbosch zelf is op basis daarvan dus niet te herleiden.

¹ De vroegste doop- en trouwregisters zijn niet geïndiceerd, zodat we die niet verder kunnen raadplegen.

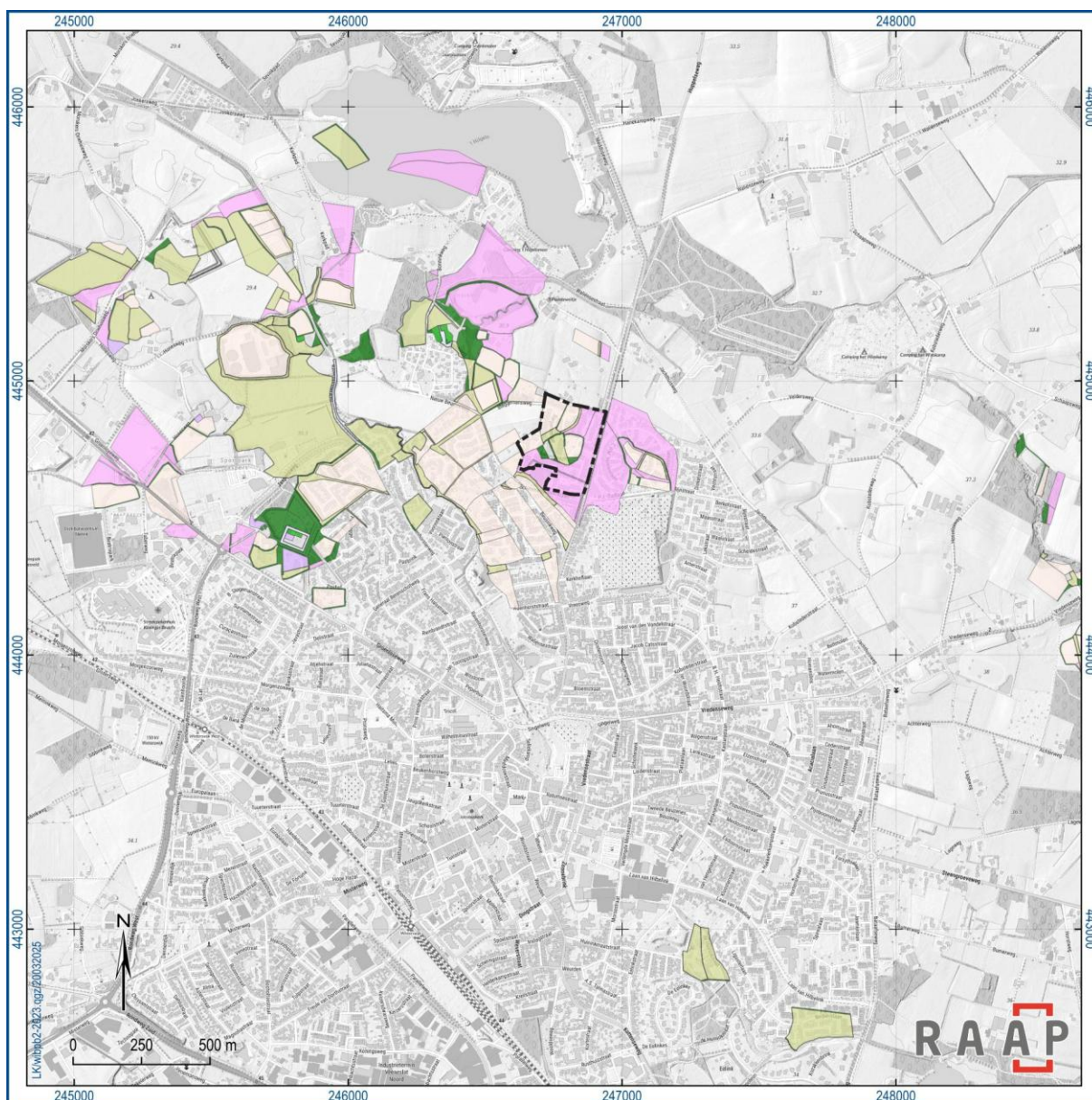
² Kadastrale leggers Winterswijk, reeks 1, artikel 277

Figuur 4. Landschappelijke situatie rond 1893. Rechts het onderzoeksgebied (gele cirkel) met enkele kleine omwalde bouwlandkampen, centraal van noordwest naar zuidoost de lange es langs het dal van de Whemerbeek. In het noordwesten de Ravenhorst ('Ravenhuis'), waartoe Bargerbosch nog in 1647 behoorde, in het zuidwesten Freriks, waar een latere eigenaar woonde.

Figuur 5. Grondgebruik in het onderzoeksgebied in 1832 (bron: HisGIS Gelderland). De boerderij vormde nog een schiereiland in de heide, die toen wel al privaat eigendom was.

Figuur 6. Kern van de bezittingen van Jan Hesselink en cons. in 1832 (bron: HisGIS Gelderland).

Landschapstransities (1800-1945)

Landschap

Het landschap veranderde tussen de late 19e en midden van de 20e eeuw ingrijpend. In de vroege 20e eeuw werden de langzaam verboste heideterreinen rond de kampontginningen ontgonnen. Daarbij verrees in 1907 ook een nieuwe boerderij. In het interbellum verdwenen, door de opkomst van prikkeldraad, langzaam de houtsingels. Daardoor werd het landschap steeds opener. Ten zuidwesten van het onderzoeksgebied werd vóór 1936 een deel van de es afgegraven. In 1955 was het landschap relatief open, maar was de oude landschapsstructuur door het grondgebruik nog redelijk goed te herkennen.

Pachters

Rond 1858 loste Willem Antonij Sluiskes (1790-1868) de familie Ros als pachter af. Na hem kwam zijn zoon Gerrit Jan Sluiskes (1824-1885), en tegelijk met hem ook zijn dochter Johanna Berendina Sluiskes (1859-1934) en haar man Jan Frederik Heemink (1856-1931). Gerrit Jan werd opgevolgd door zoon Derk Willem Sluiskes (1857-1932), die hier in 1929 vertrok. In 1904 verkocht hij onder meer vier percelen dennen- en eikenhout op stam uit Bargerbosch.³ Zoals we hierna nog zullen zien, werd de oude boerderij rond 1907 gesloopt en vervangen door een nieuwe, dicht bij de Waliënsseweg. Derk Willems zoon Jan Derk Sluiskes (1894-1969) woonde er ook enige tijd, en vertrok in 1929 eveneens. Nog in juli 1927 hadden zij de lokale voetbalclub een goede dienst bewezen: *Tijdens de seriewedstrijden, die Zondagmiddag op het terrein aan den Waliënschenweg werden gehouden brak een slagregen los, zoo geweldig, dat voetballers en toeschouwers naar de boerderij "Bargerbosch" snelden waarvan de eigenaar zoo welwillend was, zijn keuken en deel voor de schuilenden beschikbaar te stellen. Na pl.m. een kwartier verlieten allen met vriendelijken dan aan den eigenaar de boerderij en de onderbroken wedstrijd n.l. tusschen W.S.V.B. en Vreden I (D.) werd op een minder gunstig terrein vervolgd.*⁴ Dat sportterrein werd in 1938 publiek te huur aangeboden.⁵ Het is onduidelijk waar het precies lag. Een optie is dat het om het tijdelijke veld aan de overzijde van de Waliënssestraat ging, direct noordelijk van de begraafplaats. Ook dat land, nu onder de woonwijk De Rikker, hoorde bij Bargerbosch. Ook kan het gaan om meer permanente sportvelden achter de boerderij.⁶ De laatste rogge-oogst van Sluiskes werd in juli 1929 publiek verkocht.⁷

In 1929 werd Johann Wilhelm Leukenhaus (1878-?) de nieuwe bewoner en boer, samen met zijn zoon Hendrik Willem Leukenhaus (1905-1978). Op dat moment was het huisadres Dorpbuurt 110 (1921-1938), waar het eerder Dorpbuurt 83 (1910-1920), Dorpbuurt 60 (1900-1910), Dorpbuurt 35 (1890-1900), Dorpbuurt 37 (1885-1890), Dorpbuurt 86 (1874-1885), Dorpbuurt 86 (1861-1874), Dorpbuurt 82 (1837-1851 en 1851-1861) en Dorpboer 194 (1820-1837) geweest was. De oude Leukenhaus had mogelijk gereageerd op een advertentie uit de Nieuwe Winterswijksche Courant van 11 of 14 september 1928, waarin *de bouwplaats Bargerbosch, gelegen aan den Waliënschenweg*, te huur werd aangeboden.⁸ Leukenhaus bood in 1939 een toom gemerkte biggen te koop aan⁹, en in 1941 een vaarskalf.¹⁰ In 1945 zocht Leukenhaus, of Luikenhuis zoals hij in de krant genoemd werd, een *flinke dienstbode*.¹¹

Eigenaren

Rond 1840 veranderde de eigendomssituatie. Jan Hesseling 'en mede-eigenaar' bleef eigenaar, terwijl Jan Simmelink en Gerrit Jan Ros in het kadaster als pachters werden ingeschreven. Het ging in totaal om ruim 26 hectare, waaronder twee huizen: I 979 (Bargerbosch) en I 1537 (De Stegge, Steggemansweg 1). Samen waren deze bedrijven dus 26 hectare groot; op Bargerbosch zat pachter Ros, op De Stegge pachter Jan Simmelink.¹² Rond 1844 werden de percelen overgeschreven naar een

³ Nieuwe Winterswijksche Courant, 6 februari 1904

⁴ Nieuwe Winterswijksche Courant, 12 juli 1927

⁵ Nieuwe Winterswijksche Courant, 28 januari 1938

⁶ Mededeling A.J. Hogeslag, Winterswijk. Onderzoek op een luchtfoto uit 1944 leverde geen duidelijke aanwijzingen op.

⁷ Nieuwe Winterswijksche Courant, 19 juli 1929

⁸ Nieuwe Winterswijksche Courant, 11 september 1928

⁹ Nieuwe Winterswijksche Courant, 10 juli 1939

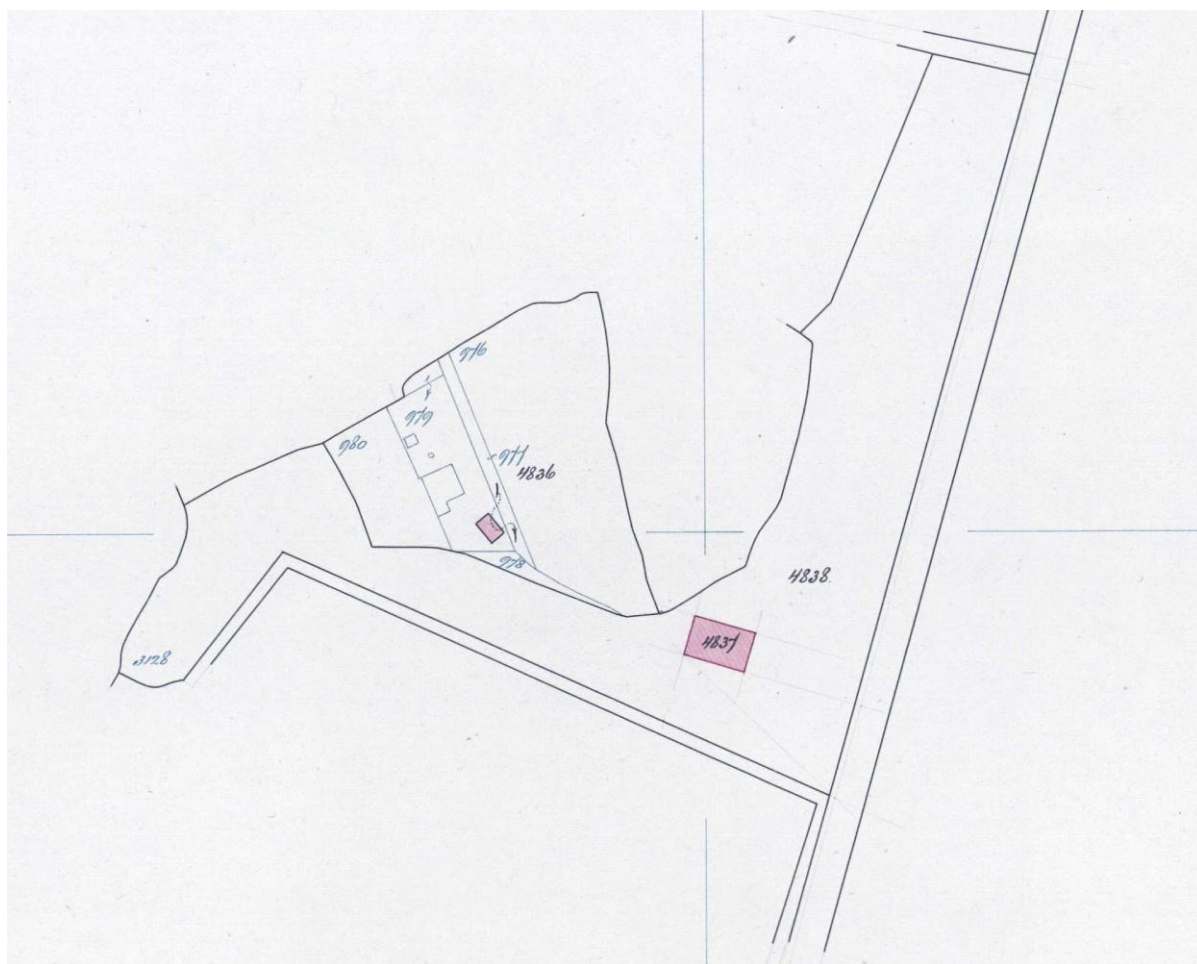
¹⁰ De Graafschapper, 22 januari 1941

¹¹ Nieuwe Winterswijksche Courant, 20 juli 1945

¹² Kadastrale leggers Winterswijk, reeks 1, artikel 915

ander kadastraal artikel, en rond 1855 volgde een boedelscheiding.¹³ Dat was het echte einde van Jan Hesseling als eigenaar. De nieuwe eigenaresse was Gesina Willemina Loijtink (-1888), weduwe van Jan Derk Hesselink (1806-1847), wonend op Loijtink. Zij was een schoondochter van de 'oude Jan'. Rond 1893 verkochten haar erfgenamen hun bezit.¹⁴ De nieuwe eigenaar was haar zoon Jan Hesselink (1840-1913), grondeigenaar op Loitink in Meddo, welk erf afkomstig was uit de familie van de moeder van Jan. Hij was net als de vorige eigenaren grootgrondbezitter. Rond 1906/1907 liet hij het oude huis slopen en een nieuw bouwen. Een schuur in het zuidwesten van het erf bleef schijnbaar op het oude erf, dat inmiddels als I 4836 bekend stond, nog enige tijd staan. Zuidoostelijk van het oude erf, op de voormalige heide, werd de nieuwe boerderij gebouwd en het nodige land vanuit heide tot wei- en bouwland ontgonnen. Het was een totale vernieuwing van het bedrijf. Na zijn dood in 1913 volgde een boedelscheiding.¹⁵

De nieuwe eigenaar van de boerderij Bargerbosch was zijn zoon Lubbertus Hermanus Hesselink (1877-1964), die nog altijd op Loitink in Meddo woonde. Kort na de verwerving liet hij de resterende heide ontginnen. Ook de oude schuur werd gesloopt.

Figuur 7. Kadastraal hulpkaartje Winterswijk, sectie I, nummer 439, 1907. Het grote rode vlak is de nieuwe boerderij, en westelijk daarvan in blauw de gesloopte oude boerderij, in rood de gespaarde schuur.

¹³ Kadastrale leggers Winterswijk, reeks 1, artikel 1412

¹⁴ Kadastrale leggers Winterswijk, reeks 1 en 2, artikel 2002

¹⁵ Kadastrale leggers Winterswijk, reeks 2, artikel 3742

Figuur 8. Het landschap in en rond het onderzoeksgebied, 1892-1955. Op de kaart van 1936 zien we de nieuwe boerderij haaks op de weg, met westelijk daarvan – zwart vlakje – de oude schuur. De kaart van 1955 toont die schuur niet meer.

De nieuwe tijd (1945-heden)

Eigendom

Rond 1963 werd ook al het land tot één perceel samengevoegd, groot ruim 7 hectare (I 8326). Rond 1965 werd de boedel van de oude Hesselink verdeeld.¹⁶ Meerdere telgen uit de families Nijenhuis, Ten Wolthuis en Hesselink werden elk voor een deel eigenaar. Van hen woonden de broers Jan (1923) en Hendrik Jan (1924) Hesselink nog op de boerderij Loijtink. In 1968 verkochten zij het bedrijf, bijna 8,5 hectare, aan de gemeente Winterswijk.¹⁷ Voormalig pachter Leukenhaus woonde in 1978 op Ligusterlaan 21.

¹⁶ Kadastrale leggers Winterswijk, reeks 2, artikel 7405

¹⁷ Kadastrale leggers Winterswijk, reeks 3, artikel 14653; Nieuwe Winterswijksche Courant, 21 juni 1968

Landschap: prestedelijke situatie

Voorafgaand aan de beschrijving van de stedenbouwkundige ontwikkeling kijken we nog even terug in de tijd. Aan het begin van de 19e eeuw waren de gronden van de huidige wijk Bargerbosch in agrarisch gebruik. Tussen de Waliënsestraat en (Nieuwe) Beusinkweg lag het agrarisch erf Bargerbosch ('Berg en Bosch'). Direct rondom dit erf lagen kleine percelen bouw- en weiland en geriefbosjes. Langs de randen van deze percelen stonden houtwallen. Aan de westzijde van het erf lag een aaneengesloten bouwlandencomplex. Deze es was aangelegd langs de randen van het beekdal van de Whemerbeek. Op de es lagen twee agrarische erven ten noorden van de Steggemansweg. De heidegronden aan de zijde van de Waliënsestraat raakten vanaf het einde van de negentiende eeuw geleidelijk bebost.

Figuur 9. Het grondgebruik op basis van het kadastraal minuutplan 1811-1832 geprojecteerd op een actuele luchtfoto (bron: www.hisgis.nl).

Begin van de verstedelijking

Vanaf het begin van de 20e eeuw werden langs de Waliënsestraat en Beusinkweg vrijstaande woningen en blokjes geschakelde arbeiderswoningen gebouwd. Gedurende het interbellum werden deze bebouwingslinten geleidelijk uitgebreid en verdicht. De gronden in de omgeving van het erf Bargerbosch bleven voor de Tweede Wereldoorlog in agrarisch gebruik. Wel werd het agrarisch erf rond 1907 verplaatst naar een locatie dicht bij de Waliënsestraat. Bovendien werden in de daarop volgende decennia verschillende landschapselementen verwijderd op omliggende terreinen.

In 1938 werd een Uitbreidingsplan voor de kern van Winterswijk opgesteld. Behalve de realisatie van nieuwe woonwijken werd in dit plan uitgegaan van de aanleg van een ringweg rondom Winterswijk. Op het Uitbreidingsplan staat deze ringweg nauwkeurig ingetekend aan de westzijde van de dorpskern. Ook is op het uitbreidingsplan met dunne contourlijnen weergegeven dat de verkeersroute in oostelijke richting doorgetrokken zou worden. Het wegtracé werd over het erf van de boerderij Bargerbosch geprojecteerd. De rondweg werd uiteindelijk niet gerealiseerd op basis van het Uitbreidingsplan uit

1938. Wel zouden ongeveer op de plek van de ringweg in de jaren 90 van de vorige eeuw de Rondweg West en Jaspersweg worden aangelegd.

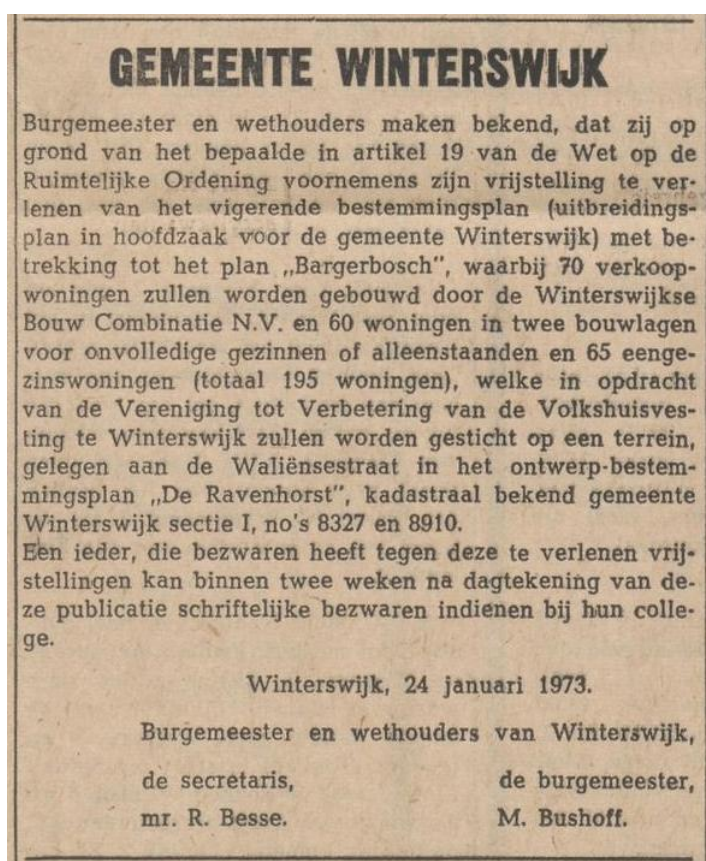
Figuur 10. Foto van de boerderij Bargerbosch, gebouwd in 1907 (bron: buurtchap.info).

Figuur 11. Plan van uitbreiding van de gemeente Winterswijk, in 1938 vervaardigd door Architectenbureau Schaap uit Arnhem (bron: Gelders Archief, inventarisnummer 12770-0001).

Planvorming Bargerbosch

In de jaren 60 van de vorige eeuw werden door de gemeente Winterswijk voorbereidingen getroffen voor de realisatie van verschillende dorpsuitbreiding. Parallel aan het proces van het vaststellen van verschillende uitbreidingsplannen (onder andere 'Hakkelerkamp-Oost (Noord)', 'De Hoge Wieber' en 'Hoog Oostvoort') werden rondom de dorpskern bouwgronden onteigend. Met de eigenaren van het goed Bargerbosch werd in 1968 overeenstemming bereikt over de aankoop van een terrein ter grootte van 84.215 m².¹⁸ In de daarop volgende jaren werd het deelplan 'Bargerbosch' uitgewerkt, dat een onderdeel vormde van het uitbreidingsplan 'Het Ravenhorst' en voorzag in de bouw van 195 woningen. Van dit aantal zouden zeventig koopwoningen gebouwd worden door de Winterswijkse Bouwcombinatie N.V. Door de Vereniging tot Verbetering van de Volkshuisvesting te Winterswijk zouden zestig woningen worden gebouwd in twee bouwlagen, waarvan zesendertig voor bejaarden en vierentwintig premiewoningen.¹⁹ Door de hoge rentestand ging dit plan echter niet door.²⁰

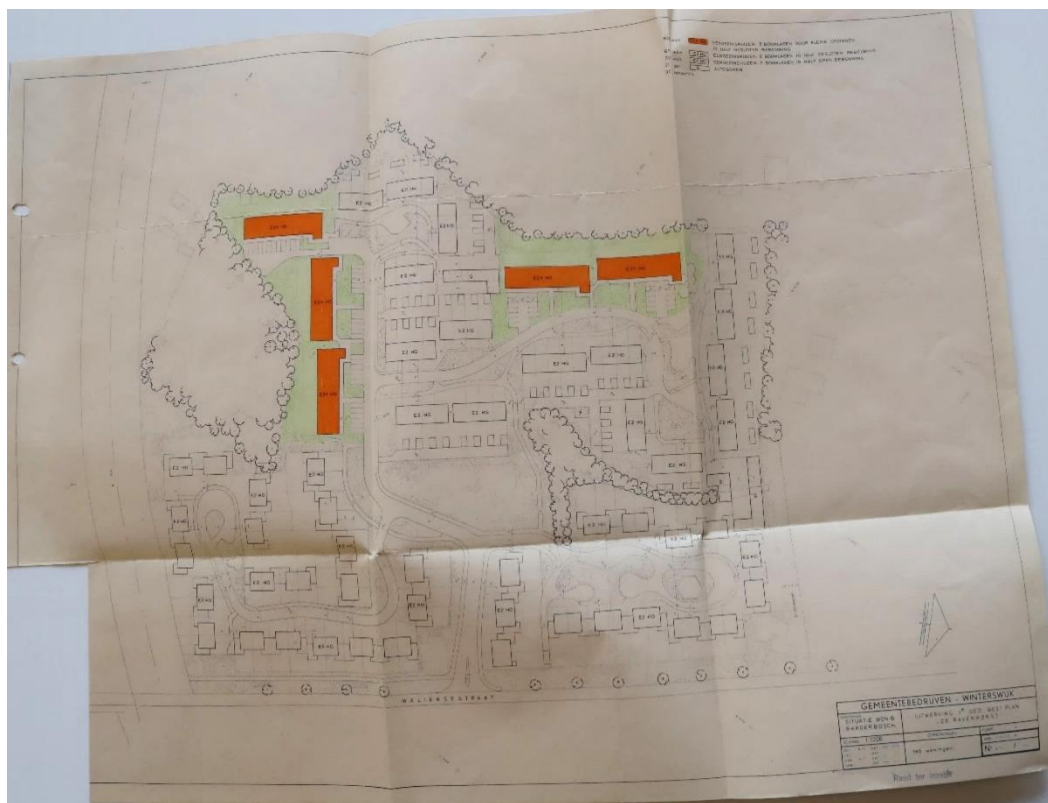

Figuur 12. Bericht uit de *Nieuwe Winterswijkse Courant* 24 januari 1973 (www.delpher.nl).

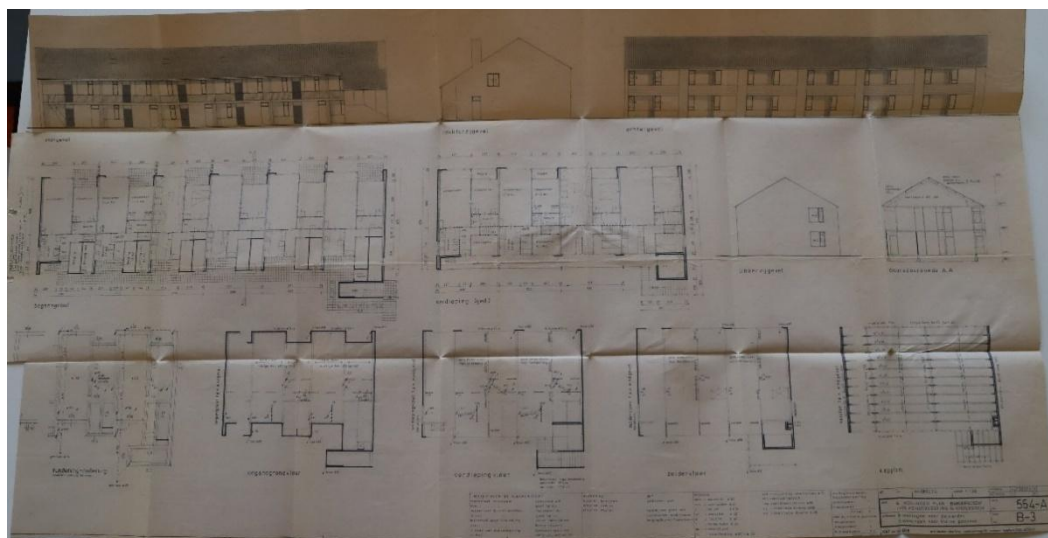
¹⁸ Krantenartikel 'gemeente koopt grond op Hoge Wieber', in: de *Nieuwe Winterswijkse Courant* van 21 juni 1968 (www.delpher.nl).

¹⁹ Krantenartikel 'Volkshuisvesting bouwt zestig woningen', in: de *Nieuwe Winterswijkse Courant* 22 maart 1974 (www.delpher.nl).

²⁰ Krantenartikel 'Volkshuisvesting bouwt 24 woningen', in: de *Nieuwe Winterswijkse Courant* 23 september 1974 (www.delpher.nl).

Figuur 13. Situatietekening voor de bouw van 36 bejaardenwoningen en 24 woningen voor kleine gezinnen, uitwerking eerste gedeelte bestemmingsplan "Ravenhorst", ontwerp, Nap en Van Ede architecten uit Arnhem in opdracht van Bouwbedrijf W.B.C. b.v., datering 1975 (bron: Erfgoedcentrum Achterhoek en Liemers, inventarisnummer 1.733.21.5937). Dit bouwplan werd niet gerealiseerd.

Figuur 14. Bouwtekening 36 bejaardenwoningen en 24 woningen voor kleine gezinnen, uitwerking eerste gedeelte bestemmingsplan “Ravenhorst”, ontwerp, Nap en Van Ede architecten uit Arnhem in opdracht van Bouwbedrijf W.B.C. b.v., datering 1975 (bron: Erfgoedcentrum Achterhoek en Liemers, inventarisnummer 1.733.21.5937). Dit bouwplan werd niet gerealiseerd.

START VERKOOP

PREMIEWONINGEN

BARGERBOSCH 2—12—1974,

zie de advertentie.

G

makelaars- en
assurantiekantoor

ENNING

de sleutel voor uw eigen huis

Torenstraat 1, Winterswijk
Telefoon 5463.

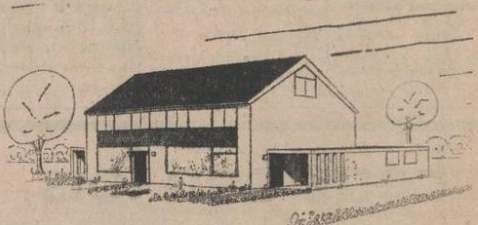
TE KOOP

Het nieuwe uitbreidingsplan „Bargerbosch” belooft een der mooiste woonwijken van Winterswijk te worden o.a. door:

- ☆ de zeer gunstige ligging ten opzichte van mooie natuurgebieden (o.a. landgoed Bonnink) en het recreatiegebied 't Hilgelo,
- ☆ de speelse opzet van het plan, waarbij bestaande bebossing gehandhaafd blijft en veel gemeenteplantsoen geprojecteerd is.

Vandaar dat wij ook verheugd zijn U in opdracht van het bouwbedrijf W.B.C. b.v.- te kunnen aanbieden een serie van:

**20 premie- en
8 vrije sektorwoningen**

De woningen hebben dezelfde goede eigenschappen als de reeds in 1972 op de Pelkijk gebouwde, o.a.: onderhoudsvrije al. ramen, c.v., functionele en moderne indeling met op de b.g.: een royale hal, Z-vormige woonkamer met halfopen keuken -39 m², bijkeuken en aangebouwde garage, op de verd.: 5 slaapkamers, ruime douche met 2e toilet en veel bergruimte.

Nieuw zijn de geïsoleerde buitenmuren, de thermopane beglazing in woonkamer en keuken, de mechanische afzuiging en het c.a.s.

De steeds voortschrijdende INFLATIE, de HUURVERHOOGINGEN en de STIJGENDE BOUWKOSTEN, alsmede de FISCALE VOORDELEN en de evt. KOMENDE HUURBELASTING zijn zeer sterke argumenten, die U over het kopen van een woning aan het denken zouden moeten zetten.

- ☆ Koopprijzen woningen vanaf f 87.100,— vrij op naam, vermeerderd met f 6.470,— voor de garage. Excl. renteverlies tijdens de bouw.
- ☆ Rijkssubsidies tot max. f 18.315,— (voor het 1e jaar f 3.330,— ± extra toeslag).
- ☆ Financieringsmogelijkheden tot 95 % der totale koopsom.
- ☆ Maandag 2 december a.s. kunt U op ons kantoor vanaf 14 uur alle verdere inlichtingen en uitgebreide documentatie verkrijgen.

**MAKELAARS-EN
ASSURANTIEKANTOOR ENNING**

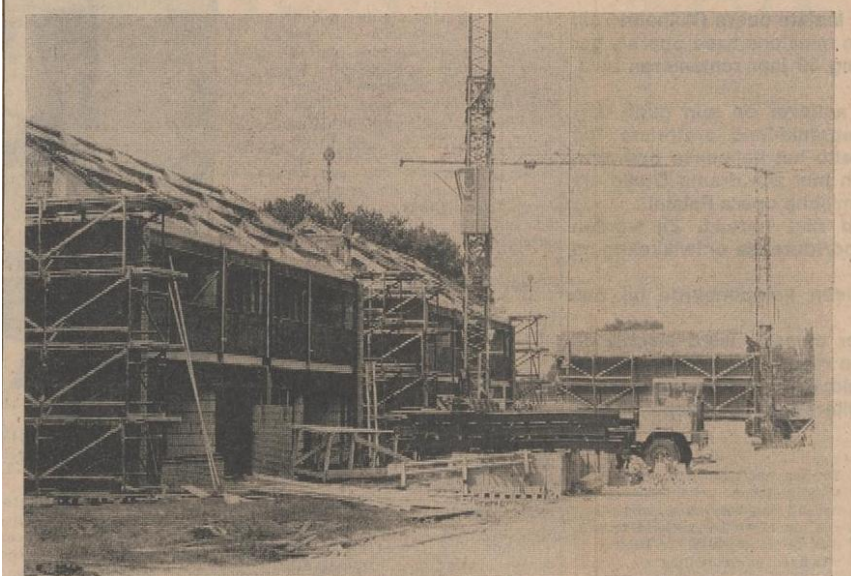
torenstraat 1 winterswijk 05430-5463 g.enning makelaar o/g lid m.c.c.

Figuur 15. Bericht uit de Nieuwe Winterswijksche Courant 29 november 1974 (www.delpher.nl).

Figuur 16. Bericht uit de Nieuwe Winterswijksche Courant 29 november 1974 (www.delpher.nl).

Eind 1974 werd door de gemeenteraad van Winterswijk ingestemd met een voornemen van het college om in de uitbreidingswijk Bargerbosch 28 premiewoningen te bouwen in de goedkope sector.²¹ Tijdens een stemming over het voorstel bleek de meerderheid van de raad echter niet te staan achter het voorstel om op basis van een toezegging van het college uit 1972 een perceel grond te verkopen aan de Winterswijkse Bouwcombinatie. Reden was dat aannemer Groothuis uit Tubbergen in 1974 met een goedkoper plan was gekomen, waarbij de woningen ook nog groter zouden worden.²² Nog in hetzelfde jaar ging aannemer Groothuis voortvarend aan de slag.

Groothuis-woningen in oktober klaar

Met een enorme voortvarendheid werkt de firma Groothuis uit Harbrinkhoek aan de realisatie van het contingent woningen, dat na veel gepraat uiteindelijk door haar gebouwd mocht worden in het plan Bargerbosch. In de week voor de bouwvakvakantie werd begonnen met de bouw van de woningen. Nu reeds kan men zien hoe de woningen precies gezet zullen worden. In de eerste helft van oktober zullen alle woningen opgeleverd worden.

Figuur 17. Bericht uit de Nieuwe Winterswijksche Courant 31 augustus 1975 (www.delpher.nl).

²¹ Krantenartikel 'Ook gemeenteraad wil goedkope woningen in Bargerbosch', in: de Nieuwe Winterswijksche Courant 29 november 1974 (www.delpher.nl).

²² Krantenartikel 'Raad keurt voorstel grondverkoop van W.B.C. af', in: de Nieuwe Winterswijksche Courant 31 januari 1975 (www.delpher.nl).

Door de gemeente Winterswijk werd in 1975 rijkssteun aangevraagd voor de bouw van eenenveertig woningen door Volkshuisvesting, bestaande uit een jaarlijkse bijdrage in het exploitatietekort en een bijdrage in de grondkosten en een drietal voorschotten.²³ Aan het einde van dat jaar kwamen op Bargerbosch 65 huurwoningen van de Vereniging tot Verbetering van de Volkshuisvesting gereed. Daarnaast werd door de gemeenteraad ingestemd met een verzoek van bouwbedrijf WBC om 37 premiewoningen met 22 carports te bouwen. Op deze gronden zouden oorspronkelijk 60 eengezinswoningen voor kleine gezinnen worden gebouwd, echter dat plan werd door het Ministerie van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening afgewezen.²⁴ Na goedkeuring van de raad werd door een makelaarskantoor reclame gemaakt voor de verkoop van de 37 premiewoningen, waarbij de rijkssubsidie nadrukkelijk onder de aandacht van potentiële kopers werd gebracht. Een deel van de eigenaren van de premiewoningen werd later dat jaar onaangenaam verrast door de provincie, toen werd gecommuniceerd dat de subsidie lager zou worden vastgesteld door berekening van de bouwrente bij de koopsom, waardoor deze uitkwam boven de grenswaarde van 95.000 gulden.²⁵ De zaken werden door het makelaarskantoor en de Winterswijkse Bouwcombinatie (bouwbedrijf W.B.C. b.v.) rechtgezet. Door de Winterswijkse Bouwcombinatie werd omstreeks 1975 een reeks dubbele woningen met garages gebouwd. Dit deelplan omvatte in totaal 42 eengezinswoningen.

Figuur 18. Bericht uit de Nieuwe Winterswijkse Courant 24 oktober 1975 (www.delpher.nl).

²³ Krantenartikel 'Rijkssteun voor woningbouw gevraagd', in: de Nieuwe Winterswijkse Courant 8 januari 1975 (www.delpher.nl).

²⁴ Krantenartikel 'WBC wil 37 woningen bouwen in Bargerbosch', in: de Nieuwe Winterswijkse Courant 22 oktober 1975 (www.delpher.nl).

²⁵ Krantenartikel 'Ambtenaar jaagt woningbezitters stuipen op 't lijf. "U krijgt geen subsidie op uw pas gekochte woning."', in: de Nieuwe Winterswijkse Courant 11 november 1975 (www.delpher.nl).

U zoekt een comfortabele woning, voor een betaalbare prijs, met een hoge subsidie en mooi gelegen t.o.v. de natuur?
In de nieuwe wijk "BARGERBOSCH" dichtbij recreatie- en natuurgebieden, bouwt het Bouwbedrijf "W.B.C. b.v."

37 Premie-woningen

met een bijzondere mooie ligging langs de bestaande bostrand en tegen het blijvend agrarisch gebied.
 22 woningen worden gebouwd met carport; 15 zonder. Bovendien heeft iedere woning een aparte berging.

Plattegronden (schaal 1 : 100)

DE KOOPSONNEN
 bedragen vanaf f 81.500.— (zonder carport) en vanaf f 87.500.— (met carport).
 De prijzen zijn vrij op naam, d.w.z. inclusief alle kosten, zoals overdrachtskosten, B.T.W., makelaarscourtage, bouwrente, legeskosten, aansluitkosten gas, water en elektr.

DE RIJKSSUBSIDIE
 bedraagt het 1e jaar f 3.000.—; totaal f 27.500.—.
 Heeft u nu het bovenstaande nog twijfels of dit project interessant voor u is, hieronder nog vele aantrekkelijke bijzonderheden:
 X De éénmalige belastingvrije toeslag bedraagt f 1.500.— (zonder carport) of f 1.250.— (met carport).
 X De isolatie-subsidie bedraagt f 432.— (belastingvrij).
 X Daar de bouw geheel wordt voorgefinancierd, zijn de financieringsmogelijkheden en -voordelen erg ruim.
 • Met gemeente-garantie is 100% financiering mogelijk. Het vereiste bruto-inkomen per jaar bij een lening van f 85.000.— is f 20.000.—.
 • Bij zo'n lening van f 85.000.— bedraagt - na aftrek van subsidie en fiscaal voordeel - in de eerste jaren de gemiddelde maandlast ca. f 250.—.
 (Bij een kleinere lening vanzelfsprekend minder).
 X De woningen worden voorzien van centrale verwarming en centraal antenne systeem. Bovendien gedeeltelijk thermopane beglazing in woonkamer en keuken, luxueuze betegeling en keukeninrichting én terras van gewassen betontegels.
 X Tmalotte zijn er nog de algemene aspecten die het kopen van een woning aantrekkelijk maken, zoals de voortdurende inflatie (ca. 10% per jaar) en de jaarlijkse huurverhogingen (8% per jaar).
 X Voor nadere inlichtingen - o.a. over financieringsvormen - kunt u tijdens de kantooruren (9.00—12.30 uur; 14.00—18.00 uur) bij ons terecht.

Natuurlijk kunt u bij ons ook terecht voor:
 — koop en verkoop van bestaande woningen;
 — verschillende aantrekkelijke financieringsvormen;
 — een uitgebreid verzekeringspakket.

G. ENNING

Makelaarskantoor in onroerende goederen - Torenstraat 1 - WINTERSWIJK - 05430 - 5463

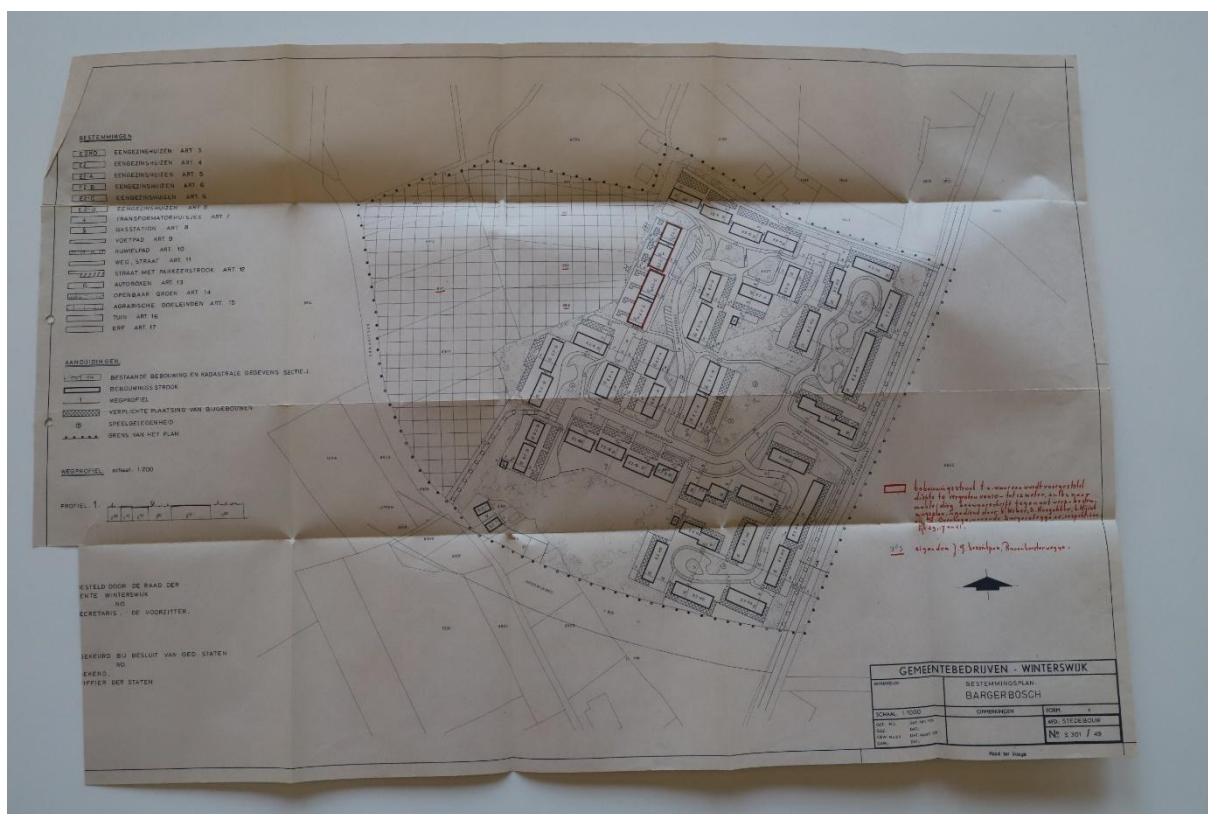
Figuur 19. Bericht uit de Nieuwe Winterswijksche Courant 11 november 1975 (www.delpher.nl).

De woonwijk Bargerbosch kwam in 1976 gereed. In anderhalf jaar werden in totaal 172 woningen gebouwd. Omdat gebruik werd gemaakt van een ontsnappingsmodule uit de Wet op de Ruimtelijke Ordening kon de wijk worden gerealiseerd, zonder dat daaraan een vastgesteld bestemmingsplan aan ten grondslag lag. In 1977 werd alsnog een ontwerpbestemmingsplan ter inzage gelegd. Naar aanleiding van een bezwaarschrift van de bewoners van de Bargerstegge werd door de raad besloten dat zij hun woning enigszins mochten vergroten door tussen hun woningen en de bergingsruimten een soort halletje te bouwen.²⁶ Op 26 mei 1977 werd het bestemmingsplan vastgesteld door de gemeenteraad en op 9 november 1977 goedgekeurd door Gedeputeerde Staten van de provincie Gelderland.

Figuur 20. Bericht uit de Nieuwe Winterswijksche Courant 20 april 1977 (www.delpher.nl).

²⁶ Krantenartikel "Bargerbosch afbreken enige afdoende maatregel om aan verlangen te voldoen", in: de Nieuwe Winterswijksche Courant 20 april 1977 (www.delpher.nl).

Figuur 21. Bestemmingsplan Bargerbosch (bron: Erfgoedcentrum Achterhoek en Liemers, inventarisnummer 1.731.21.2547).

Figuur 22. Foto's bij een bericht uit de Nieuwe Winterswijkse Courant 20 april 1977 (www.delpher.nl)

Figuur 23. Bericht uit de Nieuwe Winterswijksche Courant 23 april 1976 (www.delpher.nl).

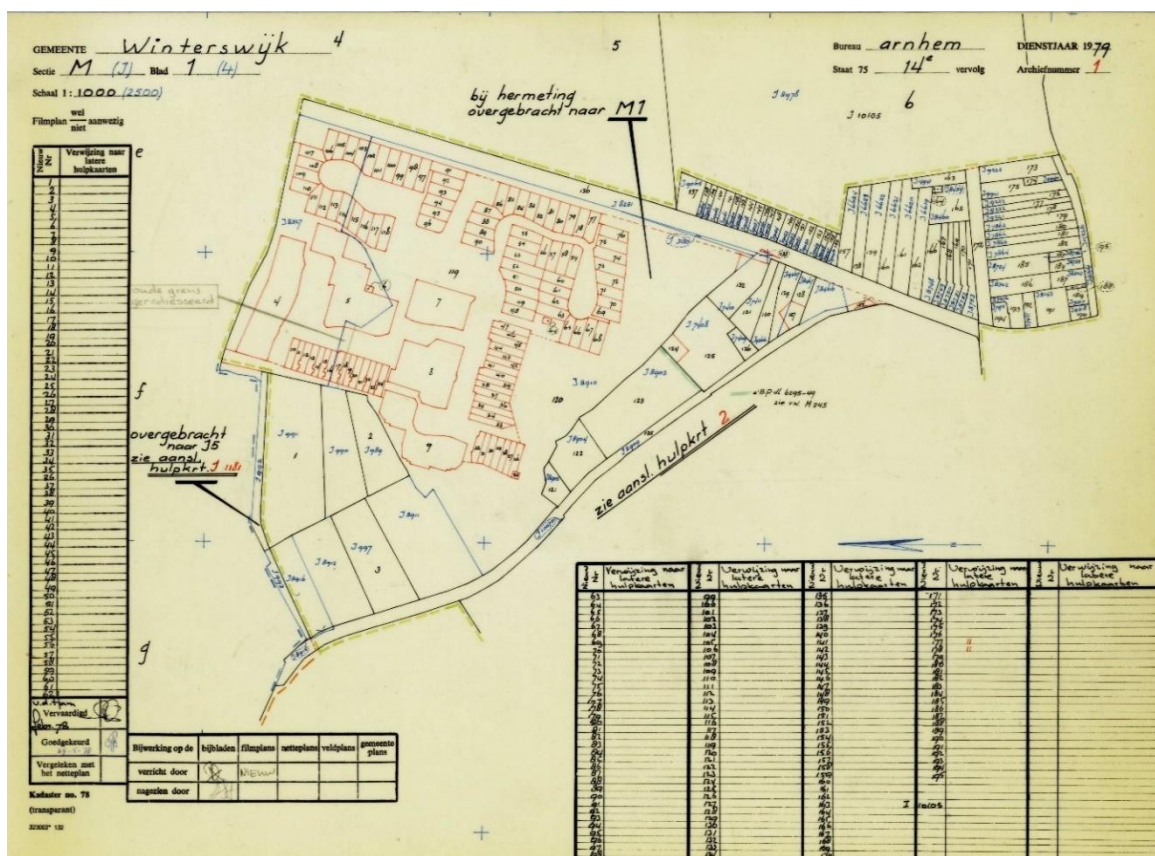
In april 1976 werd in de Nieuwe Winterswijksche Courant een volledige pagina gewijd aan de nieuwe woonwijk Bargerbosch. Naast de planvorming en realisatie wordt in het artikel onder meer ingegaan op de stedenbouwkundige karakteristieken van de woonbuurt. De indeling en groenvoorzieningen zouden volgens het artikel bijdragen aan het 'gunstige leefklimaat'. De directeur van volkshuisvesting, die zelf een nieuwe bewoner was van de woonwijk stelde: "U moet over een jaar of twee die wijk eens bekijken, wanneer alle tuinen en de beplantingen van de gemeente wat hoger is gekomen. Het wordt er buitengewoon lieflijk." Over de beperkte parkeermogelijkheden merkte hij het volgende op: "Maar (...) we moeten van de auto niet zo'n heilige koe maken".²⁷

Hoewel de woonwijk in 1976 gereed kwam, werd relatief kort na de oplevering een wijziging in de stedenbouwkundige opzet doorgevoerd. Doordat een voetpad vlak langs de carports liep, met daarnaast een groenstrook die direct aan de straat grensde, was er voor autobestuurders die uit een carport kwamen nauwelijks of geen zicht op voetgangers die van het pad gebruik maakten.²⁸ In 1980 werd het voetpad in Bargerbosch verlegd.²⁹

²⁷ Krantenartikel 'Bargerbosch - jongste woonwijk', in: de Nieuwe Winterswijksche Courant 23 april 1976 (www.delpher.nl).

²⁸ Krantenartikel 'Verleg voetpad, voorkom ongelukken', in: de Nieuwe Winterswijksche Courant 2 januari 1978 (www.delpher.nl).

²⁹ Krantenartikel 'Voetpad Bargerbosch verlegd', in: de Nieuwe Winterswijksche Courant 2329 februari 1980 (www.delpher.nl).

Figuur 24. Kadastrale hulpkartaal gemeente Winterswijk, sectie M, blad 1, archiefnummer 1, dienstjaar 1979 (bron: Kadaster Archiefviewer).

BARGERBOSCH – JOONGSTE WOONWIJK

Wanneer de volgende week dinsdag de families *Termina*, *Haksteg* en *Rook* de sleutel overhandigen krijgen van hun woningen aan de Bargerstege, betekent dit dat Winterswijk's nieuwste woonwijk de laatste fase is ingegaan naar haar voltooiing. Hun drie koopwoningen maken namelijk deel uit van 'n laatste serie van 37 stuks, die de Winterswijkse Bouw Combinatie op het ogenblik afbouwt in de Bargerbosch: "onze" prilste — en misschien wel de mooiste — woonwijk, gelegen aan de rand van het dorp tussen de Walinseweg en de Beusinkweg.

Daar zijn in een tijdsbestek van ruim anderhalf jaar in totaal 172 woningen verzeerd fraai gelegen tussen de glooiende roggewelden en weilanden en helemaal opgenomen in de bestaande bebouwing.

Deze hele opzet van de wijk Bargerbosch — oorspronkelijk een onderdeel van het uitbreidingsplan het Ravenhorst — spreekt erg veel mensen enorm aan. Iedereen, die we spraken was het erover eens, dat ruime aandacht was besteed aan de indeling en groenvoorziening in de wijk, waardoor het leefklimaat erg gunstig wordt beïnvloed.

Op verschillende plaatsen in de wijk zijn grote zandbakken voor de kinderen. Waar nu nog de bouwketen e.d. van de W.B.C. staan is een traveldijk gepland.

Dit was mogelijk door een goede en intense samenwerking van het begin af samen onder meer de stedenbouwkundige dienst, de vereniging tot verbetering van de volkshuisvesting, de plantsoendienst en de "bouwvereniging". Zoals de W.B.C. Deze mensen, samen vormend de bouwcombinatie-commissie, hebben hun werkzaamheden en de volgende erop zwaai mogelijk op elkaar afgestemd. Ook aanmerken Te Biese, die de grond bouwrijp heeft gemaakt, werd hierin direct betrokken in verband met de samenwerking. Het bestemmingsplan het Ravenhorst, zoals dat door de Winterswijkse gemeenteraad in juni 1973 was goedgekeurd, kon niet de goedkeuring wegdragen van de Gelderse Gedeputeerde Staten. Het plan werd op verschillende punten afgekeurd, onder andere om een project van zestig huurappartementen voor bejaarden en onvolledige gezinnen. Ten eerste meende men dat deze te duur zouden worden en ten tweede zou hiervoor — ook al in verband met dergelijke woningen aan de B. H. Heidestraat — niet genoeg belangstelling bestaan.

De laatste van de 37 kleinere koopwoningen komt voor de bouwvak Almar.

aan de Bargerlat en het Bargerbosch. Enar op over de laatste met de woningwetwoningen, die zouden verrijzen aan de Bargerstege en het Bargerbosch. De families *Leemrijke* en *Vreeman* aan het Bargerlat 28 en 43 waren destijds de eerste bewoners van de nieuwe wijk Bargerbosch. Zij kregen begin april vorig jaar de sleutel overhandigd. Voor deze grote woningen bestond behoorlijk veel belangstelling, ondanks het feit dat de prijzen varieerden tussen de f 90.000 en f 110.000 (voor de vrije sector).

De vorige maand heeft het makelaarskantoor Enning de laatste woning verkocht. Ongeveer een derde van alle bewoners komt niet uit Winterswijk.

De heer en mevrouw Mantel, die sinds juli vorig jaar in een van de huizen wonen, zouden besluiten niet meer naar hun vroegere dorp in woning aan de Abeelstraat terug willen. "Nog niet voor de helft van de huurprijs. Ze voelen zich op de Bargerbosch erg thuis en wonen er met erg veel plezier. Vooral de indeling van hun huis spreekt hen erg aan. Op de Abeelstraat hadden ze wat dat betreft heel wat aan te merken. Dat ze zo van het huis de tuin in kunnen lopen zonder eerst met allerlei toestanden de trap op en af te moeten slouwen, is een ontzettend plezier."

Onlangs hebben ze — niet alleen zij, maar alle bewoners van de premievkoopwoningen uit hun buurt — wel even de schrik te pakken gekregen toen er mogelijkheden bleken te bestaan over de subsidies op hun huis. Deze zijn inmiddels tot (hopelijk) aller tevredenheid opgelost. De heer Mantel kon zich tenminste niet beklagen over de manier waarop het makelaarskantoor Enning en de W.B.C. de zaken recht hebben gezet. Omdat de wijk nog niet helemaal klaar is, ziet de heer Mantel op korte termijn nog geen wijkvereniging of iets dergelijks ontstaan, maar toen pasgeleden de gemeentelijke problemen ontstonden, bleek men elkaar toch vlot genoeg te kunnen vinden en zich te kunnen bidden.

De woningwetwoningen van de volkshuisvesting zijn inmiddels ook allemaal gereed gekomen. De familie *Asterbosch* zette officieel op 7 aug. 1973 de eerste schreden over de drempel van hun woning aan de Bargerstege 1. De laatste woning werd op 1 maart jongstleden door de bewoners betrokken. Het betrof hier woningen met en zonder car-port, die aan huur respectievelijk f 367, en f 382, moesten opbrengen. Voor Winterswijkse begrippen is dit wellicht een beetje aan de hoge kant, maar de mensen uit het Westen "knippen met hun ogen", wanneer ze voor 'n dergelijke lage huur zulke prachtige huizen krijgen. Dit beuime de directeur van volkshuisvesting, de heer A. Hartmans, die in een van zijn "eigen" woningen op het Bargerbosch woont. Hij is geweldig in zijn schik met zijn huis, dat wel ongeveer hetzelfde is als zijn vorige huis in Gouda, maar qua ligging, afwerking en kwaliteit "veel beter". Hij en zijn vrouw voelen zich helemaal thuis in de

Eerste bewoners
In september 1974 begon de Winterswijkse Bouw Combinatie met de bouw van twintig royale premievkoopwoningen en acht verkoopwoningen in de vrije sector.

Een wijk met veel groen.

nieuwe wijk en voelen zich al helemaal in de buurtgemeenschap opgenomen. Een dergelijk samenspel met de buren is voor hen iets ongekend.

"U moet over een jaar of twee die wijk eens bezichtigen, wanneer alle tuinen en de beplantingen van de gemeente wat hoger op is gekomen. Het moet er buitengewoon lieflijk." Evenals meer bewoners van de Bargerbosch vindt de heer *Hortensius* de parkermogelijkheden wel een beetje aan de krappe kant; niet zozeer voor de bewoners zelf maar voor de bezoekers. "Maar," merkt hij op, "we moeten van de auto niet zo'n heilige koe maken."

Pluin

Direct rechts, wanneer men de Bargerbosch op komt, staan de koopwoningen, die het samspelingsbedrijf Groothuis en Zoon uit Albergen heeft gebouwd. Het zijn er 28 in totaal, die destijds door toedoen van de bemoeienissen van Winterswijkse gemeenteraadsleden door de betreffende firma konden worden gebouwd. De firma Groothuis bouwde de ruime huizen met vier slaapkamers — waarvan één op zolder — het vorige jaar in vier maanden tijd. Omstreeks oktober waren alle woningen klaar en konden worden opgeleverd. De belangstelling ervoor was enorm, albus de heer Groothuis. Ze zijn alle naar Winterswijkers gegaan. Hij zou wel weer in Winterswijk willen bouwen, als hem dit werd toegestaan. Graag wilde de heer Groothuis nog een pluin steken op de hoek van de gemeente over de fraaie opzet van de gehele wijk. "Dat maak je

niet overal zo mee."

Dit zal nog voor de 37 koopwoningen, waar de Winterswijkse Bouw Combinatie nu mee bezig is en waarvan de volgende week de eersten zullen worden betrokken, bestond een enorme belangstelling. "De verkoop liep als een trein", aldus de heer Te Lee van makelaarskantoor Enning. "We hoefden maar één advertentie te zetten en alles was weg." Vooral van de kant van de jonge gezinnen (tot zo'n 35 jaar) uit de Pelkewijk en de Oost-lak-kelerskamp, (specifiek: de Betherlaan, Jaansdijk en Abeelstraat) kwam deze belangstelling.

Behalve aan een gezin uit Breda: voort zijn alle huizen, die variëren in prijs van f 83.500 tot f 85.000 — afhankelijk van onder meer de ligging — aan Winterswijkers verkocht.

De huizen liggen tegenover de huurwoningen aan de Bargerstege en langs de rand van de Bargerbosch. Inal ingeloten door houtwallen. Ze hebben drie slaapkamers en een zolder of vier slaapkamers (waarvan een op zolder) en tevens een carport. Het laatste gezin, dat de Bargerbosch gaat betrekken, is de familie L. A. v.d. Schilden (ook al uit een drive-

In aan de Abeelstraat.

Dit zal nog voor de bouwvakantien, vermoedelijk de eerste week van juli, gebouwen.

Mevrouw v.d. Schilden kan zich echt al op het nieuwe huis verheugen en zal de drive-in met weinig pijn in het hart verlaten. Eensvleu vindt ze deze huizen ongekend ingedeeld, onder meer bijvoorbeeld wat betreft de sanitaire voorzieningen. Ze vindt het vooral met kleine kinderen ongekend makkelijk, wanneer je iedere keer de trappen op of af moet klimmen omdat er op de woonverdieping geen toilet is. Bovendien worden de buren zo langzamerhand zo hoog — de drive-ins "doen op het ogenblik al rond de f 375,- per maand — dat het alleen maar aantrekkelijker wordt om een huis te kopen.

Wanneer straks de familie v.d. Schilden — als laatste gezin van de 172 — zijn woning aan de Bargerbosch betrekt zullen ook alle bouwobstakels zo langzamerhand uit het gezicht verdwijnen en zullen de Bargerboschbewoners — of is het Bargerboschbewoners — eindelijk rust om zich heen hebben en kunnen zich zich helemaal inleven in hun nieuwe domein.

VEEL BUREN - GEEN NOABERS

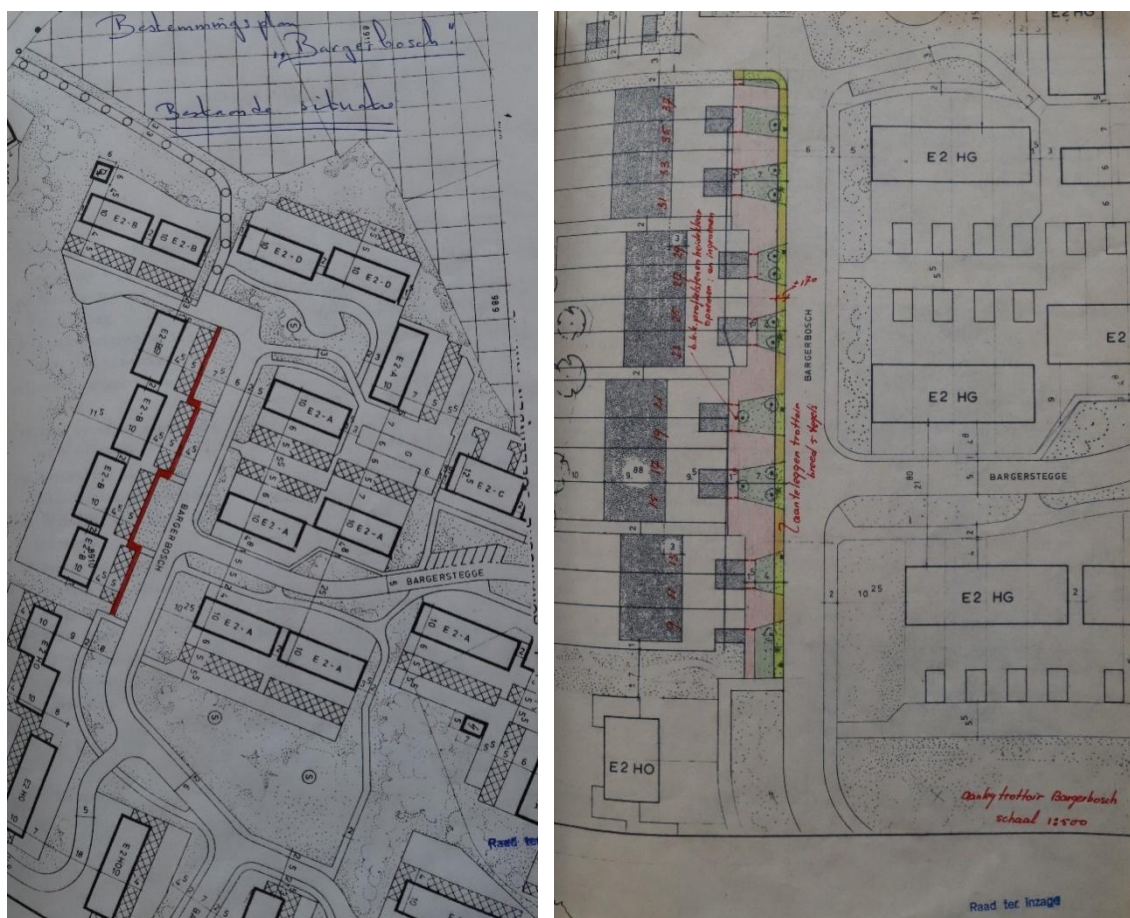

Voor de tachtigjarige mevrouw Schreurs, die met haar zoon op de boerderij Sandberg-Rieshuis direct ten noorden van de nieuwe wijk Bargerbosch wonen, is er de laatste jaren veel veranderd. Niet zozeer voor henzelf — omdat ze "nog geen schop grond" zijn kwijtgeraakt aan het uitbreidingsplan — maar wel wat het uitzicht betreft. Gestichtslang heeft de familie Schreurs uitkijken over weilanden en houtwallen, terwijl rechts voor nu het uitzicht wordt belemmerd door vele huizen, gelukkig is het grootste deel van de huizen gespaard gebleven. "Je weet er nog aan", merkte de bruisse boerin op en bevestigde dien had ze wel wat anders te doen dan de hele dag uit het raam te kijken. De oude buren zijn ze wel door de nieuwe woonwijk kwijtgeraakt.

Op de boerderij Bargerbosch, waar de wijk naar is genoemd en die is afgebroken, woonde de familie Ten Dolle, die nu naar de andere kant van de Walinseweg is verhuisd. Bovendien woonde achter hen de familie Boonink, die eveneens moest verhuizen. Mevrouw Schreurs heeft er genoeg buren voor in de plaats gekregen en ze kent hem — als het tenminste Winterswijkers zijn — ook allemaal wel van naam — maar het zijn toch niet de "noabers" zoals dat op de boer gebruikelijk is. Laat van zoveel mensen om zich heen heeft ze helemaal niet. Alleen de zoon vindt het vervelend, dat rondom hun (grote) honden los te laten rondrennen. Vooral wanneer zo dadelijk de kalfers weer in de wei zijn, zullen deze dertien jonge durven er schrikachtig worden en uitschieten.

Behalve de oude boerderij Bargerbosch, die eigendom was van J. B. Nijhuis e.o., moesten ten behoeve van de uitbreidingsplannen van de gemeente in deze buurt terrein worden afgebroken twee woonwijken aan de Beusinkweg 21 en 25 bevoord door de families Ten Dolle-Onk en Boonink, en de boerderij Voornik, eigendom van de familie Blijdestein in Easchde. Over hun grondgebied zal in de toekomst waarschijnlijk de geprojecteerde interwijken lopen.

Figuur 25. Bericht uit de Nieuwe Winterswijkse Courant 23 april 1976 (www.delpher.nl).

Figuur 26. Situatietekening van het voetpad langs de Bargerbosch voor en na de verlegging, datering 1978 (bron: Erfgoedcentrum Achterhoek en Liemers, inventarisnummer 1.811.111.2620).

Figuur 27. Bericht uit de Nieuwe Winterswijkse Courant 29 februari 1980 (www.delpher.nl).

Figuur 28. Bericht uit de Nieuwe Winterswijksche Courant 25 juli 1980 (www.delpher.nl).

2.3.3 Sociale structuren, volkscultuur en religie

Naamgeving

De wijk Bargerbosch is genoemd naar het historische erf Bergerbosch of Bargerbosch. De spellingswijze 'Berg en Bosch' op topografische kaarten is waarschijnlijk een wat recentere verbastering. Hoe de plek aan zijn naam komt, is niet duidelijk. Het kan gaan om een bos bij een hoogte in het landschap of een bos bij een hooi- of graanberg, maar ook om een verplaatsing van een naam van elders. Het bos op de stuwwal van Montferland stond vanouds bekend als het Bergerbosch, maar een relatie met die plek is niet bekend.

Religie en verzuiling

Niet van toepassing.

Volkscultuur

Niet van toepassing.

Sport

Zie hiervoor t.a.v. het vroegere sportterrein aan de Waliënsestraat. De exacte locatie daarvan is nog niet achterhaald.

Heemkunde

Niet van toepassing.

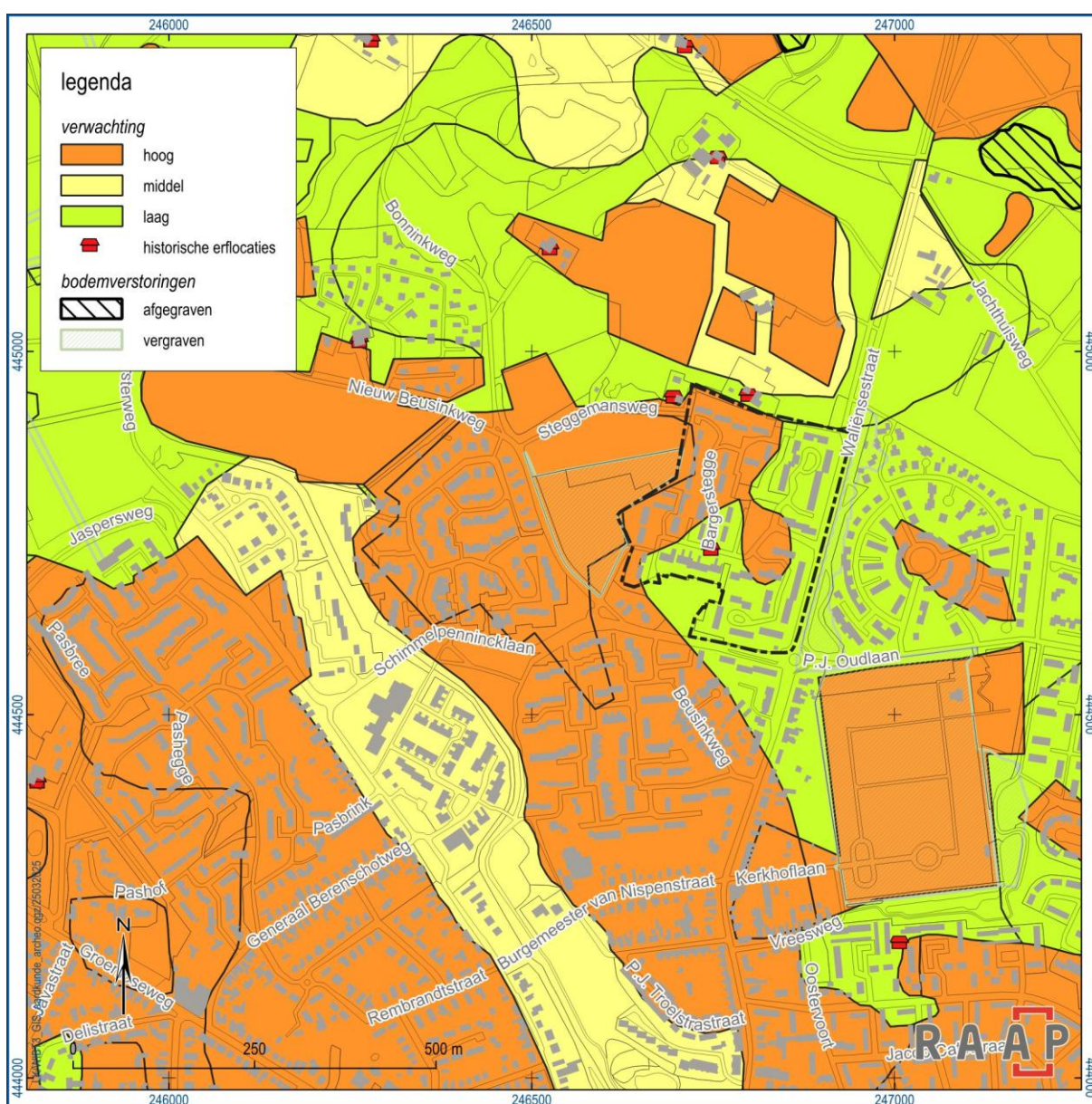
3 Historische ruimtelijke objecten en structuren

3.1 Terreinen van aardkundige waarde

In of nabij Bargerbosch liggen geen terreinen van aardkundige waarde.

3.2 Terreinen van archeologische waarde

In of nabij Bargerbosch liggen geen terreinen van archeologische waarde.

Figuur 29. Archeologische verwachtingen in en rond het onderzoeksgebied.

3.3 Archeologische verwachting

De archeologische verwachting in het onderzoeksgebied valt uiteen in een hoge verwachting als gevolg van de hogere, drogere gronden in de westelijke helft en een lage archeologische verwachting in het lagere, nattere oostelijke deel. Daaroverheen geldt voor een groot deel van het onderzoeksgebied een hoge verwachting in verband met de aanwezige buffer rond het historisch erf Bargerbosch.

3.4 Landschapstypen

3.4.1 Oude landschappen

In de cultuurhistorische atlas behoort het onderzoeksgebied tot het prestedelijk landschap, d.w.z. de landschappen die inmiddels door bebouwing zijn afgedekt. Afgedekt zijn hier zogenaamde kampongtingingen in het westen en jonge ontginningen in het oosten. Dit prestedelijk landschap is nog enigszins herkenbaar, onder meer aan het aanwezige groen.

3.4.2 Jonge landschappen

Zie onder § 3.4.1.

3.5 Landschapselementen

3.5.1 Infrastructuur

Wegen

Historische structuren zijn nog de Waliënsestraat langs de oostzijde van het onderzoeksgebied en de zijweg tussen Waliënsestraat en Steggemansweg langs de noordrand. Andere historische routes verdwenen deels al ten tijde van de ontginning van de woeste gronden aan de randen van de kamp van Bargerbosch. De belangrijkste, die van de Nieuw Beusinkweg in oostelijke richting naar de oude boerderijlocatie liep en vóór de Waliënsestraat naar het noorden afboog, verviel bij de nieuwbouw in 1907 deels. Net buiten het onderzoeksgebied is een klein gedeelte van dit pad bewaard gebleven.

Spoorwegen

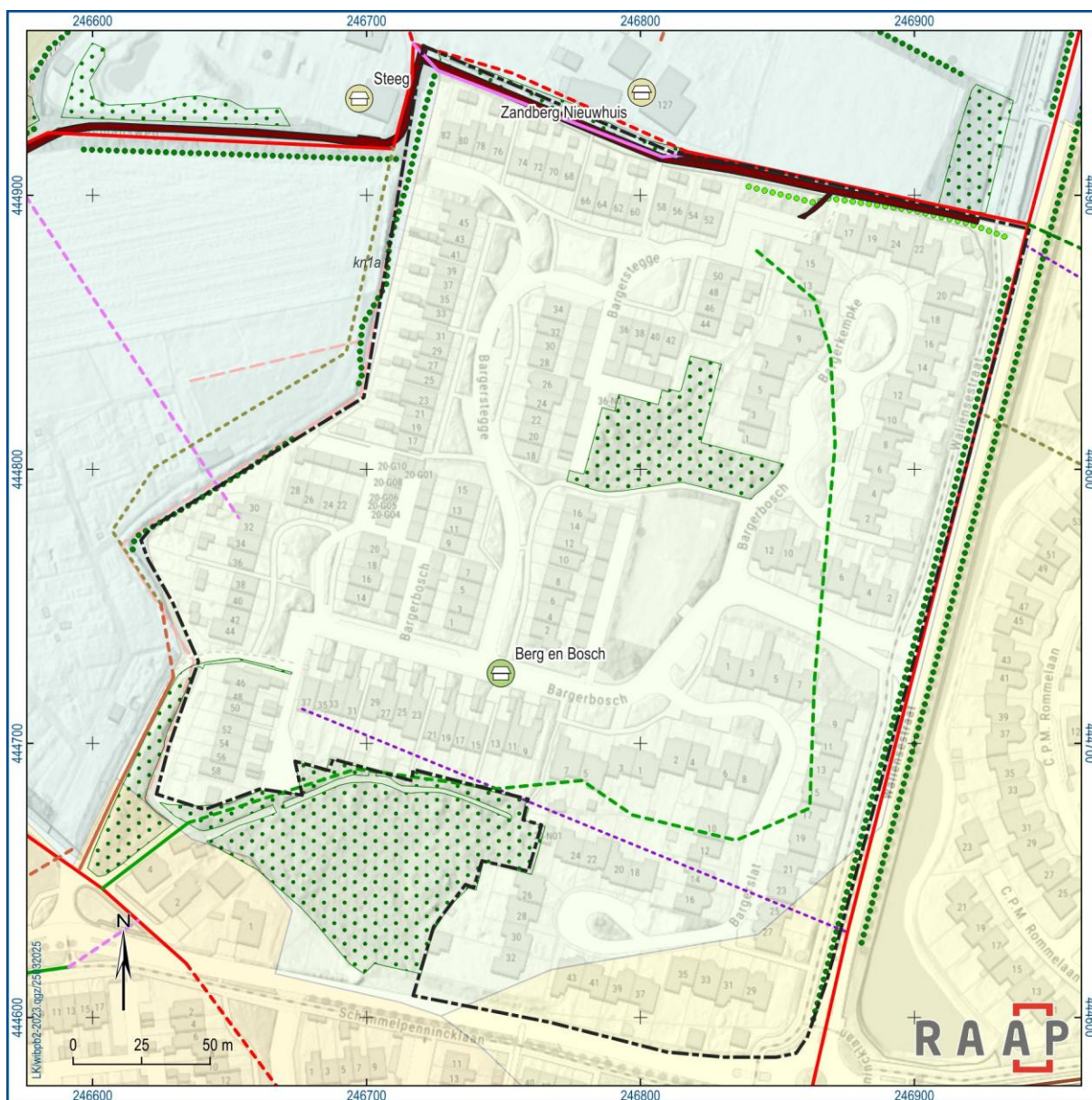
In de nabijheid van het onderzoeksgebied komen geen oude spoorwegen voor.

3.5.2 Waterstaat

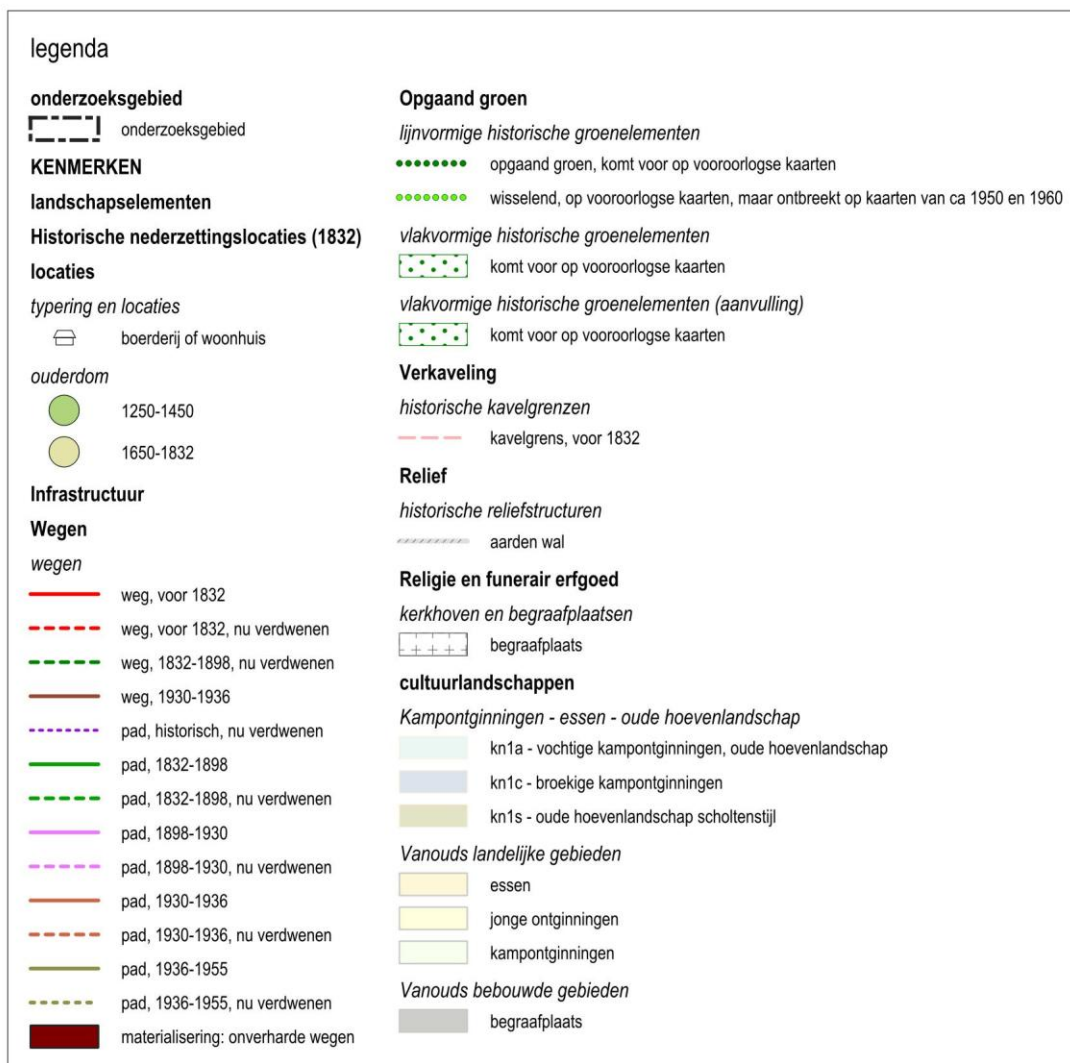
In of rond het onderzoeksgebied zijn geen historische waterstaatkundige structuren bekend.

3.5.3 Opgaand groen

Een deel van het oude landschappelijk groen dat nog bestond toen de wijk werd ontwikkeld, is daarin opgenomen. Het gaat om een wat groter bosperceel dat zich net buiten het onderzoeksgebied (in het zuidwesten) bevindt, een kleiner bosje centraal in het onderzoeksgebied en enkele bomenrijen in het noorden langs de zijweg van de Waliënsestraat, in het oosten langs de Waliënsestraat en in het westen op de rand van het onderzoeksgebied.

Figuur 30. Landschapstypen en -elementen in en rond het onderzoeksgebied.

Figuur 31. Legenda van de cultuurhistorische kaart (zie hiervoor).

3.5.4 Verkaveling

Een deel van de westelijke rand van het onderzoeksgebied c.q. de wijk verloopt nog langs een historische kavelgrens.

3.5.5 Reliëf

In of rond het onderzoeksgebied zijn geen relictten van historisch reliëf meer aanwezig.

3.5.6 Bestuur

In of direct rond het onderzoeksgebied bevinden zich geen relictten van historisch bestuur. Zo'n 300 meter noordoostelijk van de wijk loopt de historische grens tussen de marke van Dorpbuurt enerzijds en die van Huppel en Henxel anderzijds.

3.5.7 Delfstoffenwinning

In of rond het onderzoeksgebied liggen geen relictten van historische delfstoffenwinning.

3.5.8 Religie en funerair erfgoed

In het onderzoeksgebied liggen geen relictten van religieus of funerair erfgoed. Direct ten zuidoosten van het onderzoeksgebied bevindt zich een historische, nog in gebruik zijnde begraafplaats.

3.5.9 Oorlog en defensie

In of rond het onderzoeksgebied zijn geen relictten van oorlogs- of ander militair erfgoed aanwezig.

3.5.10 Recreatie en toerisme

In of rond het onderzoeksgebied zijn geen relictten van recreatief of toeristisch erfgoed aanwezig.

3.6 Groen erfgoed

In of rond het onderzoeksgebied zijn geen relictten van groen erfgoed aanwezig.

3.7 Ecologie

3.7.1 Ecologische waarden

Bargerbosch verschijnt in de tweede helft van de jaren 80 op de topografische kaart, als nieuwbouwwijk aan de noordelijke rand van Winterswijk. Tien jaar eerder werd 't Hilgelo gegraven. Aan het begin van de 20e eeuw maakten de woeste gronden hier langzaam plaats voor agrarische percelen, aansluitend op de oudere, verspreid gelegen boerderijen en essen. Enkele bosgebieden zoals Bunnink en Waliën blijven bestaan en de Whemerbeek en Willinkbeek bleven stromen. Er wordt een begraafplaats gesticht ten zuidoosten van het huidige Bargerbosch. Aan de zuidwestkant van de wijk is een bosperceel bewaard gebleven, samen met een meer centraal in de wijk gelegen plantsoen. Deze omgevingswaarden van zowel het ontginningenlandschap, de groene en blauwe elementen en het dorp bepalen veel van de ecologische potenties van het huidige Bargerbosch.

Groen gebied

Bargerbosch ligt ingebed in een groene omgeving, met loofbos en struweelhagen van meidoorn, zomereik en gewone es. Het groen aan de Nieuw Beusinkweg en de Steggemansweg verbindt als het

ware het buitengebied van de Dorpbuurt met de wijk en de kern van Winterswijk. Hier vind je veilige looproutes en verblijfplaatsen voor de egel, die haar voedsel zoals wormen en slakken zoekt in de ondergroei. Het boomblauwtje, bont zandoogje en de boomhommel zoeken in de bosranden naar nectar tussen de klimop en vlier. Een klimmer zoals de eekhoorn zoekt het hogerop en beweegt zich door de boomkronen tussen de verschillende groenstroken en in het bosje aan de Schimmelpennincklaan. Hoger in dit loofbos vind je ook de groene eikenbladroller en de grote wintervlinder, verscholen tussen de bladeren. Op de vochtige, schaduwrijke bodem groeien planten en mossen zoals bleeksporig bosviooltje, bosvergeet-mij-nietje en kapjesvingermos. Hier komen ook veel paddenstoelen voor op het dode hout en bladeren zoals de amethistzwam en het waaiertje. Schimmels komen hier niet alleen op hout voor, de rupsendoder doet zijn naam eer aan en is een schimmelsoort die alleen groeit op poppen van vlinders! Zo is te zien dat bosachtig gebied op verschillende hoogtes vanaf de grond tot aan de boomkruin leefgebied is voor tal van soorten.

De bomen zelf zijn belangrijk voor een markante groep vogels: spechten. In dit deel van Winterswijk komen wel vier spechten voor: de kleurrijke groene specht en de kleine, middelste en grote bonte specht. Elke specht heeft zijn eigen voorkeur, zo leeft de groene specht van insecten zoals mieren en rupsen die hij op de grond vindt, terwijl middelste en kleine bonte specht schuwer zijn en de takken van oude eiken afzoeken naar insecten. De grote bonte specht wordt het vaakst gezien en deze soort komt zelfs in tuinen voor! Spechten zijn belangrijk voor het ecosysteem omdat de holen die ze achterlaten in bomen ook weer nestplekken kunnen zijn voor kleinere vogels die zelf geen gat kunnen pikken in het hout. Dit zijn fraaie soorten zoals de bonte vliegenvanger (zwart-wit) en de gekraagde roodstaart (rood-grijs), die je kunt zien zoeken naar insecten op en rondom de wijk. Het geroffel van de bonte specht is een herkenbaar geluid op een mooie lentedag. Van de groene specht hoor je vooral de schaterende lach. De groene omgeving van Bargerbosch is daarnaast ook leefgebied voor op het eerste gezicht veel stillere dieren: vleermuizen. Deze dieren zijn echter ook zeer vocaal, en zoeken door middel van echolocatie naar voedsel zoals muggen en nachtvlinders en roepen naar hun soortgenoten. Het probleem is alleen dat dit geluid zo hoog is dat wij dit niet kunnen horen. Wat erg belangrijk is voor vleermuizen zoals de gewone grootoorvleermuis en de steeds zeldzaam wordende laatvlieger, is dat er voldoende beschutting en bosranden zijn, waarlangs naar prooien zoals nachtvlinders kunnen worden gezocht. Van deze vleermuizen leven sommige soorten ook in boomholtes zoals de ruige dwergvleermuis en de rosse vleermuis. Je zou kunnen zeggen dat spechten de architecten zijn van het bosrijke ecosysteem.

Waterrijke omgeving

Een niet te onderschatten natuurwaarde voor Bargerbosch is de nabijheid van de plas 't Hilgelo en de Ratumse Beek en Whemerbeek. Er zijn veel soorten die afhankelijk zijn van water voor hun levenscyclus. Zo leven libellen het eerste deel van hun leven (als larve) geheel in het water, waar ze als echte rovers leven van andere kleine waterdieren. Pas als ze groot genoeg zijn klimmen ze omhoog op een rietstengel en 'kruipen ze uit' tot de behendige libelle of juffer die we kennen. Ook amfibieën hebben het bekende larvenstadium van kikkervisje, waar na een aantal weken de kikker, pad of salamander het land op kruipt. De gewone pad en de kleine watersalamander zijn in het vroege voorjaar, vaak al in februari, de eerste soorten die na overwintering op het land naar het water trekken. Let dan op waar je rijdt of loopt! Ook in sloten en kanalen in het dorp zijn bijzondere waterdieren te vinden; zo is de zeldzame poelkikker waargenomen langs de Waliënsestraat. Boven het water vliegt de lichtschuwe watervleermuis en jaagt hier op insecten, die hij met zijn grote poten van het wateroppervlak plukt. Waar de gewone dwergvleermuis op enkele meters hoogte vliegt, zie je de

watervleermuis met zijn witte buik vlak boven het water scheren, een fraai gezicht. Water in de buurt verrijkt het natuurlijke systeem van de wijk Bargerbosch.

Gebouwen en tuinen

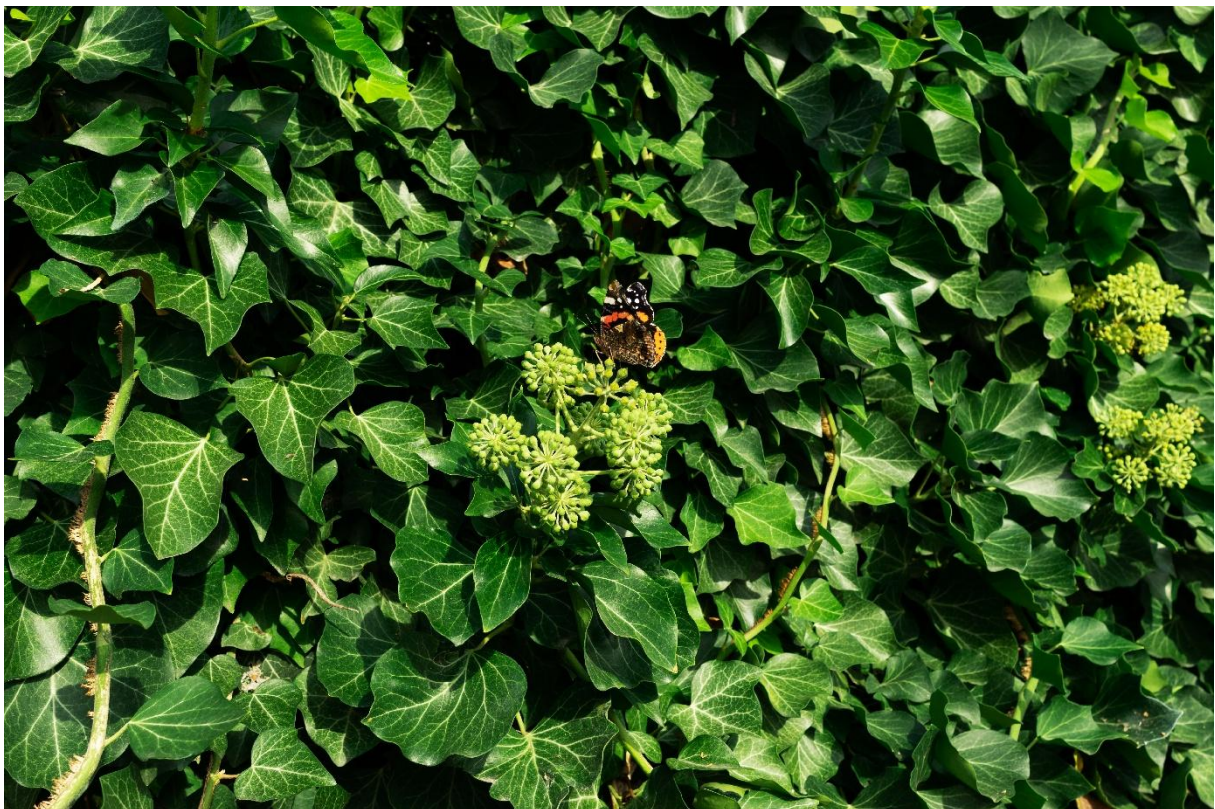
Binnen de wijk Bargerbosch zijn naast de openbare groene ruimte ook veel tuinen te vinden. Door de diversiteit aan wat mensen aanplanten komen hier veel insecten op af. Zo vliegen hier in de zomer de kleurige koninginnenpage en de kolibrievlinder. Deze vlinders benutten de tuinbeplanting zoals pastinaak, dille en venkel en vlinderstruik. Tussen de kaardenbollen en kogeldistels vliegen putters en distelvlinder. De klimop op je buitenmuur of schutting is in het najaar een bron van nectar voor honingbijen en zweefvliegen zoals de blinde bij. Buiten de wijk op de moestuinen zijn door al de gewassen en bloemen ook veel soorten te vinden zoals de akkerhommel, de strontvlieg en de groente-uil. Hier op de erven in de omgeving vliegt 's nachts ook de steenuil, waarvoor dit soort kleinschalig landschap erg belangrijk is en die zich soms zelfs even in de bebouwde kom waagt. Tussen de planten in tuinen zoeken merels en zanglijsters naar voedsel zoals regenwormen en tuinslakken. Er is ook veel verharding, waar de vetplant hemelsleutel groeit, de gewone pad schuilt en waar de pluimvoetbij een holte maakt in het zand voor haar eieren. Nog bijzonderder is de gevlekte mierenleeuw, een wesp die een valkuil graaft om mieren in te vangen en op te eten! Door de hoeveelheid zonlicht is hier een diversiteit aan warmteminnende soorten te vinden. De huismoeder is een nachtvlinder die op zolder of in de schuur overwintert, soms samen met de gewone dwergvleermuis of atalanta's en dagpauwogen. Zo blijkt dat onze tuinen ook tuinen zijn voor wilde dieren en planten. Er leven weinig huismussen of gierzwaluwen in Bargerbosch; wellicht dat voor hen een nestplaats kan worden gebouwd?

Figuur 32. Boomblauwtje (foto: G.J. Assink).

Figuur 33. Eekhoorn (foto: V.R. Jeronimus).

Figuur 34. Klimop (foto: Istock).

Figuur 35. Putter (foto: E. Witter).

Figuur 36. Groene Specht (foto: G.J. Assink).

Figuur 37. Egel (foto: Istock).

3.7.1 Soorten

Ecosystemen zijn opgebouwd uit een aaneenschakeling van planten- en diersoorten en schimmels. Het voorkomen van deze soorten zegt iets over omgevingsfactoren zoals klimaat, de bodem, de hoeveelheid water en mate van menselijke invloed. Er is met behulp van NDFF-gegevens een overzicht gemaakt van typische en veelvoorkomende soorten in Bargerbosch maar ook in de directe omgeving. Aangezien de NDFF bestaat uit onderzoeksresultaten van werkgroepen en waarnemingen van burgers is deze niet compleet en vlakdekkend. Er kunnen daardoor soorten 'missen' in deze tabellen, bijvoorbeeld in onvoldoende onderzochte soortgroepen zoals ongewervelden. Anderzijds komen waarnemingen ook uit delen van de omgeving waar bijvoorbeeld groen of water aanwezig is, waarmee ook soorten worden waargenomen die strikt genomen niet in deze wijk voorkomen. Deze aanpak geeft als geheel een mooi beeld van wat er zoals aan soorten aanwezig is.

Top 10 van meest kenmerkende soorten (NDFF) Zoals waargenomen in de afgelopen 10 jaar (# soorten)					
Vogels (192)		Vleermuizen (10)		Zoogdieren (19)	
Groene specht Bonte vliegenvanger Bosrietzanger Steenuil Heggenmus	Meerkoet Putter Braamsluiper Gaai Middelste bonte specht	Gewone dwergvleermuis Laatvlieger Gewone grootoorvleermuis Rosse vleermuis	Franjestaart Vleermuis (onb) Bosvleermuis Brandts vleermuis Watervleermuis	Eekhoorn Haas Grote bosmuis Rosse woelmuis Boommarter	Egel Ree Huisspitsmuis Bunzing Bruine rat
Reptielen, amfibieën en vissen (24)		Dagvlinders (32)		Libellen (30)	
Gewone pad Groene kikker (onb) Snoek Bermpje Zonnebaars	Kleine watersalamander Bruine kikker Driedoornige stekelbaars Poelkikker	Citroenvlinder Gehakelde aurelia Boomblauwtje Keizersmantel Bont zandoogje	Koninginnenpage Atalanta Landkaartje Klein koolwitje Distelvlinder	Bruine winterjuffer Vuurjuffer Blauwe glazenmaker Grote keizerlibel Paardenbijter	Vuurjuffer Lantaarntje Glassnijder Weidebeekjuffer Azuurwaterjuffer
Vaatplanten (620)		Overige ongewervelden (725)		Overige soorten (230)	
Klei streepzaad Schijnaardbei Vogelmuur Gewone es Bosvergeet-me-nietje	Smalle weegbree Bleeksporig bosviooltje Vlier Robertskruid Hemelsleutel	Elzenhaantje Blinde bij Groene eikenbladroller Groente-uil Honingbij	Grote wintervlinder Segrijnslak Eikenprocessierups Pyjamaschildwants Boomhommel	Amethistzwam Waaiertje Berkenzwam Parasolzwam spp Paarse dennenzwam	Rupsendoder Haarmuts Muurschotelkorst Vals dooiermos Kapsjesvingermos

3.8 Erven

3.8.1 Ligging en ouderdom

Niet van toepassing.

3.8.2 Hoofdbebouwing

Niet van toepassing.

3.8.3 Bijgebouwen

Niet van toepassing.

3.8.4 Elementen

Niet van toepassing.

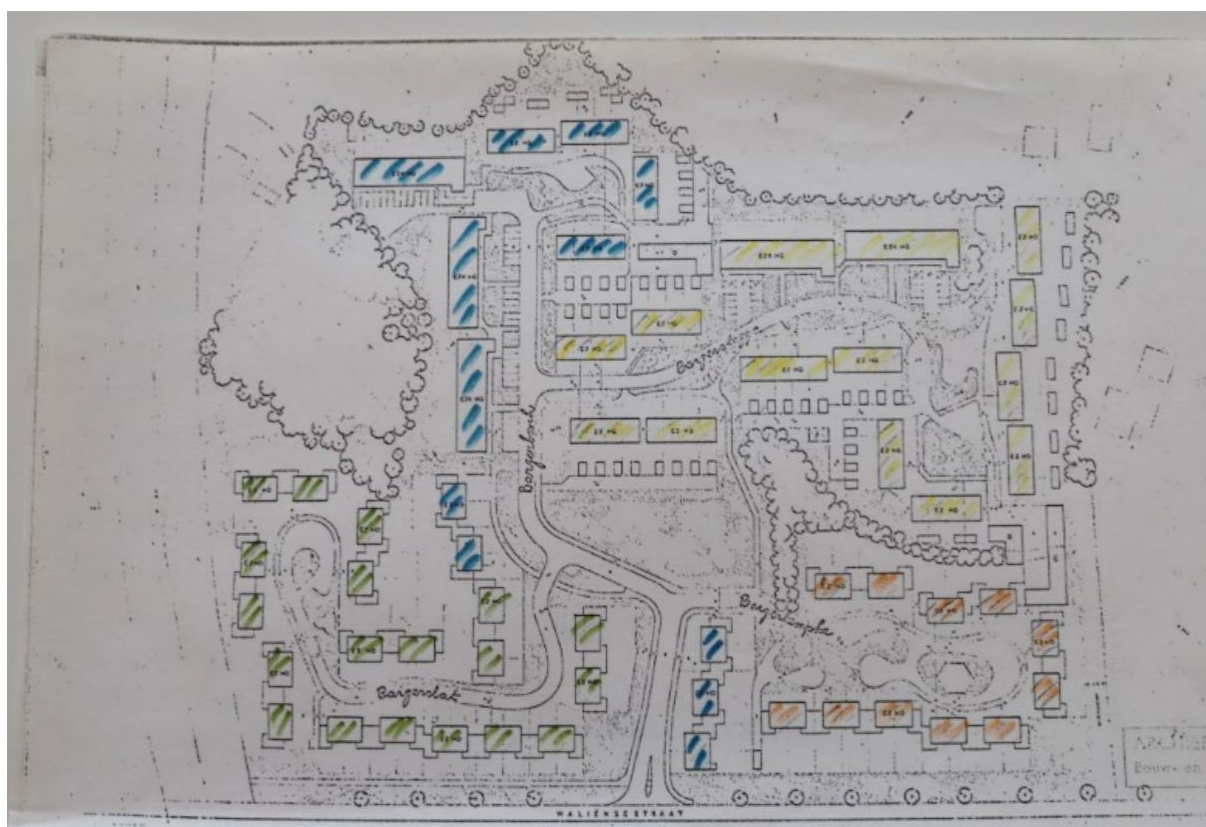
3.8.5 Groen op erven

Niet van toepassing.

3.9 Stedenbouwkundige karakteristiek en concept

Bargerbosch werd in de tweede helft van de jaren 70 gerealiseerd en kan getypeerd worden als een dorpsuitbreiding met woonerfstructuur. De stedenbouwkundige opzet is afwisselend, herkenbaar en kleinschalig, en getuigt daarmee van Structuralistische ontwerpprincipes. Er is sprake van een organisch georganiseerd geheel, met slingerende straten die leiden naar de clusters van woonerven. De entrees van de woningen zijn gericht naar de woonerven, terwijl de woonkamers en eetkeukens georiënteerd zijn op de privé-tuin aan de achterzijde van de woning ('tuinggericht wonen'). De wijk bestaat uit vier woonerven met een eigen, licht van elkaar afwijkende stedenbouwkundige opzet: Bargerbosch, Bargerstegge, Bargerslat en Bargerkempke. Aan de hand van de situatietekeningen die behoren bij de oorspronkelijke bouwplannen wordt ingegaan op de stedenbouwkundige karakteristiek en het ruimtelijke concept van deze deelgebieden.

Overigens geldt dat de vier typen woningen die in de buurt zijn gerealiseerd niet samenvallen met de indeling in woonerven. Drie van de vier typen woningen staat in twee deelgebieden. Op de volgende pagina is een overzichtskaart opgenomen van de verspreiding van de verschillende woningtypen in de buurt. In § 3.12.1 wordt nader ingegaan op de bebouwingskarakteristiek van de vier woningtypen.

Figuur 38. Deelgebieden van de buurt: Bargerstegge (geel), Bargerbosch (blauw), Bargerslat (groen) en Bargerkempke (oranje (bron: Erfgoedcentrum Achterhoek en Liemers, inventarisnummer 1.733.21.5932).

- 65 geschakelde Woningwetwoningen (Bargerstegge / Bargerbosch)
- 37 geschakelde premiewoningen (Bargerstegge / Bargerbosch)
- 28 dubbele premiewoningen (Bargerkampke / Bargerbosch)
- 42 dubbele premiewoningen (Bargerslat)
- Transformatorhuisje

Figuur 39. Situering van de verschillende woningtypen in de buurt (Monumenten Adviesbureau, 2025)

3.9.1 Bargerbosch

De Bargerbosch is de hoofdontsluiting van de wijk vanaf de Waliënsestraat. De straat kent twee rechte delen en enkele bochten en eindigt aan de westzijde bij een groene pleinvormige ruimte met speeltuin. Aan de noord- en zuidzijde van de straat takken de woonerven Bargerslat, Bargerkepke en Bargerstegge aan. Kenmerkend voor de weginrichting van de Bargerbosch is het relatief brede profiel en de begeleidende groenstructuur met gazons en heesterperken. Langs de straat staan middelgrote bomen en liggen stoepen en parkeervakken. De bebouwing bestaat uit dubbele en geschakelde eengezinswoningen met carports. De woningen zijn met de achterzijde naar de weg georiënteerd, terwijl de woningen op het woonerf met de voorzijde zijn georiënteerd op de groene pleinvormige ruimte. De rooilijnen van de verschillende woonblokken verspringen ten opzichte van elkaar. Aan de westzijde loopt een lommerrijk wandelpad vanaf de groene pleinvormige ruimte richting de Nieuw Beusinkweg. Tussen de woningen aan de zuidzijde van het Bargerbosch en de Schimmelpennincklaan ligt een bosachtig perceel, een relict van het prestedelijke landschap.

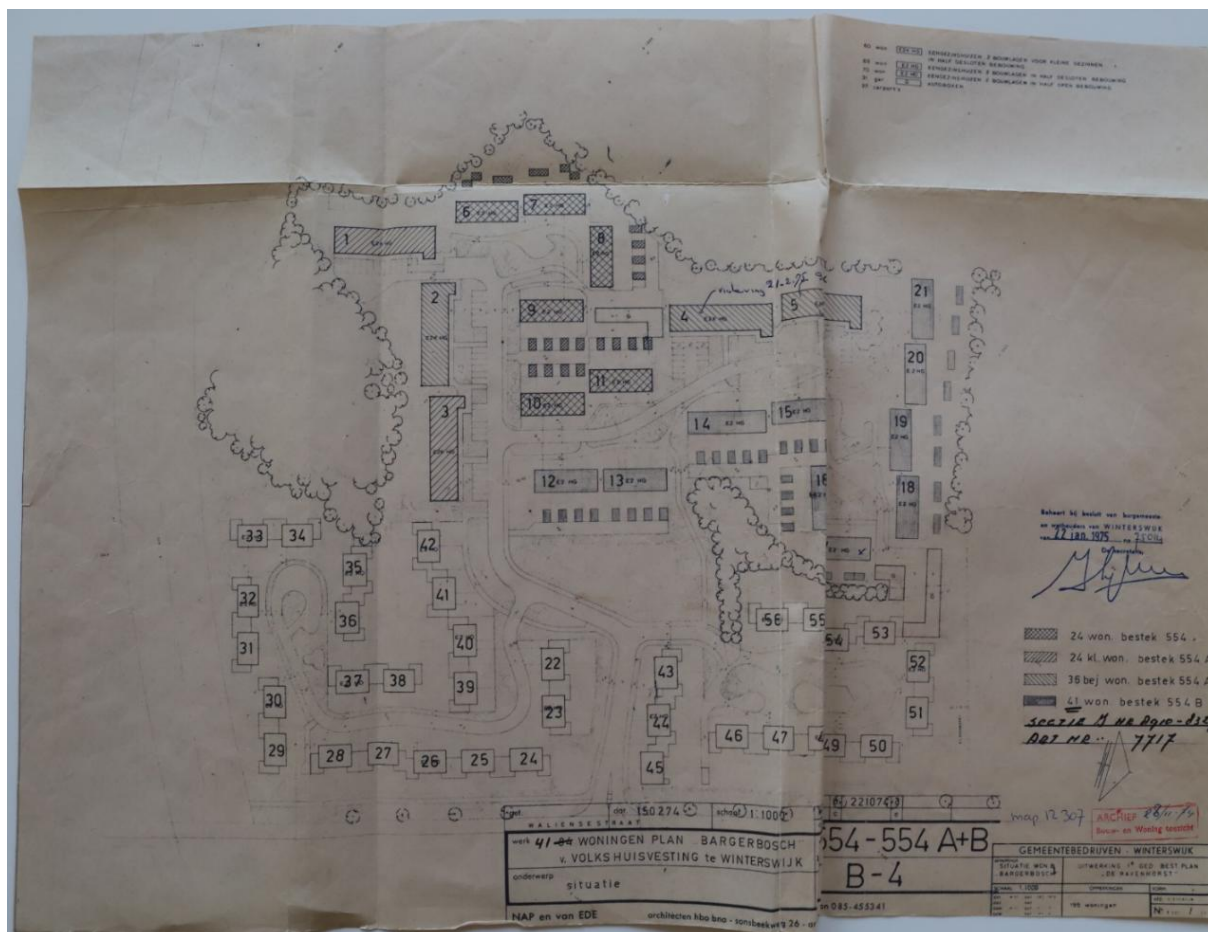

Figuur 40. Situatietekening voor de bouw van 37 premiewoningen aan het Bargerbosch en Bargerstegge door Bouwbedrijf W.B.C. b.v., datering 1975-1976 (bron: Erfgoedcentrum Achterhoek en Liemers, inventarisnummer 2.07.351.12.3437).

3.9.2 Bargerstegge

Bargerstegge is een woonerf dat in de noordwestelijke hoek van de wijk ligt. De straat heeft een slingerend beloop en vertakt zich aan de noordzijde bij een grote pleinvormige ruimte. Deze ruimte kenmerkt zich door een groene inrichting met gazons, heesterperken en een speeltuin. Aan de randen van de pleinvormige ruimte liggen parkeervakken. De slingerende straat tussen dit plein en de Bargerbosch heeft een breed profiel met rijweg die begeleid wordt door brede groenstroken. Tussen deze groenstroken en de voortuinen van de woningen liggen wandelpaden. De woningen van het woonerf Bargerstegge zijn georiënteerd op de straat en de pleinvormige ruimte. Aan de achterzijde van een groot deel van de woningen liggen parkeerhofjes met garageboxen.

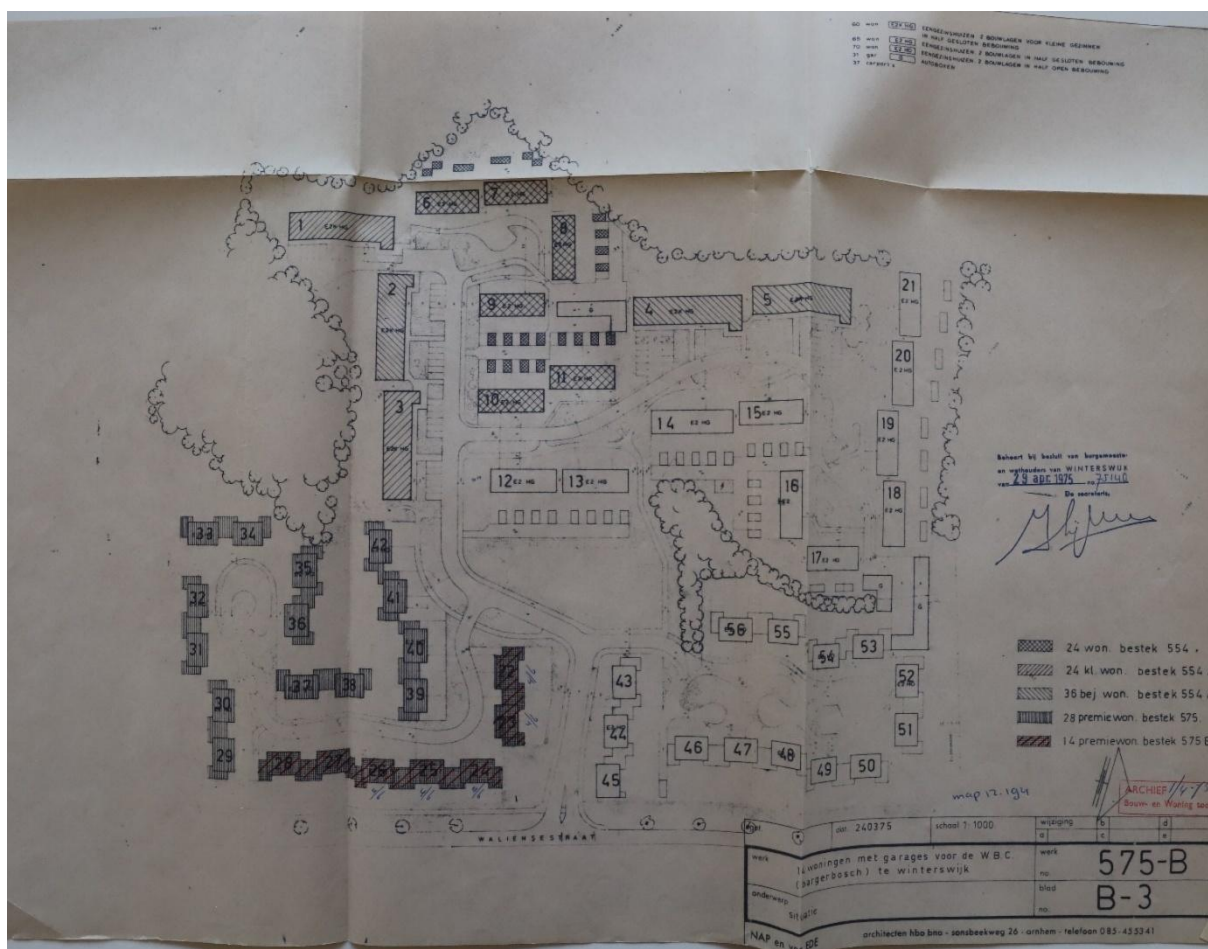
Aan de noordzijde van de Bargerstegge loopt een onverharde weg met begeleidende beplanting (Steggemansweg). Het hofje wordt van de Bargerkempke gescheiden door een brede groensingel, die onderdeel uitmaakt van het centrale park 'Sandberg'. Als verbinding tussen deze buurtjes is een wandelpad aanwezig.

Figuur 41. Uitwerking eerste gedeelte bestemmingsplan "De Ravenhorst", situatie woningbouw "Bargerbosch", 41 woningen plan "Bargerbosch", blokken 12-21, ontwerp Nap en Van Ede architecten uit Arnhem in opdracht van Vereniging tot Verbetering van de Volkshuisvesting Winterswijk, datering 1975 (bron: Erfgoedcentrum Achterhoek en Liemers, inventarisnummer 1.733.21.5938).

3.9.3 Bangerslat

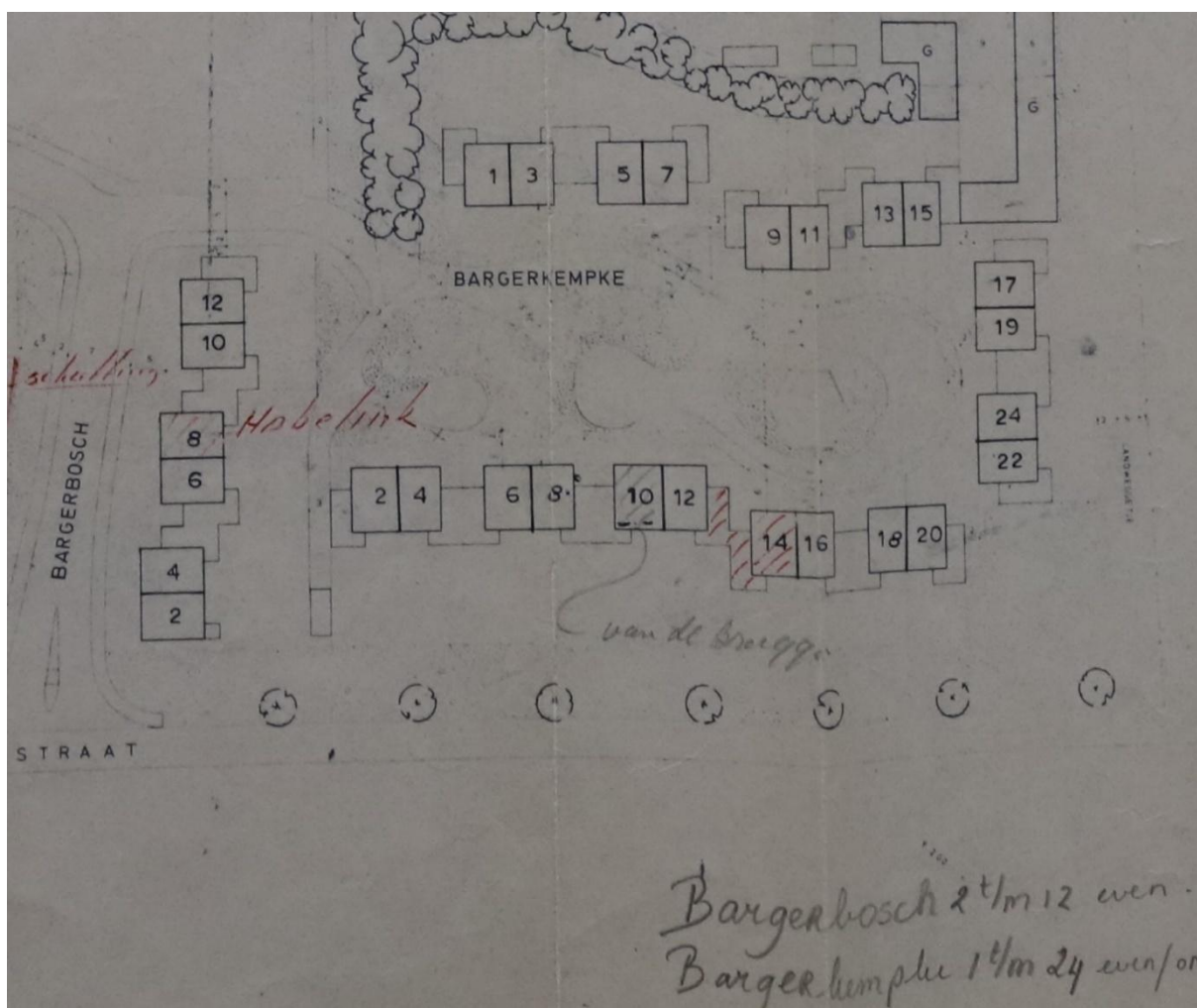
Dit woonerf ligt aan de zuidoostzijde van de Bargerbosch. De straat heeft een licht slingerend beloop en kent aan de zuidwestzijde een lusvormige beëindiging. Op deze plek leidt de straat rondom een druppelvormig heesterperk. Schuin tegenover dit plantsoen ligt een speeltuin. Ook nabij de aansluiting van de straat op de Bargerbosch ligt een heesterperk. Het groene beeld wordt in belangrijke mate bepaald door de tuinen voor de woningen. De bebouwing bestaat uit dubbele woonhuizen die door tussenliggende garages aan elkaar geschakeld liggen. Langs de straat is geen stoep aanwezig. Aan de westzijde grenst dit deelgebied aan een bosachtig perceel, een relict van het prestedelijk landschap.

Figuur 42. Situatietekening voor de bouw van 14 woningen met garages, blokken 22 t/ 28, ontwerp Nap en van Ede Architecten in opdracht van Bouwbedrijf W.B.C. b.v., datering 1975 (bron: Erfgoedcentrum Achterhoek en Liemers, inventarisnummer 1.733.21.5936).

3.9.4 Barger Kempke

Aan de noordoostzijde van de wijk ligt het woonerf Barger Kempke. De slingerende straat leidt naar een pleinvormige groene ruimte. Aan het einde wordt de straat lusvormig beëindigd. Op de plek in het midden van de lus bevindt zich een kleine speeltuin. Dit woonerf heeft in vergelijking met de andere deelgebieden de meest open en groene uitstraling. De gazons en verharde terreinen hebben organische vormen. Aan dit woonerf staan blokjes dubbele woningen die aan elkaar geschakeld zijn door middel van carports. De woningen zijn met de voorzijde georiënteerd op het woonerf. Tussen de Barger Kempke en bebouwing langs de Bargerstegge ligt een beplantingsstructuur, een relict van het stedelijk landschap.

Figuur 43. Detail van een situatietekening voor bouw van 28 dubbele woningen met carports door J. Groothuis & Zn. b.v. aan het Barger Kempke en Bargerbosch, datering 1975 (bron: Erfgoedcentrum Achterhoek en Liemers, inventarisnummer 1.733.21.5931)

3.10 Stedenbouwkundige context

De wijk Bargerbosch grenst aan de oostzijde aan de Waliënsestraat en aan de zuidzijde aan de Schimmelpennincklaan. Beide wegen vormen hoofdontsluiting voor de buurten en wijken aan de noordzijde van de dorpskern van Winterswijk. Kenmerkend voor deze wegen is het rechte beloop en brede profiel met vrijliggende fietspaden. Langs de Waliënsestraat liggen groene bermen met middelgrote lindebomen.

Figuur 44. Fietspad langs de Waliënseweg met op de achtergrond de bebouwing van de wijk Bargerbosch (Monumenten Advies Bureau, 19 februari 2025).

Aan de noordzijde van de wijk Bargerbosch loopt een zijweg van de Waliënsestraat.³⁰ Deze onverharde weg, die blijkens historische kaarten al aanwezig was aan het begin van de 19e eeuw, wordt begeleid door gevarieerde beplanting en leidt langs het boerenerv Waliënsestraat 127 en het woonhuis Steggemansweg 1. Noordelijk van de Steggemansweg begint het agrarisch buitengebied. Westelijk van de wijk ligt tussen de Steggemansweg en Nieuwe Beusinkweg een gebied dat ten dele nog in agrarisch gebruik is. In het zuidelijk gedeelte van dit gebied bevindt zich een volkstuinencomplex.

Tussen het woonerv Bargerbosch en de Schimmelpennincklaan ligt een bosachtig terrein, een groen relict van het prestedelijk landschap. Aan de zuidwestzijde staan langs de Nieuwe Beusinkweg enkele vooroorlogse woningen en een woning die in de jaren 80 van de vorige eeuw is gebouwd.

³⁰ Het enige pand aan die weg draagt de adressering Waliënsestraat. Map5 gaat uit van de naam 'Zandbergweg', maar die is verder nergens te verifiëren.

Figuur 45. Boerderij aan de Waliësestraat 127 (Monumenten Advies Bureau, 19 februari 2025).

Figuur 46. Akkerland aan de westzijde van de wijk Bargerbosch (Monumenten Advies Bureau, 19 februari 2025).

Figuur 47. Woningen langs de Nieuwe Beusinkweg met op de achtergrond het bosperceel dat grenst aan de zuidzijde van de wijk Bargerbosch (Monumenten Advies Bureau, 19 februari 2025).

3.11 Wijken en buurten

Bargerbosch maakt onderdeel uit van 'Winterswijk-Noordwest'. Rondom Bargerbosch liggen andere woonwijken uit de jaren 70 (De Pas), jaren 80 (Hoge Wieber) en jaren 90 (De Rikker).

3.12 Bebouwing

3.12.1 Bebouwingskarakteristiek

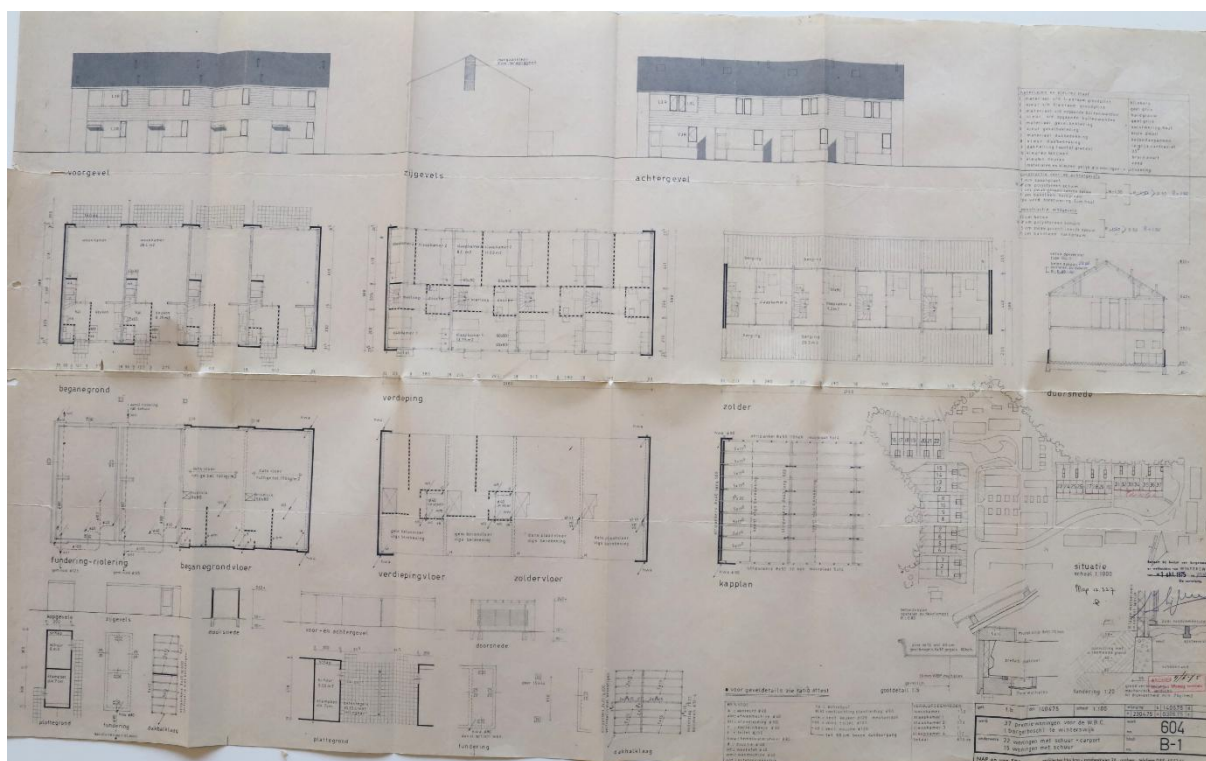
De bebouwing in de wijk Bargerbosch bestaat uit dubbele en geschakelde eengezinswoningen. De woonblokjes staan in verspringende voorgevelrooilijnen en zijn in sommige gevallen aan elkaar geschakeld door tussenliggende garages en carports. De kleinschalige, dorpsachtige bebouwing is georganiseerd rondom woonerven en is in samenhang met de omliggende buitenruimte ontworpen. Als zodanig getuigt de bebouwingskarakteristiek van architectonische en stedenbouwkundige ontwerpprincipes van het Structuralisme. In deze stroming werd gestreefd naar een humane stedenbouw, waarin de mens centraal werd gezet en de stedelijke buitenruimte en architectuur moesten bijdragen aan het faciliteren van sociale ontmoetingen en individuele ontplooiing. Kenmerkend voor Structuralistische architectuur is dat gebouwen zijn samengesteld uit een aantal, veelal dezelfde, kleinere eenheden die gerelateerd zijn aan de menselijke maat.

In de wijk Bargerbosch is een aantal typen woningen gebouwd, die hieronder kort beschreven worden.

Premiewoningen Bargerstegge/Bargerbosch (37 geschakelde woningen)

De blokjes geschakelde woningen van twee bouwlagen met zadeldak zijn gebouwd in opdracht van Bouwbedrijf W.B.C. naar ontwerp van Architectenbureau Corn. Nap en G.J.P. van Ede uit Arnhem. De woningen hebben een constructie met betonnen wanden en vloeren. De panden hebben gemetselde gevels van geel/grijze baksteen. In de top van de zijgevels is een kleine terug liggende strook met mangaansteen aangebracht. Op de daken zijn leigrijze betondakpannen gelegd. De gevels van de carports met bergingen zijn eveneens gemetseld in geel-grijze baksteen. De oorspronkelijke kleurstelling was gebroken wit op de kozijnen, bruin-zwart op de ramen en rood-bruin op de voor-en achterdeur.

Oorspronkelijk waren de bovenverdiepingen aan de voor- en achterzijde geheel afgewerkt met een gevelbekleding van vuren rabatdelen in bruin-zwart kleurstelling. Deze houten borstwering is gedeeltelijk vervangen door metselwerk. De indeling van de vensters is gewijzigd. Tevens zijn de luifels boven de entrees verwijderd.

Figuur 48. Bouwtekening voor 37 premiewoningen aan de Bargerstegge en Bargerbosch, ontwerp Nap en van Ede Architecten in opdracht van Bouwbedrijf W.B.C. b.v., datering 1975 (bron: Erfgoedcentrum Achterhoek en Liemers, inventarisnummer 1.733.21.5932).

Figuur 49. Bargerbosch (Monumenten Advies Bureau, 19 februari 2025).

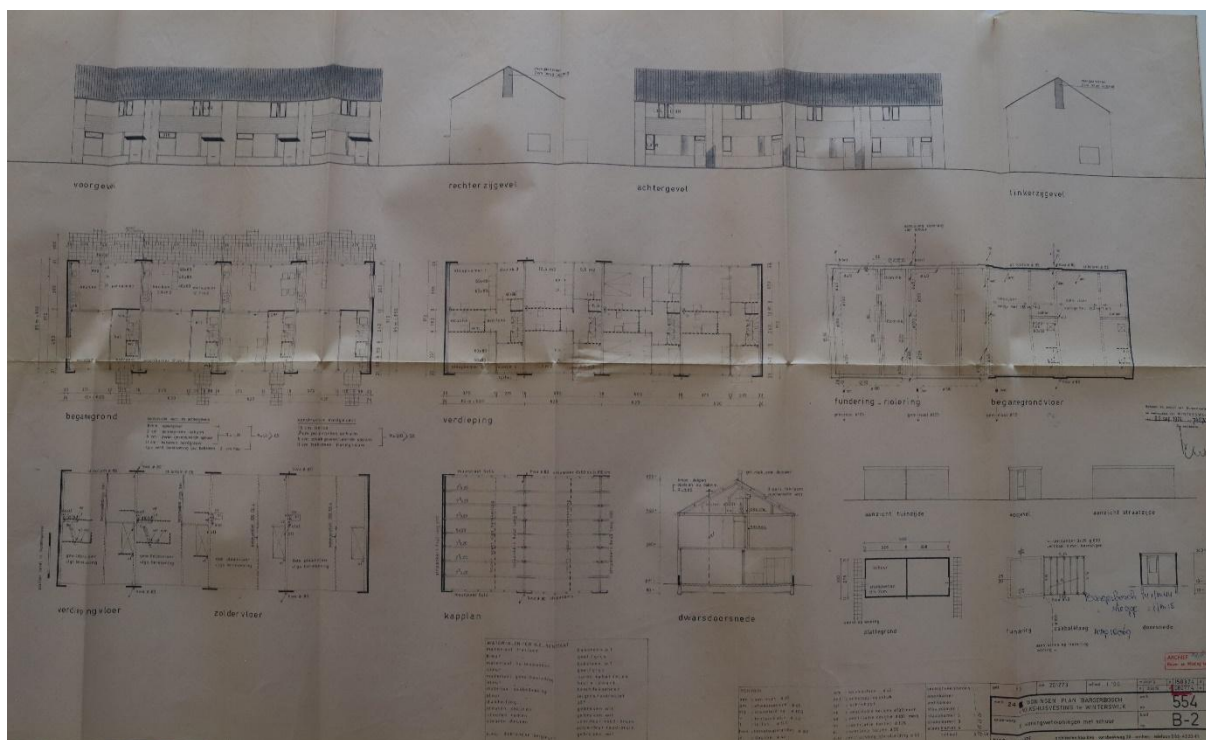

Figuur 50. Bargerstegge (Monumenten Advies Bureau, 19 februari 2025).

Woningwetwoningen Bargerstegge/Bargerbosch (65 geschakelde woningen)

De blokjes geschakelde woningen van twee bouwlagen met zadeldak zijn gebouwd in opdracht van de Vereniging tot Verbetering van de Volkshuisvesting Winterswijk naar ontwerp van Architectenbureau Corn. Nap en G.J.P. van Ede uit Arnhem. De architectonische vormgeving is vrijwel identiek aan de 37 premiewoningen die in opdracht van Bouwbedrijf W.B.C. werden gebouwd. De indeling van de vensterpartijen verschilt enigszins. Daarnaast bevonden zich in de oorspronkelijke situatie al stroken metselwerk tussen de houten gevelbekledingen, terwijl die bij de premiewoningen op een later moment zijn aangebracht. Vensterindelingen zijn ten dele aangepast en op verschillende plekken zijn nog luifels boven entrees aanwezig. Een aantal woningen is aan de voorzijde voorzien van een erker.

Belangrijke verschil tussen deze woningwetwoningen en de premiewoningen hebben betrekking op de maatvoering en plattegrond. De woningwetwoningen hebben een breedte van 6,20 meter en een diepte van 8,50 meter, terwijl de premiewoningen een breedte van 5,10 meter en een diepte van 9,88 hebben. Bij de premiewoningen bevindt de keuken zich naast de hal aan de voorzijde van de woning en de woonkamer aan de achterzijde. Bij de woningwetwoningen komt de woonkamer naast de hal voor. Tussen de woonkamer en de eetkeuken aan de achterzijde is van oorsprong een wand met schuifdeur aanwezig. Ook de indelingsstructuur van de bovenverdiepingen wijkt onderling af.

Figuur 51. Bouwtekening voor 65 woningwetwoningen met schuur aan de Bargerstegge en Bargerbosch, ontwerp Nap en Van Ede Architecten in opdracht van de Vereniging tot Verbetering van de Volkshuisvesting Winterswijk, datering 1975 (bron: Erfgoedcentrum Achterhoek en Liemers, inventarisnummer 1.733.21.5933).

Figuur 52. Bargerbosch (Monumenten Advies Bureau, 19 februari 2025).

Figuur 53. Bargerstegge (Monumenten Advies Bureau, 19 februari 2025).

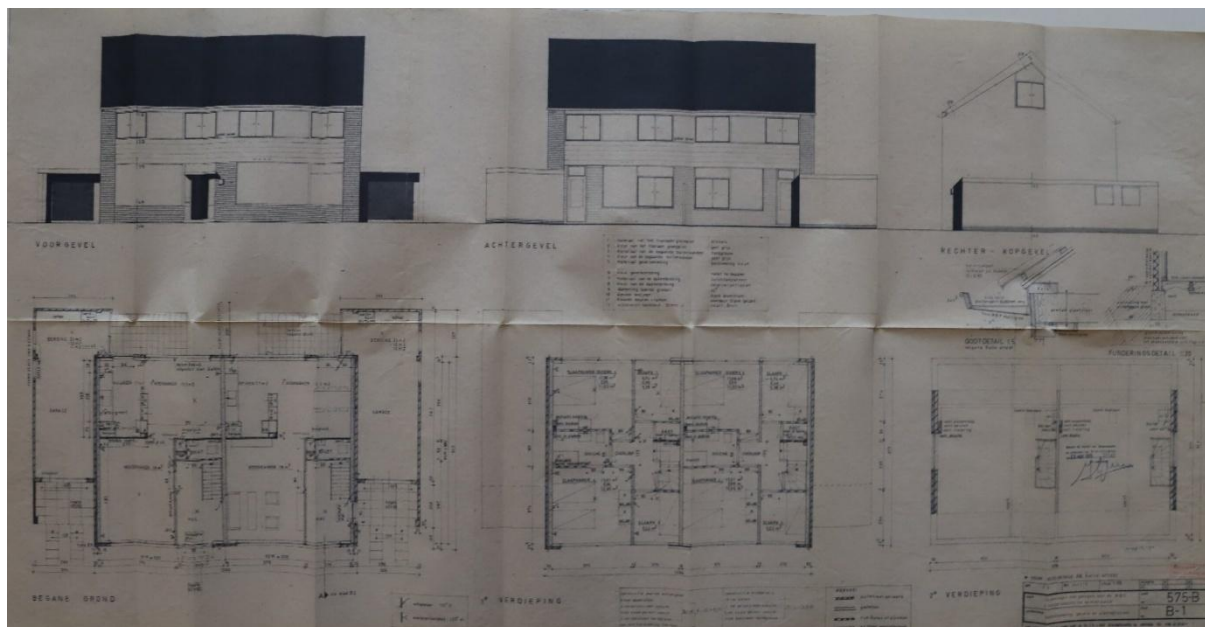
Premiewoningen Bargerslat (42 dubbele woningen)

Aan de Bargerslat werd omstreeks 1975 een reeks dubbele woningen met garages gebouwd. De woningen werden gerealiseerd in opdracht van Bouwbedrijf W.B.C. b.v. naar ontwerp van Architectenbureau Corn. Nap en G.J.P. van Ede uit Arnhem. Dit deelgebied kwam in twee fasen tot stand met in eerste instantie 28 woningen aan de westzijde en vervolgens 14 woningen aan de oostzijde.

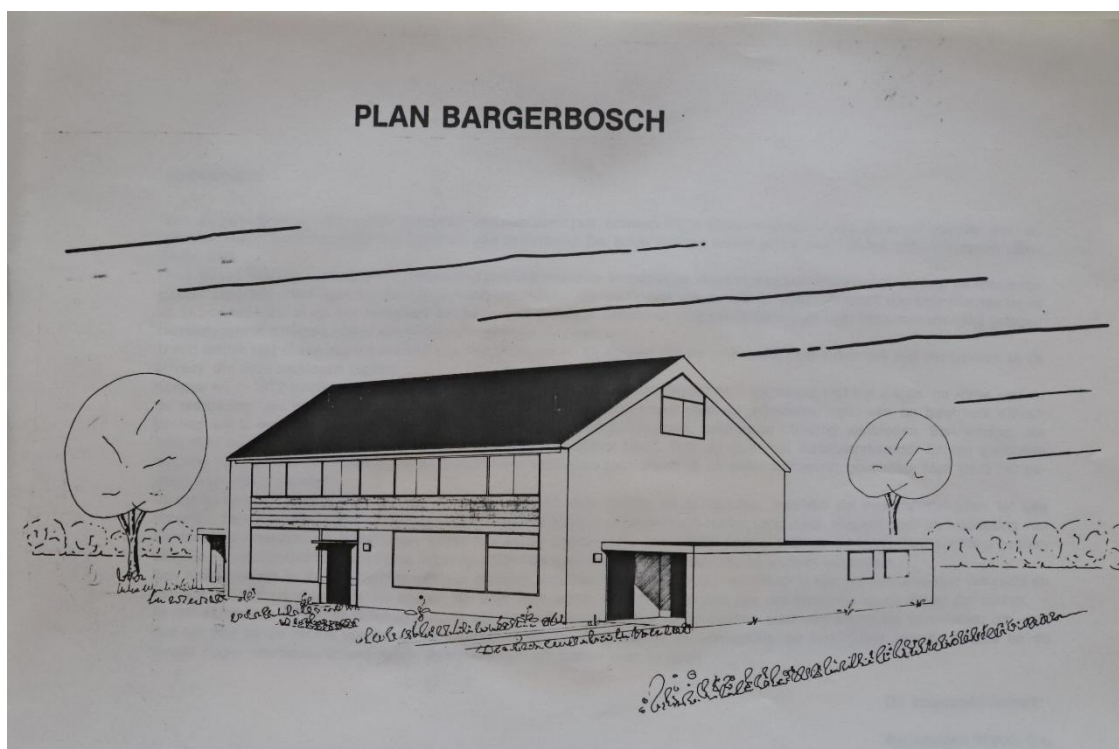
De constructie van de woningen bestaat uit in het werk gestorte funderingen, (verdiepings-)vloeren, bouwmuren en tussenmuren. De buitengevels van de woningen en garages zijn opgetrokken in geel-grijze baksteen. De voor- en achtergevel zijn voorzien van een houten borstwering. In tegenstelling tot de eerder beschreven premie- en woningwetwoningen van de woonerven Bargerbosch en Bargerstegge wordt deze gevelbekleding niet onderbroken door een strook metselwerk. In de nok van de zijgevels zijn vensters geplaatst. De zadeldaken zijn gedekt met leigrijze betondakpannen. Boven de voordeuren waren oorspronkelijk luifels aanwezig, die merendeels zijn verwijderd. Ook is bij een aantal woningen een erker aan de voorzijde aangebouwd.

Kenmerkend voor de plattegrond is ligging van de woonkamer aan de voorzijde van de woning naast de hal, met een tweede woonkamer en keuken die op de tuin zijn georiënteerd. De twee woonkamers werden oorspronkelijk van elkaar gescheiden door een vouwwand.

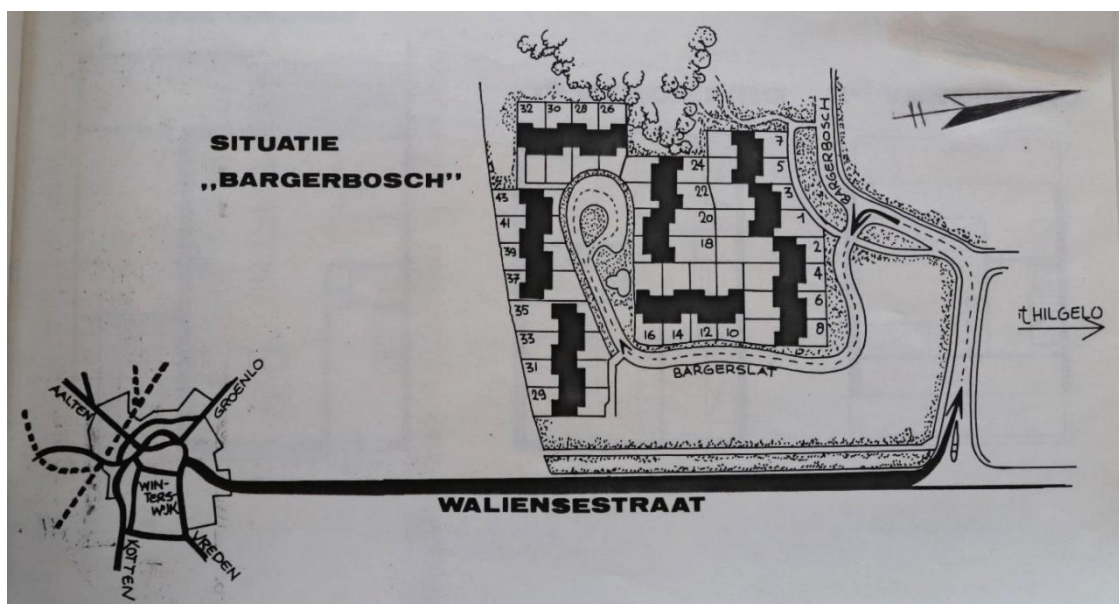
Uit het bestek voor de woningen blijkt dat de toegangspaden rond de woningen bestonden uit 60 x 40 cm tegels in gewassen grind. Ook de rijbanen naar de garages en de terrassen voor de garages waren voorzien van gewassen grindplaten.

Figuur 54. Bouwtekening voor 14 woningen aan het Bargerslat, ontwerp Nap en Van Ede Architecten in opdracht van Bouwbedrijf W.B.C. b.v., datering 1975 (bron: Erfgoedcentrum Achterhoek en Liemers, inventarisnummer 1.733.21.5936).

Figuur 55. Impressietekening van een dubbel woonhuis aan het Bangerslat, ontwerp Nap en van Ede Architecten in opdracht van Bouwbedrijf W.B.C. b.v., datering 1974 (bron: Erfgoedcentrum Achterhoek en Liemers, inventarisnummer 1.733.21.5937).

Figuur 56. Situatietekening in het kader van de bouw van 14 dubbele woonhuizen aan het Bangerslat, ontwerp Nap en van Ede Architecten in opdracht van Bouwbedrijf W.B.C. b.v., datering 1974 (bron: Erfgoedcentrum Achterhoek en Liemers, inventarisnummer 1.733.21.5937).

Figuur 57. Bargerslat (Monumenten Advies Bureau, 19 februari 2025).

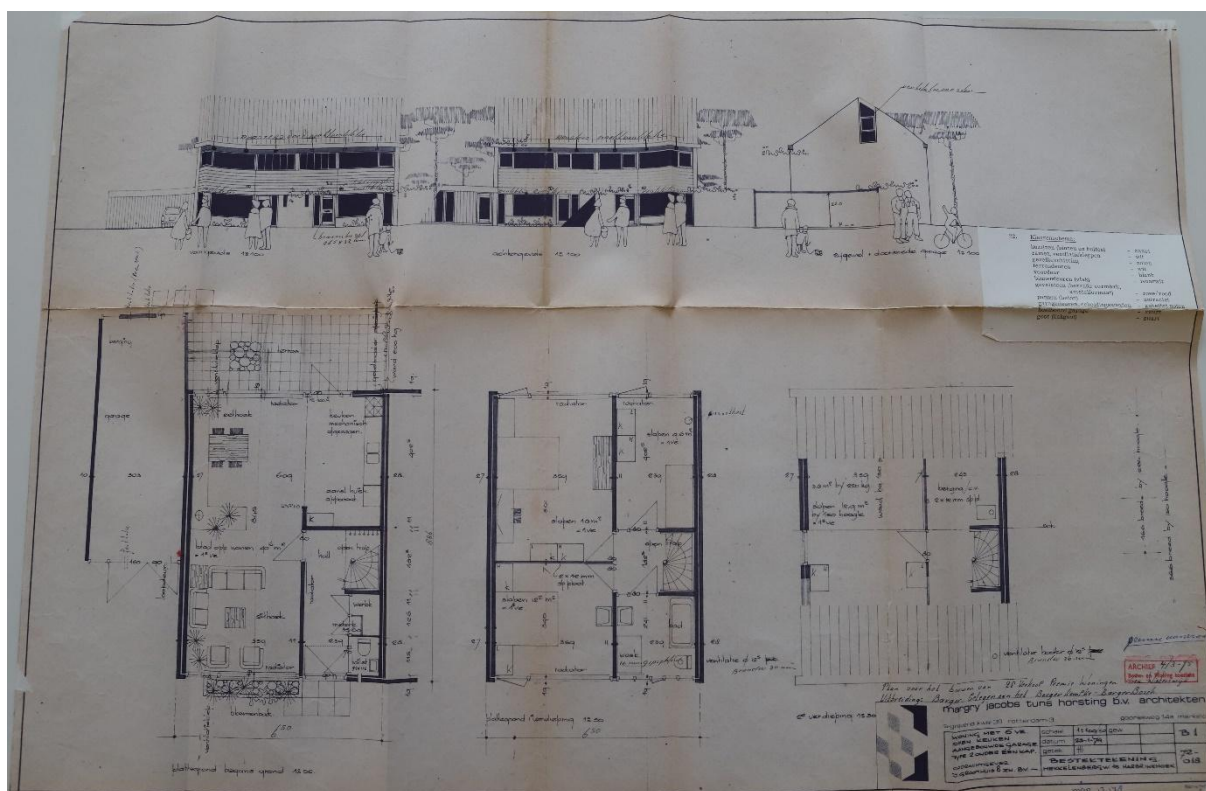

Figuur 58. Bargerslat (Monumenten Advies Bureau, 19 februari 2025).

Premiewoningen Barger Kempke/Bargerbosch (28 dubbele woningen)

De dubbele premiewoningen met aangebouwde garages die werden gebouwd in opdracht van J. Groothuis & Zn. b.v. zijn ontworpen door Margry Jacobs Tuns Horsting b.v. Architecten uit Markelo. De panden tellen twee bouwlagen met kap. De constructie bestaat uit wanden van kalkzandsteenblokken, een vrijdragende systeemvloer op de begane grond (fabrikant FLEVO) en prefab vloerplaten op de eerste en tweede verdieping (fabrikant NEHOBO). De gevels zijn gemetseld in rosé-rode bezande vormbaksteen en voorzien van een houten gevelbekleding. In de top van de zijgevels bevinden zich vensters ten behoeve van de daglichttoetreding op de zolderverdieping. Bij een deel van de woningen zijn de vensterindelingen gewijzigd.

De eethoek en open keuken bevinden zich bij dit woningtype aan de achterzijde. De eethoek staat ook in open verbinding met de zithoek, die naast de hal is gelegen. Hierdoor is sprake van een Z-vormige woonkamer. Oorspronkelijk lag aan de voorzijde van de woning een gemetselde bloembak, die door het grote venster in de voorgevel vanuit de zithoek beleefbaar was. Daarnaast bevond zich een langgerekt verticaal venster, dat bij een deel van de woningen tegenwoordig nog aanwezig is.

Figuur 59. Bouwtekening voor 28 Verkoop Premie Woningen aan het Barger Kempke, ontwerp Margry Jacobs Tuns Horsting b.v. Architecten in opdracht van J. Groothuis & zn. b.v., datering 1975 (bron: Erfgoedcentrum Achterhoek en Liemers, inventarisnummer 1.733.21.5931).

Figuur 60. Impressietekening van een dubbel woonhuis aan het Bargerkempke, ontwerp Margry Jacobs Tuns Horsting b.v. Architecten in opdracht van J. Groothuis & zn. b.v., datering 1975 (bron: Erfgoedcentrum Achterhoek en Liemers, inventarisnummer 1.733.21.5931).

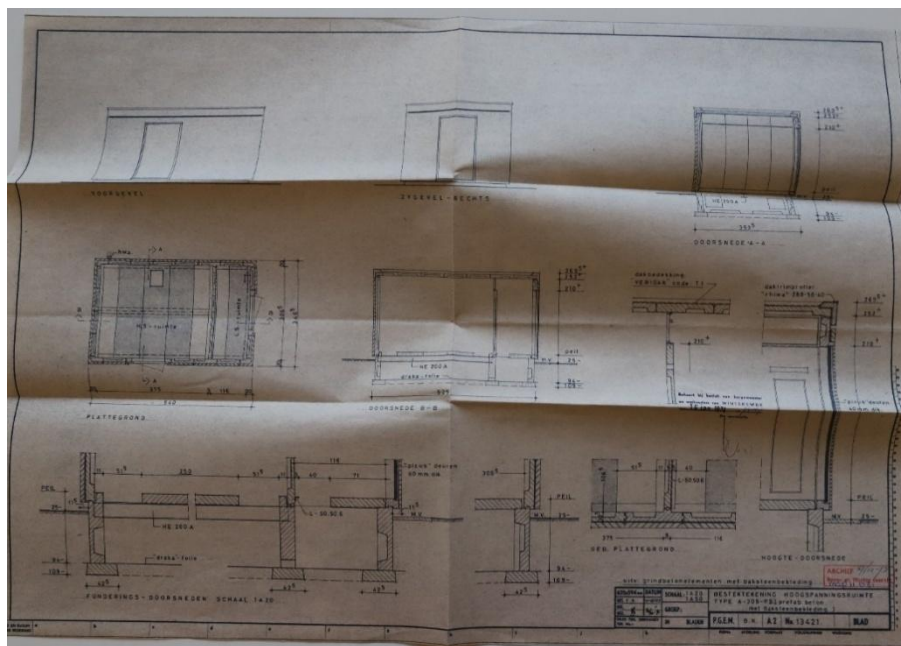
Figuur 61. Bargerbosch (Monumenten Advies Bureau, 19 februari 2025).

Figuur 62. Bargerbosch (Monumenten Advies Bureau, 19 februari 2025).

Overige bebouwing

In Bargerbosch zijn door de toenmalige PGEM twee transformatorhuisjes gerealiseerd, waarvan één in het deelgebied Bargerslat (bij huisnummer 24) en één in het deelgebied Bargerstegge (bij huisnummer 36). De eenlaags bouwwerken bestaan uit een prefab betonnen constructie met baksteenbekleding. Langs de randen van het platte dak zijn grindbetonnen elementen aangebracht.

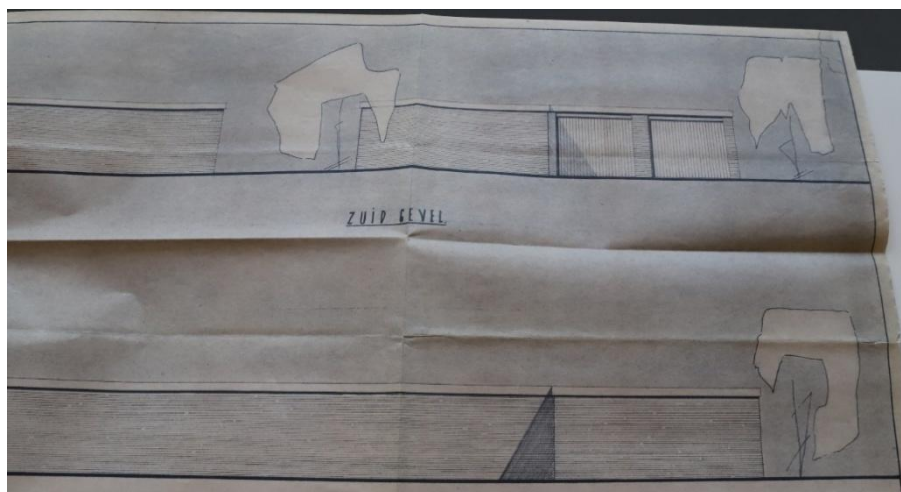

Figuur 63. Bouwtekening transformatorhuisje Bargerstegge 36 N01 (bron: Erfgoedcentrum Achterhoek en Liemers, inventarisnummer 1.733.21.5939).

Figuur 64. Transformatorhuisje aan de 'Sandberg' (Monumenten Advies Bureau, 19 februari 2025).

Bij een deel van de woonblokjes in Bargerbosch en Bargerstegge zijn aan de achterzijde van de woningen aaneengesloten garages gebouwd. De gevels zijn opgetrokken in geel genuanceerde baksteen. In de gevels zijn stalen kanteldeuren geplaatst. Oorspronkelijk waren de deuren donker bruin geschilderd en de boeiborden notenbruin.

Figuur 65. Fragment van een bouwtekening voor 11 garages aan de Bargerbosch, datering 1974 (bron: Erfgoedcentrum Achterhoek en Liemers, inventarisnummer 1.733.21.5934).

Figuur 66. Garageboxen op een binnenterrein tussen Bargerbosch en Bargerstegge (Monumenten Advies Bureau, 19 februari 2025).

3.12.2 Beschermde bouwkunst (monumenten)

Binnen de wijk Bargerbosch liggen geen beschermde rijksmonumenten, gemeentelijke monumenten of karakteristieke panden.

3.12.3 Ensembles

Binnen de wijk Bargerbosch liggen geen cultuurhistorisch waardevolle ensembles.

3.12.4 Vorm, typologie en materialisatie

De blokjes dubbele woonhuizen een geschakelde eengezinswoningen hebben een traditionele hoofdvorm en zijn opgebouwd uit twee bouwlagen met zadeldak. De woningen zijn ontworpen als doorzonwoningen en zijn aan de voor- en achterzijde voorzien van grote glazen vensters, waardoor veel licht naar binnen valt. Ook de vensterreeksen op de bovenverdieping zorgen voor ruime daglichttoetreding. De woningen hebben een casco van gewapend beton en gemetselde zijgevels. De voor- en achtergevels bestaan uit een combinatie met prefab houten bouwelementen en metselwerk. Door deze methode van industriële systeembouw konden de woningen relatief snel en goedkoop gebouwd worden. Samen met de verticale vensterreeksen op de bovenverdieping dragen de houten geveldelen bij aan een horizontaal architectuurbeeld. De vensteropeningen in de gevels bevatten houten kozijnen, ramen en deuren. Op de daken liggen betonnen pannen. Tussen de woningen staan garages en carports onder plat dak met houten boeiboorden.

3.13 Infrastructuur

Het stratenpatroon in de wijk Bargerbosch dateert uit de aanlegperiode in de jaren 70 van de vorige eeuw en bestaat uit één wijkontsluiting (Bargerbosch) die aansluit op de Waliënsestraat. Aan de westzijde loopt deze straat door in de vorm van een woonerf. De Bargerstegge, Bargerslat en Bargerkempke zijn eveneens woonerven, die ontsloten worden vanaf de Bargerbosch.

3.14 Zichtlijnen

Er is geen sprake van bijzondere zichtlijnen binnen de wijk Bargerbosch.

Figuur 67. Slingerend wandelpad vanaf de Bargerstegge naar het centrale park 'Sandberg' (Monumenten Advies Bureau, 19 februari 2025).

Figuur 68. Het voetpad met betontegels dat in 1980 werd aangelegd ter vervanging van een pad dat langs de carports van de woningen liep (Monumenten Advies Bureau, 19 februari 2025).

3.15 Inrichting openbare ruimte

3.15.1 Materialisatie

De verharding van de openbare ruimte in de wijk Bargerbosch bestaat grotendeels uit asfalt, betonklinkers en betontegels. De straat Bargerbosch heeft een geasfalteerde rijbaan met langs gelegen stoepen met betontegels. Tussen de stoepen en schuurtjes met carports bij de woningen liggen stroken met betonklinkers. Deze klinkers hebben een zigzag-vorm. De rijwegen van de straten Bangerslat, Bargerkempke en Bargerstegge zijn eveneens voorzien van asfaltverharding. Langs de rand van de rijweg ligt een rij gebakken straatstenen. In deze straten komen vrij liggende paden voor tussen groenstroken en de woonpercelen.

Figuur 69. Verharding van asfalt met een rand van gebakken klinkers langs de Bangerslat. Het looppad is voorzien van betonklinkers met zigzagmotief. De oprit naar een carport is bestraat met grote rechthoekige en kleine vierkante grindtegels (Monumenten Advies Bureau, 19 februari 2025).

Figuur 70. Verharding van asfalt met een rand van gebakken klinkers langs de Bargerstegge. Het voetpad is bestraat met betonklinkers met zigzagmotief (Monumenten Advies Bureau, 19 februari 2025).

3.15.2 Groen

In het hart van de wijk ligt een groene ruimte die op enkele kaarten uit de bouwperiode wordt aangeduid als 'Sandberg'. Het gaat om een sportveldje dat langs enkele zijden wordt geflankeerd door beplantingsstructuren. Vooral aan de noordzijde is sprake van relatief forse bomen in een brede groenstrook met reliëf. De brede beplantingsstructuur loopt in noordelijke richting door en staat op de scheiding tussen de woonerven Bargerstegge en Bargerkepke. Uit een vergelijking van de huidige ruimtelijke inrichting met historische kaarten blijkt dat deze beplantingsstructuur een overblijfsel vormt van houtwallen die in het verleden de grenzen vormden van percelen die behoorden bij het agrarisch erf Bargerbosch. Bij de aanleg van de wijk is dit historische landschapselement geïntegreerd in de stedenbouwkundige opzet.

Figuur 71. Ligging van relictten van voormalige houtwallen in de vorm van beplantingstructuren en reliëf (Monumenten Advies Bureau, 19 februari 2025).

Figuur 72. Het centrale park 'Sandberg' met spoorveldjes en groene omzooming (Monumenten Advies Bureau, 19 februari 2025).

Figuur 73. Groenstrook met reliëf langs de noordzijde van het centrale park 'Sandberg' (Monumenten Advies Bureau, 19 februari 2025).

In de woonerven zijn als onderdeel van het stedenbouwkundig plan uit de jaren 70 kleine groene pitten ontworpen in de vorm van gazons en groenperken met organische vormen. Ook heeft elk van de vier woonerven een speeltuintje. Langs de slingerende woonstraten liggen onregelmatig gevormde groenstroken, die voornamelijk zijn ingericht als gazon.

Figuur 74. Slingerende weg en gazons met een organische vorm aan het Bargerkepke (Monumenten Advies Bureau, 19 februari 2025).

Figuur 75. Plantsoen langs de Bargerstegge (Monumenten Advies Bureau, 19 februari 2025).

Figuur 76. Speeltuintje aan de Bargerstegge (Monumenten Advies Bureau, 19 februari 2025).

4 Waardering

4.1 Aardkunde

Niet van toepassing.

4.2 Archeologie

Het onderzoeksgebied kent grotendeels een hoge archeologische verwachting. Een waardering kan pas worden opgesteld als de kwaliteit en informatiewaarde van eventueel aangetroffen vindplaatsen kan worden vastgesteld.

4.3 Cultuurlandschappen

De herkenbaarheid van het prestedelijk landschap in de wijk Bargerbosch is 'enigszins', de op-één-na laagste klasse van vier klassen. Dat is voornamelijk het gevolg van een volledig nieuwe ruimtelijke structuur met behoud van enig historisch groen uit de fase ervoor. Omdat nagenoeg de hele wijk onder één herkenbaarheidsklasse valt, hebben we hier afgezien van een kaartbeeld.

4.4 Historische bouwkunst en stedenbouw

4.4.1 *Herijking gemeentelijke monumentenlijst*

Niet van toepassing.

4.4.2 *Overige cultuurhistorisch waardevolle objecten*

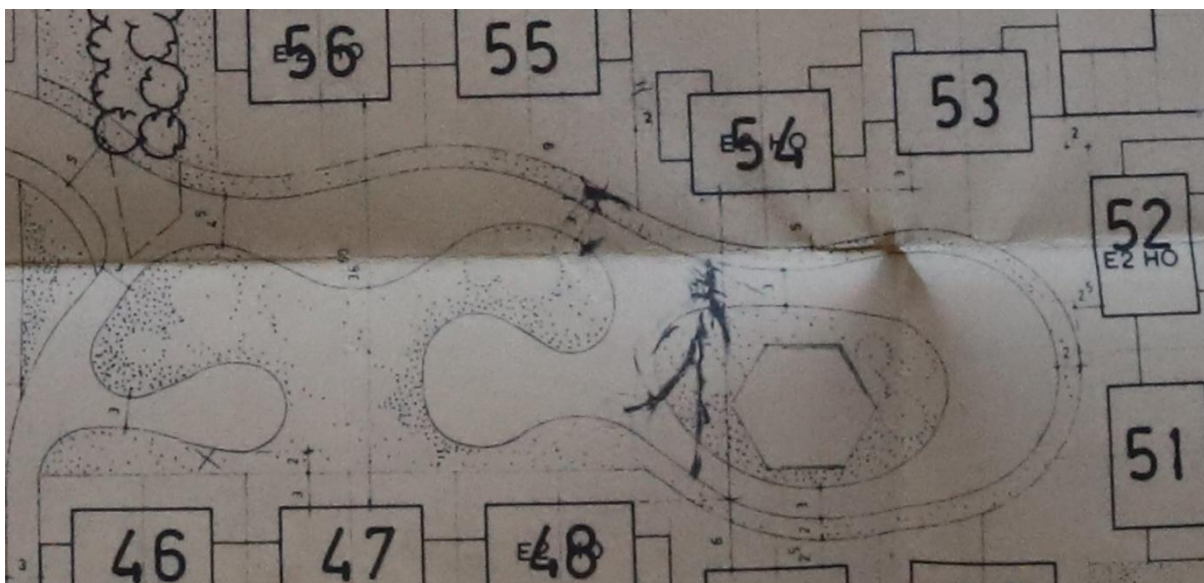
Niet van toepassing.

4.4.3 *Waardevolle bouwkunst / stedenbouwkundige ensembles*

Historisch-stedenbouwkundige waarde

De woonwijk Bargerbosch is in de jaren 70 van de vorige eeuw aangelegd op basis van architectonische en stedenbouwkundige ontwerpprincipes van het Structuralisme. De wijk is van enig belang als onderdeel van de ruimtelijke ontwikkelingsgeschiedenis en de historische gelaagdheid van de gemeente Winterswijk. De cultuurhistorische waarde van de woonwijk is in belangrijke mate verbonden met het bijzondere stedenbouwkundig concept, dat zich kenmerkt door een kleinschalige en organische opzet met woonblokjes aan slingerende straten en besloten woonerven. Er is sprake van een sterke samenhang tussen stratenpatroon, stedenbouwkundige verkaveling, bebouwing, groenstructuren en de inrichting van de openbare ruimte. De ensemblewaarde houdt mede verband met het feit dat het ruimtelijk concept op verschillende schaalniveaus consequent is doorgevoerd: de wijk, het woonerf, het bouwblok en de woning. Het gebied als geheel kent een structurele gaafheid en herkenbaarheid doordat de kenmerkende stedenbouwkundige opzet in belangrijke mate behouden is gebleven. Op gemeentelijk niveau is er sprake van enige zeldzaamheid. In dezelfde periode zijn namelijk in de gemeente Winterswijk vergelijkbare wijken en buurtjes tot stand gekomen, waaronder De Pas, Pelwijk en de Albert Schweitzerlaan.

De gaafheid en zeldzaamheid van de inrichting van de openbare ruimte is relatief hoog. De landschappelijke aanleg is zowel op structuur- als detailniveau goed bewaard gebleven. Bijzonder zijn de slingerende wegen- en padenstructuur met begeleidende groenaanleg en de organisch gevormde gazons en heesterperken op de woonerven. Daarnaast komen in het centrale park en langs de randen van de wijk forse bosschages en beplantingsstructuren voor die in belangrijke mate bijdragen aan het groene beeld. Al met al vormt de landschappelijke aanleg een zeer waardevolle drager van de ruimtelijke identiteit van Bargerbosch. Door de samenhang in de inrichting van de openbare ruimte zijn de structuralistische ontwerpprincipes die ten grondslag liggen aan het stedenbouwkundig plan nog goed afleesbaar.

Figuur 77. Landschappelijke aanleg Bargerkempke zoals weergegeven op de uitwerking van het eerste gedeelte van het bestemmingsplan De Ravenhorst (bron: Erfgoedcentrum Achterhoek en Liemers, inventarisnummer 1.733.21.5938).

Figuur 78. Landschappelijke aanleg Bargerkempke in de huidige situatie (bron: www.google.com/maps).

Architectuurhistorische waarde

Voor de bebouwing geldt dat de architectuurhistorische waarde beperkt is. De complexmatige bebouwing is op zichzelf qua typologie (geschakelde grondgebonden eengezinswoning, type doorzon), architectonisch ontwerp en uitvoering niet heel uitgesproken of bijzonder. Het betreft in de regel pragmatisch opgezette woningcomplexen volgens min of meer gestandaardiseerde ontwerpen, in serie gebouwd met systeembouwelementen. De vormgeving is sober, de architectuur spreekt vooral in de hoofd- en kapvormen, de pannendaken en de repeterende (systeem)bouwelementen. De woningen zijn van een soort dat in deze periode in verschillende variaties, maar volgens algemeen gangbare methoden in grote getalen werd gebouwd. Bepaalde woningtypen die in Bargerbosch zijn gerealiseerd zijn ook op andere locaties toegepast. Zo vormen de woningwetwoningen in Bargerbosch en Bargerstegge een voortzetting van de eerder gebouwde woningen van hetzelfde type in het uitbreidingsplan Hoog-Oostervoort in Winterswijk (Joost van den Vondelstraat e.o.). De zeldzaamheidswaarde is dan ook gering.

Wel geldt dat specifieke kenmerken van de bebouwing in belangrijke mate bijdragen aan de ruimtelijke identiteit van de wijk als geheel. De kleinschaligheid en geleding van de bouwmassa, de aaneenschakeling van repeterende vormen, de ingetogen verschijningsvorm en de toepassing van semi-ambachtelijke materialen zijn eigenschappen die het bebouwingsbeeld bepalen. De situering van de blokken in verspringende rooilijnen die samenhangen met het slingerend beloop van de straten en de organische opzet van de woonerven, is ook kenmerkend.

Bij verschillende woningen zijn onderdelen gewijzigd en/of verwijderd, waaronder houten gevelbekledingen, de indeling van de vensters, luifels boven de entrees en gemetselde bloembakken. Bij een deel van de woningen is een erker en/of dakkapel toegevoegd. De gaafheid van de bebouwing is dan ook eveneens gering.

5 Kansen en bedreigingen

5.1 Aardkunde

Niet van toepassing.

5.2 Archeologie

Waarden		Bedreigingen	Kansen
Hoge archeologische verwachting		Verstoring van de ondergrond bij grootschalige sloop en nieuwbouw.	Uitvoeren van archeologisch onderzoek bij grootschalige werkzaamheden.
Historische erflocatie (< 1907)		Rioleringswerkzaamheden zonder aandacht voor archeologie.	Uitvoering van archeologisch onderzoek bij werkzaamheden in de openbare ruimte in de directe omgeving van Bargerbosch 1.
Idem		Verlies van kennis.	Toevoegen van informatie in de openbare ruimte over het historisch erf Bargerbosch, zowel dat vóór als ná 1907.

Tabel 1. Archeologie.

5.3 Cultuurlandschappen

Waarden		Bedreigingen	Kansen
Historische groenstructuren / bosjes		Groenwerkzaamheden zonder kennis van historisch groen.	Nadere inventarisatie en opstellen van beheersplan voor de twee historische bospercelen in en rondom het onderzoeksgebied.
Historische infrastructuur		Verdwijnen van historische ontsluitingen.	Behoud van tracé en materialisering van historische infrastructuur direct aan de grenzen van het onderzoeksgebied.

Tabel 2. Cultuurlandschappen.

5.4 Ecologie

De gemeente Winterswijk kent een rijke natuurhistorie, waar een variatie aan landschappen en historisch landgebruik elkaar afwisselen en waar traditionele elementen vrij goed bewaard gebleven zijn. Toch zijn er in recente decennia wijzigingen aangebracht, met name de ruilverkaveling gericht op het opschalen van productie en ook de uitbreiding van de bebouwde kom van Winterswijk. Hier zijn dan ook bedreigingen voor de biodiversiteit te vinden, maar ook ontwikkelkansen voor het verbeteren van de ecologische kwaliteit in de toekomst.

Waarden		Bedreigingen	Kansen
Zeer groene wijk	Verblijfplaatsen voor zoogdieren en vogels. Voedsel voor insecten en leefgebied voor planten.	Kap van oudere bomen en verandering in groen kunnen tot verlies van foerageergebied leiden dicht bij de verblijfplaatsen in de kern. Een strak en aangeharkt beheer van pantsoenen en ruigte kan verlies van habitat van veel dieren betekenen.	Duurzaam inzetten op behoud van de luwte en beschutting tussen de oudere bomen in de wijk, om foerageergebied voor vleermuizen te behouden. Behoud en onderhoud van oude bomen voor vogels en vleermuizen en het laten liggen van dood hout voor ongewervelden. Aanplant langs de Waliënsestraat met inheems materiaal, zoals de kenmerkende bosflora van Winterswijk. Denk aan mispel, bosanemoon, grote wederik en gulden sleutelbloem, afhankelijk van de omgeving (licht, water). Een afwisseling in type en leeftijd van inheemse beplanting in tuinen en openbaar groen geeft ook verschil in hoogte en volume van groenstructuren. Let op exoten zoals Japanse duizendknoop, reuzenberenklauw, Canadese guldenroede, gele bonte dovenetel en reuzenbalsemien.
Buitengebied van Winterswijk	De weilanden en moestuin ten noorden van Bargerbosch zijn belangrijk voor de basiskwaliteit van het buitengebied, bijvoorbeeld voor lijsters, duiven en spreeuwen, maar ook hazen en graslandvlinders. In natuurgebied het Bönink komen zeldzame vleermuizen voor zoals de Brandts vleermuis, franjestaart en bosvleermuis. Ook vogels van de Rode Lijst zoals de wielewaal, spotvogel en grauwe vliegenvanger.	Woningbouw en een toename in pesticide- en herbicidegebruik zal het areaal en de kwaliteit van weilanden en akkers als voedsel voor dieren doen afnemen. Door lichtverstoring en bomenkap als gevolg van ruimtelijke ontwikkeling rondom Bargerbosch zal de kwaliteit voor schuwe en zeldzame bossoorten afnemen. Door de aanplant bij het aanleggen van Bargerbosch in de jaren '80 bestaat de kans dat veel van de bomen even oud zijn en veelal binnen afzienbare tijd van elkaar dood zullen gaan.	Behoud en verbetering van de aansluiting van de dorpsrand van Winterswijk en het agrarisch buitengebied middels de kleine erven en akkerranden kan worden versterkt door de aanplant van akkerranden (patrijs, haas) en houtwallen (zangvogels). Bij ruimtelijke ontwikkeling op erven en de woonwijk kan door behoud van bomen en landschapselementen de functie als overgangsgebied van het dorp tot het buitengebied gewaarborgd worden. Door het ruim vooraf aanbrengen van nestkasten bij bomenkap wordt het tijdelijk verlies van nesten en verblijfplaatsen van zeldzame vogels en vleermuizen zo veel mogelijk opgevangen. Het is belangrijk om hierbij ook op tijd nieuwe bomen aan te planten om het aanbod oude bomen in stand te houden.

Ruim opgezette woonwijk met grote voortuinen	Ruim opgezette woningen Vrij grote tuinen	De woningen in Bargerbosch zijn weinig divers in bouwstijl en veelal niet bijzonder geschikt voor gebouwbewonende soorten door strakke overstekken en nauw aansluitende, platte dakpannen.	Natuurinclusief verbouwen en verduurzamen binnen wat mogelijk is binnen de uitstraling van bouwtechnische eisen van de woningen. Denk aan het creëren van ruimtes achter betimmering aan de gevels, openingen tot ruimtes in de binnenmuren en onder dakpannen. Door gevelgroen aan te planten kan de biodiversiteit van Bargerbosch worden vergroot voor insecten en vogels. Denk aan klimop, kamperfoelie en hop. Er kan een poel worden aangelegd in de wijk om aan te sluiten bij de potentie van de omgeving voor libellen en amfibieën. Dit is bij voorkeur een zonbeschenen, visvrije poel met flauw aflopende oevers met inheemse vegetatie (kattenstaart, scherpe zegge en moerasspirea). Tuinen kunnen worden beplant met streekeigen pootgoed zoals tweestijlige meidoorn, mispel, echte koekoeksbloem, wilde bertram en pinksterbloem. Ook kunnen stenen, houten of kunststof erfafscheiding, zoals schuttingen en muren worden bekleed met inheemse klimplanten. Tegels kunnen worden vervangen voor beplanting.
--	---	--	--

Tabel 3. Ecologie.

5.5 Historische bouwkunst en stedenbouw

Waarden		Bedreigingen	Kansen
Stedenbouwkundige opzet		Aantasting van de zorgvuldig ontworpen samenhang tussen stratenpatroon, stedenbouwkundige verkaveling, bebouwing, groenstructuren en de inrichting van de openbare ruimte.	Aanbevolen wordt om bij ingrepen in de ruimtelijke structuur rekening te houden met de structuralistische ontwerpprincipes die ten grondslag liggen aan de stedenbouwkundige opzet van het woonbuurtje. Van wezenlijk belang zijn daarbij: - Het hiërarchisch wegenpatroon, waarvan verschillende onderdelen (buurtentree, woonerven en wandelpaden) een samenhangend geheel vormen; - De stedenbouwkundige opzet en verkaveling die gekenmerkt wordt door een organische opbouw, waarbij de onderdelen op verschillende ruimtelijke schaalniveaus (woonbuurt, woonerven, bouwblokken, woningen) met elkaar zijn verweven; - De groenstructuren binnen en langs de randen van de wijk, die bijdragen aan een groene setting van de woningen; - De inrichting van de buitenruimte, die uitdrukking geeft aan het streven om een woonomgeving te creëren die tegemoet komt aan de behoefte aan individualiteit (herbergzaamheid, geborgenheid en intimiteit), die mogelijkheden biedt tot identificatie, binding en sociale ontmoetingen, en die ruimte biedt om te recreëren en spelen in het groen, alsook op straat.
Bebouwing			Instandhouding/aanpassing van de aanwezige bebouwing; middels reguliere welstandstoetsing.
Bebouwing			Handhaven van de bestaande schaal/dimensionering/oriëntaties van de bebouwing en deze als uitgangspunt nemen bij nieuwe ontwikkelingen.

Inrichting openbare ruimte			Gebruik het oorspronkelijk ontwerp van de buitenruimte bij een bovengrondse herinrichting als inspiratiebron en streef naar behoud van de kenmerkende organische structuur van de landschappelijke aanleg binnen de verschillende woonerven. Daarbij is het vanuit cultuurhistorisch perspectief tevens van belang om rekening te houden met de ontworpen samenhang tussen de bebouwing, de voortuinen en openbare ruimte. De ruimtelijke identiteit van het woonbuurtje wordt namelijk in sterke mate bepaald door de geleidelijke overgang van het openbaar domein naar het privé-domein. Daarnaast wordt het karakter van het woonbuurtje bepaald door de verkeersluwe woonerven, die zijn ingericht als pleinvormige ruimtes die vanaf de buurtentree middels slingerende woonstraten toegankelijk zijn.
Inrichting openbare ruimte		Aantasting van de zorgvuldig ontworpen samenhang tussen de inrichting van de buitenruimte, het stratenpatroon, de stedenbouwkundige verkaveling en de bebouwing.	Geadviseerd wordt om kenmerkende vormen/patronen, materialisatie en kleur van de oorspronkelijke inrichting te behouden bij een eventuele herinrichting van de buitenruimte. De zorgvuldig ontworpen samenhang tussen de inrichting van de buitenruimte, het stratenpatroon, de stedenbouwkundige verkaveling en de bebouwing dient als vertrekpunt genomen te worden bij eventuele ruimtelijke ingrepen.
Historische groen		Verdwijning van een relict van het historisch cultuurlandschap	Geadviseerd wordt om bij herinrichting, beheer en onderhoud rekening te houden met de beplantingsstructuur tussen de woonerven Bargerstegge en Bargerkempke. Dit historisch groen vormt een cultuurhistorisch waardevol relict van het agrarisch erf Bargerbosch.

Tabel 4. Historische bouwkunst en stedenbouw.

6 Verhalen inwoners

Niet nader onderzocht.

Literatuur en overige bronnen

- Archief Erfgoedcentrum Achterhoek en Liemers
- website www.buurtschap.info.nl
- website www.delpher.nl
- website www.ecal.nu (Beeldbank Erfgoedcentrum Achterhoek en Liemers)
- website www.geldersarchief.nl (beeldbank Gelders Archief)
- website www.hisgis.nl (HISGIS Gelderland)
- website www.mijn.kadaster.nl (Kadaster Archiefviewer)
- website www.topotijdreis.nl

Overzicht van figuren, tabellen, bijlagen en appendices

Figuren:

Figuur 1. De grenzen van het onderzoeksgebied 'Bargerbosch'	5
Figuur 2. Geomorfologie van het onderzoeksgebied en omgeving. De stippellijn geeft de contour van het onderzoeksgebied weer.	7
Figuur 3. Bodemkaart van het onderzoeksgebied en omgeving.	8
Figuur 4. Landschappelijke situatie rond 1893. Rechts het onderzoeksgebied (gele cirkel) met enkele kleine omwalde bouwlandkampen, centraal van noordwest naar zuidoost de lange es langs het dal van de Whemerbeek. In het noordwesten de Ravenhorst ('Ravenhuis'), waartoe Bargerbosch nog in 1647 behoorde, in het zuidwesten Freriks, waar een latere eigenaar woonde.	11
Figuur 5. Grondgebruik in het onderzoeksgebied in 1832 (bron: HisGIS Gelderland). De boerderij vormde nog een schiereiland in de heide, die toen wel al privaat eigendom was.	12
Figuur 6. Kern van de bezittingen van Jan Hesselink en cons. in 1832 (bron: HisGIS Gelderland).	13
Figuur 7. Kadastraal hulpkaartje Winterswijk, sectie I, nummer 439, 1907. Het grote rode vlak is de nieuwe boerderij, en westelijk daarvan in blauw de gesloopte oude boerderij, in rood de gespaarde schuur.	15
Figuur 8. Het landschap in en rond het onderzoeksgebied, 1892-1955. Op de kaart van 1936 zien we de nieuwe boerderij haaks op de weg, met westelijk daarvan – zwart vlakje – de oude schuur. De kaart van 1955 toont die schuur niet meer.	16
Figuur 9. Het grondgebruik op basis van het kadastraal minuutplan 1811-1832 geprojecteerd op een actuele luchtfoto (bron: www.hisgis.nl).	17
Figuur 10. Foto van de boerderij Bargerbosch, gebouwd in 1907 (bron: buurtschap.info).	18
Figuur 11. Plan van uitbreiding van de gemeente Winterswijk, in 1938 vervaardigd door Architectenbureau Schaap uit Arnhem (bron: Gelders Archief, inventarisnummer 12770-0001).	18
Figuur 12. Bericht uit de Nieuwe Winterswijksche Courant 24 januari 1973 (www.delpher.nl).	19
Figuur 13. Situatietekening voor de bouw van 36 bejaardenwoningen en 24 woningen voor kleine gezinnen, uitwerking eerste gedeelte bestemmingsplan "Ravenhorst", ontwerp, Nap en Van Ede architecten uit Arnhem in opdracht van Bouwbedrijf W.B.C. b.v., datering 1975 (bron: Erfgoedcentrum Achterhoek en Liemers, inventarisnummer 1.733.21.5937). Dit bouwplan werd niet gerealiseerd.	20
Figuur 14. Bouwtekening 36 bejaardenwoningen en 24 woningen voor kleine gezinnen, uitwerking eerste gedeelte bestemmingsplan "Ravenhorst", ontwerp, Nap en Van Ede architecten uit Arnhem in opdracht van Bouwbedrijf W.B.C. b.v., datering 1975 (bron: Erfgoedcentrum Achterhoek en Liemers, inventarisnummer 1.733.21.5937). Dit bouwplan werd niet gerealiseerd.	20
Figuur 15. Bericht uit de Nieuwe Winterswijksche Courant 29 november 1974 (www.delpher.nl).	21
Figuur 16. Bericht uit de Nieuwe Winterswijksche Courant 29 november 1974 (www.delpher.nl).	21
Figuur 17. Bericht uit de Nieuwe Winterswijksche Courant 31 augustus 1975 (www.delpher.nl).	22
Figuur 18. Bericht uit de Nieuwe Winterswijksche Courant 24 oktober 1975 (www.delpher.nl).	23
Figuur 19. Bericht uit de Nieuwe Winterswijksche Courant 11 november 1975 (www.delpher.nl).	24
Figuur 20. Bericht uit de Nieuwe Winterswijksche Courant 20 april 1977 (www.delpher.nl).	25
Figuur 21. Bestemmingsplan Bargerbosch (bron: Erfgoedcentrum Achterhoek en Liemers, inventarisnummer 1.731.21.2547).	26

Figuur 22. Foto's bij een bericht uit de Nieuwe Winterswijksche Courant 20 april 1977 (www.delpher.nl)	26
Figuur 23. Bericht uit de Nieuwe Winterswijksche Courant 23 april 1976 (www.delpher.nl).	27
Figuur 24. Kadastrale hulpkaart gemeente Winterswijk, sectie M, blad 1, archiefnummer 1, dienstjaar 1979 (bron: Kadaster Archiefviewer).	28
Figuur 25. Bericht uit de Nieuwe Winterswijksche Courant 23 april 1976 (www.delpher.nl).	29
Figuur 26. Situatietekening van het voetpad langs de Bargerbosch voor en na de verlegging, datering 1978 (bron: Erfgoedcentrum Achterhoek en Liemers, inventarisnummer 1.811.111.2620).	30
Figuur 27. Bericht uit de Nieuwe Winterswijksche Courant 29 februari 1980 (www.delpher.nl).	30
Figuur 28. Bericht uit de Nieuwe Winterswijksche Courant 25 juli 1980 (www.delpher.nl).	31
Figuur 29. Archeologische verwachtingen in en rond het onderzoeksgebied.	33
Figuur 30. Landschapstypen en -elementen in en rond het onderzoeksgebied.	35
Figuur 31. Legenda van de cultuurhistorische kaart (zie hiervoor).	36
Figuur 32. Boemblauwtje (foto: G.J. Assink).	39
Figuur 33. Eekhoorn (foto: V.R. Jeronimus).	40
Figuur 34. Klimop (foto: Istock).	40
Figuur 35. Putter (foto: E. Witter).	41
Figuur 36. Groene Specht (foto: G.J. Assink).	41
Figuur 37. Egel (foto: Istock).	42
Figuur 38. Deelgebieden van de buurt: Bargerstegge (geel), Bargerbosch (blauw), Bargerslat (groen) en Bargerkempke (oranje (bron: Erfgoedcentrum Achterhoek en Liemers, inventarisnummer 1.733.21.5932).	44
Figuur 39. Situering van de verschillende woningtypen in de buurt (Monumenten Adviesbureau, 2025)	45
Figuur 40. Situatietekening voor de bouw van 37 premiewoningen aan het Bargerbosch en Bargerstegge door Bouwbedrijf W.B.C. b.v., datering 1975-1976 (bron: Erfgoedcentrum Achterhoek en Liemers, inventarisnummer 2.07.351.12.3437).	46
Figuur 41. Uitwerking eerste gedeelte bestemmingsplan "De Ravenhorst", situatie woningbouw "Bargerbosch", 41 woningen plan "Bargerbosch", blokken 12-21, ontwerp Nap en Van Ede architecten uit Arnhem in opdracht van Vereniging tot Verbetering van de Volkshuisvesting Winterswijk, datering 1975 (bron: Erfgoedcentrum Achterhoek en Liemers, inventarisnummer 1.733.21.5938).	47
Figuur 42. Situatietekening voor de bouw van 14 woningen met garages, blokken 22 t/ 28, ontwerp Nap en van Ede Architecten in opdracht van Bouwbedrijf W.B.C. b.v., datering 1975 (bron: Erfgoedcentrum Achterhoek en Liemers, inventarisnummer 1.733.21.5936).	48
Figuur 43. Detail van een situatietekening voor bouw van 28 dubbele woningen met carports door J. Groothuis & Zn. b.v aan het Bargerkempke en Bargerbosch, datering 1975 (bron: (bron: Erfgoedcentrum Achterhoek en Liemers, inventarisnummer 1.733.21.5931)	49
Figuur 44. Fietspad langs de Waliëneweg met op de achtergrond de bebouwing van de wijk Bargerbosch (Monumenten Advies Bureau, 19 februari 2025).	50
Figuur 45. Boerderij aan de Waliësestraat 127 (Monumenten Advies Bureau, 19 februari 2025).	51
Figuur 46. Akkerland aan de westzijde van de wijk Bargerbosch (Monumenten Advies Bureau, 19 februari 2025).	51
Figuur 47. Woningen langs de Nieuwe Beusinkweg met op de achtergrond het bosperceel dat grenst aan de zuidzijde van de wijk Bargerbosch (Monumenten Advies Bureau, 19 februari 2025).	52
Figuur 48. Bouwtekening voor 37 premiewoningen aan de Bargerstegge en Bargerbosch, ontwerp Nap en van Ede Architecten in opdracht van Bouwbedrijf W.B.C. b.v., datering 1975 (bron: Erfgoedcentrum Achterhoek en Liemers, inventarisnummer 1.733.21.5932).	53

Figuur 49. Bargerbosch (Monumenten Advies Bureau, 19 februari 2025).	54
Figuur 50. Bargerstegge (Monumenten Advies Bureau, 19 februari 2025).	54
Figuur 51. Bouwtekening voor 65 woningwetwoningen met schuur aan de Bargerstegge en Bargerbosch, ontwerp Nap en Van Ede Architecten in opdracht van de Vereniging tot Verbetering van de Volkshuisvesting Winterswijk, datering 1975 (bron: Erfgoedcentrum Achterhoek en Liemers, inventarisnummer 1.733.21.5933).	55
Figuur 52. Bargerbosch (Monumenten Advies Bureau, 19 februari 2025).	56
Figuur 53. Bargerstegge (Monumenten Advies Bureau, 19 februari 2025).	56
Figuur 54. Bouwtekening voor 14 woningen aan het Bangerslat, ontwerp Nap en Van Ede Architecten in opdracht van Bouwbedrijf W.B.C. b.v., datering 1975 (bron: Erfgoedcentrum Achterhoek en Liemers, inventarisnummer 1.733.21.5936).	57
Figuur 55. Impressietekening van een dubbel woonhuis aan het Bangerslat, ontwerp Nap en van Ede Architecten in opdracht van Bouwbedrijf W.B.C. b.v., datering 1974 (bron: Erfgoedcentrum Achterhoek en Liemers, inventarisnummer 1.733.21.5937).	58
Figuur 56. Situatietekening in het kader van de bouw van 14 dubbele woonhuizen aan het Bangerslat, ontwerp Nap en van Ede Architecten in opdracht van Bouwbedrijf W.B.C. b.v., datering 1974 (bron: Erfgoedcentrum Achterhoek en Liemers, inventarisnummer 1.733.21.5937).	58
Figuur 57. Bangerslat (Monumenten Advies Bureau, 19 februari 2025).	59
Figuur 58. Bangerslat (Monumenten Advies Bureau, 19 februari 2025).	59
Figuur 59. Bouwtekening voor 28 Verkoop Premie Woningen aan het Bargerkempke, ontwerp Margry Jacobs Tuns Horsting b.v. Architecten in opdracht van J. Groothuis & zn. b.v., datering 1975 (bron: Erfgoedcentrum Achterhoek en Liemers, inventarisnummer 1.733.21.5931).	60
Figuur 60. Impressietekening van een dubbel woonhuis aan het Bargerkempke, ontwerp Margry Jacobs Tuns Horsting b.v. Architecten in opdracht van J. Groothuis & zn. b.v., datering 1975 (bron: Erfgoedcentrum Achterhoek en Liemers, inventarisnummer 1.733.21.5931).	61
Figuur 61. Bargerbosch (Monumenten Advies Bureau, 19 februari 2025).	62
Figuur 62. Bargerkempke (Monumenten Advies Bureau, 19 februari 2025).	62
Figuur 63. Bouwtekening transformatorhuisje Bargerstegge 36 N01 (bron: Erfgoedcentrum Achterhoek en Liemers, inventarisnummer 1.733.21.5939).	63
Figuur 64. Transformatorhuisje aan de 'Sandberg' (Monumenten Advies Bureau, 19 februari 2025).	63
Figuur 65. Fragment van een bouwtekening voor 11 garages aan de Bargerbosch, datering 1974 (bron: Erfgoedcentrum Achterhoek en Liemers, inventarisnummer 1.733.21.5934).	64
Figuur 66. Garageboxen op een binnenterrein tussen Bargerbosch en Bargerstegge (Monumenten Advies Bureau, 19 februari 2025).	64
Figuur 67. Slingerend wandelpad vanaf de Bargerstegge naar het centrale park 'Sandberg' (Monumenten Advies Bureau, 19 februari 2025).	66
Figuur 68. Het voetpad met betontegels dat in 1980 werd aangelegd ter vervanging van een pad dat langs de carports van de woningen liep (Monumenten Advies Bureau, 19 februari 2025).	66
Figuur 69. Verharding van asfalt met een rand van gebakken klinkers langs de Bangerslat. Het looppad is voorzien van betonklinkers met zigzagmotief. De oprit naar een carport is bestraat met grote rechthoekige en kleine vierkante grindtegels (Monumenten Advies Bureau, 19 februari 2025).	67
Figuur 70. Verharding van asfalt met een rand van gebakken klinkers langs de Bargerstegge. Het voetpad is bestraat met betonklinkers met zigzagmotief (Monumenten Advies Bureau, 19 februari 2025).	68
Figuur 71. Ligging van relictten van voormalige houtwallen in de vorm van beplantingstructuren en reliëf (Monumenten Advies Bureau, 19 februari 2025).	69

Figuur 72. Het centrale park 'Sandberg' met spoorveldjes en groene omzooming (Monumenten Advies Bureau, 19 februari 2025).	70
Figuur 73. Groenstrook met reliëf langs de noordzijde van het centrale park 'Sandberg' (Monumenten Advies Bureau, 19 februari 2025).	70
Figuur 74. Slingerende weg en gazons met een organische vorm aan het Bargerkempke (Monumenten Advies Bureau, 19 februari 2025).	71
Figuur 75. Plantsoen langs de Bargerstegge (Monumenten Advies Bureau, 19 februari 2025).	72
Figuur 76. Speeltuintje aan de Bargerstegge (Monumenten Advies Bureau, 19 februari 2025).	72
Figuur 77. Landschappelijke aanleg Bargerkempke zoals weergegeven op de uitwerking van het eerste gedeelte van het bestemmingsplan De Ravenhorst (bron: Erfgoedcentrum Achterhoek en Liemers, inventarisnummer 1.733.21.5938).	75
Figuur 78. Landschappelijke aanleg Bargerkempke in de huidige situatie (bron: www.google maps.com).	75

Tabellen:

Tabel 1. Archeologie.	77
Tabel 2. Cultuurlandschappen.	77
Tabel 3. Ecologie.	79
Tabel 4. Historische bouwkunst en stedenbouw.	81

Bijlagen:

Bijlage 1. Geologische tijdschaal
Bijlage 2. Archeologische tijdschaal
Bijlage 3. Historische tijdschaal Winterswijk

Appendices

n.v.t.

Bijlage 1. Geologische tijdschaal

Era	Systeem/Periode	Serie/tijdvak	Etage/tijdsnede	Miljoen jaar geleden
Cenozoïcum	Kwartair (0-2.590 Miljoen Jaar)	Holoceen		0
		Pleistoceen	Boven Pleistoceen	0.012
			Midden Pleistoceen	0.126
			Calabriaan	0.781
	Neogeen (2.588-23.03 Miljoen Jaar)	Plioceen	Gelasiaan	1.806
			Piacenziaan	2.588
			Zandeeaan	3.600
			Messiniaan	5.333
			Tortoniaan	7.246
		Mioceen	Serravalliaan	11.62
			Langhiaan	13.82
			Burdigalliaan	15.97
			Aquitaniaan	20.44
			Chattiaan	23.03
	Paleogeen (23.03-66.00 Miljoen Jaar)	Oligoceen	Rupeliaan	28.10
			Priaboniaan	33.90
			Bartoniaan	38.00
		Eoceen	Lutetiaan	41.30
			Yperiaan	47.80
			Thanetiaan	56.00
		Paleoceen	Selandiaan	59.20
			Daniaan	61.60
			Maastrichtiaan	66.00
			Campaniaan	72.10
Mesozoïcum	Krijt (66.00-145.0 Miljoen Jaar)	Boven Krijt	Santoniaan	83.60
			Coniaciaan	86.30
			Turoniaan	89.80
			Cenomaniaan	93.90
			Albiaan	100.5
		Onder Krijt	Aptiaan	113.0
			Barremiaan	125.0
			Hauteriviaan	129.4
			Valanginiaan	132.9
			Berriasiaan	139.8
	Jura (145.0-201.3 Miljoen Jaar)	Boven Jura	Tithoniaan	145.0
			Kimmeridgiaan	152.1
		Midden Jura	Oxfordiaan	157.3
			Calloviaan	163.5
			Bathoniaan	166.1
		Onder Jura	Bajociaan	168.3
			Aaleniaan	170.3
			Toarciaan	174.1
			Pleinsbachiaan	182.7
			Sinemuriaan	190.8
Trias (201.3-252.2 Miljoen Jaar)	Boven Trias	Hettangiaan	199.3	
		Rhaetiaan	201.3	
		Noriaan	208.5	
	Midden Trias	Carniaan	228.0	
		Ladiniaan	235.0	
		Anisiaan	242.0	
	Onder Trias	Olenekiaan	247.2	
		Induaan	251.2	
		Changhsingiaan	252.2	
		Wuchiapingiaan	254.2	
Paleozoïcum	Perm (252.2-298.9 Miljoen Jaar)	Lopingiaan	Capitaniaan	259.9
			Wordiaan	265.1
			Roadiaan	268.8
		Guadelupiaan	Kunguriaan	272.3
			Artinskiaan	279.3
			Sakmariaan	290.1
			Asseliaan	295.5
			Gzheliaan	298.9
			Kasimoviaan	303.7
			Moscoviaan	307.0
	Carboon (298.9-358.9 Miljoen Jaar)	Pennsylvaniaan	Bashkiriaan	315.2
			Serpukhoviaan	323.2
			Viseaan	330.9
			Tournaisiaan	346.7
			Famenniaan	358.9
		Mississippiaan	Frasniaan	372.2
			Givetiaan	382.7
			Eifeliaan	387.7
			Emsiaan	393.3
			Pragiaan	407.6
Paleozoïcum	Devoon (358.9-419.2 Miljoen Jaar)	Boven Devoon	Lochkoviaan	410.8
		Midden Devoon		
		Onder Devoon		
	Siluur (419.2-443.4 Miljoen Jaar)	Pridoli		419.2
			Ludfordiaan	423.0
			Gorstiaan	425.6
		Wenlock	Homeriaan	427.4
			Sheinwoodiaan	430.5
			Telychiaan	433.4
		Wandoverv	Aeroniaan	438.5
			Rhuddaniaan	440.8
			Hirnantiaan	443.4
			Katiaan	445.2
Ordovicium (443.4-485.4 Miljoen Jaar)	Boven Ordovicium	Sandbiaan	453.0	
		Darriwilliaan	458.4	
		Dapingiaan	467.3	
	Midden Ordovicium	Floiaan	470.0	
		Tremadociaan	477.7	
	Cambrium (485.4-541.0 Miljoen Jaar)	Furongiaan	Etage 10	485.4
			Jiaangshaniaan	489.5
			Palbiaan	494.0
		Serie 3	Guzhangiaan	497.0
Drumiaan			500.5	
Etage 5			504.5	
Serie 2		Etage 4	509.0	
		Etage 3	514.0	
		Etage 2	521.0	
Terreneuviaan		Fortuniaan	529.0	
	Precambrium (541.0-4.600 Miljoen Jaar)			541.0

Bijlage 2. Archeologische tijdschaal

Archeologische perioden			
Tijdperk			Datering
Recente tijd			
Nieuwe tijd		C	1945
		B	1850
		A	1650
Middeleeuwen		Laat B	1500
		Laat A	1250
	Vroeg	D: Ottoonse tijd	1050
		C: Karolingische tijd	900
		B: Merovingische tijd	725
		A: Volksverhuizingstijd	525
			450
Romeinse tijd		Laat	270
		Midden	70 na Chr.
		Vroeg	15 voor Chr.
Prehistorie	IJzertijd	Laat	250
		Midden	500
		Vroeg	800
	Bronstijd	Laat	1100
		Midden	1800
		Vroeg	2000
	Neolithicum (Nieuwe Steentijd)	Laat	2850
		Midden	4200
		Vroeg	4900/5300
	Mesolithicum (Midden Steentijd)	Laat	6450
		Midden	8640
		Vroeg	9700
	Paleolithicum (Oude Steentijd)	Laat	12.500
		Jong B	16.000
		Jong A	35.000
		Midden	250.000
		Oud	

label1_standdaard_Archeologisch_RAAP_2014

Bijlage 3. Historische tijdschaal Winterswijk

